

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

JULIUS CLAUSEN

MENNESKER
PAA MIN
VEJ

GYLDENDAL

1941

MENNESKER PAA MIN VEJ

JULIUS CLAUSEN

MENNESKER PAA
MIN VEJ

MINDER
FRA DE UNGE DAGE

KØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG

1941

COPYRIGHT 1941 BY GYLDENDALSKE
BOGHANDEL NORDISK FORLAG - COPENHAGEN

—
OPLAG: 2000 EKSEMPLARER

—
PRINTED IN DENMARK
GYLDENDALS FORLAGSTRYKKERI
KØBENHAVN

INDHOLD

Nogle Ord om Memoirer	7
<i>København for en Menneskealder siden</i>	11
<i>Fra det gamle kgl. Bibliotek</i>	25
<i>Blandt Digtere og Skribenter</i>	53
Holger Drachmann — Bjørnstjerne Bjørnson — Georg Brandes — P. Fr. Rist — Karl Larsen — Troels Lund — Kr. Arentzen — Søren Kierkegaards Forlovede — Poul Levin — Peter Nansen og Ernst Bojesen — Journalistik — Fremmede jeg mødte.	
<i>Fra Frue Plads</i>	111
<i>Fra Teatrets Verden</i>	131
Teaterledere — William Bloch — Olaf Poulsen.	
<i>Fra Tonernes Verden</i>	157

GENNEM Aarene har jeg læst saa mange — trykte og utrykte — Memoirer, at jeg vel burde være kommen til Klarhed over hvad der giver Livserindringer en saadan Vægtfylde, at Nedskriveren kan meddele dem til sine Medmennesker, uden at de synes altfor overflødige og skrevne hen i det Blaa.

Som Resultat af min Læsning og mine Overvejelser mener jeg da at kunne fastslaa, at Memoirer deler sig i to Hovedgrupper: i den første optræder Forfatteren som Hovedperson, og det øvrige Stof grupperer sig i Forhold til den Interesse og Betydning det har havt for Nedskriveren; i den anden lader han sin Person saa vidt muligt træde tilbage (helt kan det jo aldrig lykkes) og lader Lyset saa meget stærkere falde over de Skikkelser og Begivenheder, som har grebet ind i hans Liv. Den første er saaledes den subjektive, den anden den objektive Form for Memoireskrivning. Men det siger sig selv, at Grænsen maa blive flydende, da alt jo hviler paa Nedskriverens personlige Indtryk. Talen er kun om Tendensen, om Hensigten.

Man vilde muligt sige, at hvor det er en meget fremtrædende Personlighed, en stor Statsmand eller Kunstner, som griber Pennen for at fortælle om sit Livs Fata, er Jeg-Formen den naturligste, medens modsat, naar en Smaamand (en Haandværker, en Bonde) tager sig for at nedskrive sine Livserindringer, er det Omgivelserne, som i første Række interesserer. Men saadan er det dog langt fra altid. Store Herrer har ofte skrevet om Sager, der er trivielle og lyner af Kedsommelighed, medens f. Ex. en

lille Urtekræmmer i sin Beskedenhed og paa sin ubehjælpssomme Maade har fremtryllet et Stykke Kulturhistorie med ham selv som første Person. Det — tilsyneladende — Store kan blive smaat, og det Smaa stort. Det afhænger af saa mange Ting: af Hukommelsens Fiskenet, af Evnen til at karakterisere og fastholde et Indtryk, af Trang og Lyst til at sige Sandheden. Nogen Stilkunst skal man ikke eftersøge i Memoirerne, der sjeldnere er Udslag af en Forfatterpersonlighed, men bunder i en Trang til Udløsning af et Sind og i en menneskelig Meddelelseslyst.

Der gives mange vellykkede og mange mislykkede Memoireværker. Jeg kunde sige til mig selv: Sporene skræmmer. Og gentagne Gange har jeg spurgt mig: hvorfor forøge den lange Række Memoirer med endnu et Bind, — har din Indsats da været saa stor eller din Skæbne saa mærkværdig? Ingenlunde, var mit Svar. Men jeg har paa de Pladser, hvor Livet har anbragt mig, lært saa mange Mennesker — og ofte betydelige Mennesker — at kende i højst forskellige Stillinger, at det har fristet mig til et Forsøg paa at tegne et Portræt af dem, med mig selv som Baggrundsfigur og Iagttager.

Mange af dem jeg kendte, er nu gaaet bort. Som Aarene glider, udtyndes Vennekresen, og Tallet paa dem, med hvem et venligt Bekendtskab og Samarbejdet har forbundet mig, daler for hver tilbagelagt Kilometersten paa Livsrejsen. Lad da mine Erindringer blive læste som en Række Minderuner. Det er ikke altid man med Glæde mindes alle de Personer, man har mødt paa Vejen; men man mindes dem dog. Og en eller anden Iagttagelse eller Selvoplevelse kan maaske være af Værdi for det historiske Portræt.

Men kun om dem, der gik bort, kan og vil jeg tale. De, som færdes iblandt os, synes mig intet Erindringsobjekt.

Fredensborg, Sommeren 1941.

KØBENHAVN
FOR EN MENNESKEALDER SIDEN

SOM en Ramme om en Række Portræter og Skilderier vil jeg forsøge at opridse nogle Træk af Livet, som det formede sig i min Barndoms- og Ungdomstid i min Fødeby København for en Menneskealder siden, nøjere bestemt sidste Fjerdedel af forrige Aarhundrede. Thi det var i mange Henseender saare forskelligt fra vore Dages.

Da jeg som lille Dreng lærte Geografi i Forberedelseskolen, angaves Københavns Indbyggertal til c. 225.000. Ved Aarhundredskiftet nærmede det sig 400.000 — altsaa en kraftig Tilvæxt. Den store Udstilling 1888 gav Københavnerne Selvrespekt, og Storstads-Drømmen svulmede. Allerede i 1870erne var det store Byggeri begyndt ude paa „Broerne“. De store Huskarreer rejste sig i Nørrebros „Rabarberkvarter“ og i Vesterbros Sidegader, hele dette Slumkvarter, opført af griske Entreprenører og asociale Murer-mestre, som i Kraft af en lemfældig Byggelov ikke generede sig for at rejse disse „Ulykkens Huler og Elendighedens Boliger“. Kun Østerbro, den mest aristokratiske af Forstæderne, undgik for en Del denne Blamage. Sundbyerne var til lige op mod 1900, da de gamle Amager-Landsbyer indlemmedes i Hovedstaden, en kuriøs Blanding af Smaavillaer, Rester af Bøndergaarde og høje Huse midt ind imellem. I Byens Centrum var Gammelholm, rejst paa Marinens Terræn, lige blevet færdigt, Gaderne brede nok, men alligevel skumle. I selve Kærnen, „Strøget“ fra Kongens Nytorv til Halmtorvet, skete ikke større Omkalfatringer før ind i det ny Aarhundrede. Ny Østergade og Hovedvagtsgade havde afløst det fæle Prostitutionsstræde Peder Madsens

Gang; men Kristen Bernikowstræde, Antoniestræde og Didrik Badskærs gang havde endnu ikke givet Plads for det lyse City-Kvarter. „Strøget“ havde endnu et ret beskedent Ydre, Butikkernes mægtige Udstillingsvinduer existerede ikke, og det var lige saa meget Beboelseskvarter som Handelsstrøg. De Mennesker, som nu sover i „Strøgets“ Huse, kan tælles; ifølge sidste statistiske Meddelelse boede, d. v. s. overnattede kun 1 Person i Nygade. Det er altsammen paa City-Vis blevet Butikker, Kontorer, Frisør-Saloner o. s. v.

Og hvor der ombyggedes eller byggedes fra nyt, var Resultatet maadeligt. Københavns Arkitekter var ganske blottede for Fantasi og Originalitet — de tog alt daraussen fra, især fra Berlins Gründerperiode, hvor den saakaldte „ty-ske Renæssance“ ordentlig boltrede sig. Det blev Facader med Karyatider eller overskaarne Vildmænd, som skulde forestille at bære den ovenliggende Etages Gesims paa deres stærke Skuldre (et grelt Exempel kan ses paa Huset Amagertorv 14), eller man byggede paa Gammelholm nogle Ejendomme med Søjler à la italiensk Renæssance, der tager sig mere end latterlige ud ved Siden af nogle højst prosaiske Nabohuse. Og i de „bedrestillede“ Ejendomme kom der forlorent Gyldenlæder paa Trappens Vægge, og over Dørkarmene grinede Masker af Puds eller Stuk. Kom det rigtig højt, flottede Værten sig med kulørte Ruder med Landsknægte i middelalderlig Stil for at skjule Synet af den brøndagtige, skumle Gaard. Thi lige saa meget der ofredes paa Facaden, lige saa negligeret blev alt det, som hørte Baghuset til. En Overfladetid var det, en Periode uden Sans for naturlig og enkel Skønhed.

København var i min Barndom og Ungdom omgivet af meget Grønt, men Øvrigheden var klar over, at det stod for Fald, at det var Brydningstid. Den sparsommelige Magistrat ofrede det mindst mulige paa Blomsteranlæg (et Ord som Havearkitektur fandtes ikke i hine Dages Ordbog), thi

ogsaa den var nøgtern og uden Skønhedssans, men opkrævede til Gengæld ogsaa kun 3 Procent i Kommuneskat. Byens Grænser var meget snævrere end nu, og Skellet mellem By og Land ret tydeligt. Mod Vest slap Byen sit Tag ved Frederiksberg Bakke. Valby var endnu Landsby, hvor jeg erindrer, at Karlene slog Katten af Tønden til Hest, og der var store Marker rundt om. I Frederiksberg Allé dominerede Lyststeder med store Arealer. Isenkræmmer Werner beboede St. Thomas, Isenkræmmer Eegholm Sans-Souci med mægtig Have og Vænge med græssende Køer helt ud til Gl. Kongevej. Jeg husker de gamle Frøkner Reinhardts graa Trævilla midt i en mægtig Have. De kaldte Purken ind fra Alleen og samlede Æbler op fra Græsset til ham.

Havde man passeret den gamle Lygte-Kro (nu Slangerupbanens St.) ude paa Nørrebro, begyndte Landet. Brønshøj og Husum var Landsbyer, og vilde man derud — hvad vi Skoledrenge nu og da fandt paa — var det en lang Vej at trave. Her var hverken Sporvogn eller Jernbane.

Og saa snart Trianglen var passeret, laa Villaer og Gartnerier. Strandvejen var virkelig en Strandvej. Fra den gamle Slukefter-Kro (nuv. Taxtgrænse) var en træbevokset Vej til Charlottenlund; nu er den Hellerup-Gade.

De gamle Bøndergaarde derude i Periferien ventede paa, at deres Tid skulde komme.

Trygt gik man i Byen. Der behøvedes ingen Færdsels-signaler. Efter Nutids Begreber var Færdslen ubetydelig. En Hestevogn eller en Omnibus kunde ingen fortrædige, og der vandredes paa Kryds og tværs over Gaden, nogle promenerede endogsaa paa Kørebanen. Det gik godt og fredeligt indtil Cyklerne kom.

De første omkring 1880. Men det var de høje Bicykler med det kæmpemæssige Forhjul og det ganske lille Baghjul. Det var Sports-Legetøj og de fik ingen praktisk Betydning. Nogle unge dristige Mennesker turede i et Par Aar rundt paa Landevejene med dem og foranstaltede

Bicykel-Væddeløb i Tivoli. Men det var et ret livsfarligt Befordringsmiddel, et Fald fra den høje Sattel kunde koste Liv og Lemmer, og de forsvandt snart. Nogle Aar efter dukkede den lave Safety-Cykel frem; den var ikke saa farlig, men havde Jernringe, der bumpede fælt paa Stenbroen. Men saa i 1893 blev København med et Slag erobret af Cyklen med de pneumatiske Ringe, nu saas Cykler paa alle Gader. De blev snart Allemandseje. De gamle Drosker og Heste-Sporvognene kunde ikke tage Kampen op. Først i 1897 fik København elektrisk Sporvogn paa Nørrebro-linjen, og der skulde gaa endnu nogle Aar inden Automobileer viste sig i Byen.

Bybilledet fra dengang havde andre, nu helt forsvundne Fænomener. Der var Skraldemanden, som lod sin smeltende Skralde lyde som Signal til at Køkkenpersonalet skulde styrte ned ad Trapperne med Skraldespanden i Favn og stille den udenfor Port eller Gadedør for at blive tømt. Der var — før den københavnske Mælkeforsynings Etablering — Omegnens Mælkebønder med store Træbimler; eller man købte Mælken hos Brændevinsbrænderen, der havde Khold i Gaarden. Og paa de to aarlige Flyttedage i April og Oktober havde Københavnerne Lov til at kaste alt det Skidt, som havde samlet sig i Halvaaret — Sengehalm, rustne Spande, gamle Hatte og Støvler m. m. — ud paa Kørebanen. Gadens Dreng gjorde store Fangster. Det var et skrækkeligt Svineri, især naar Regnen skyllede ned. Nogen overdreven renlig By var København ikke.

Østergade var — som før og siden — Centralstedet for mødelysten Ungdom af begge Køn. Men Strøgtiden var tidligere end nu — fra Kl. 2—4, hvilket hang sammen med, at Middagsbordet i de fleste borgerlige Hjem stod dækket Kl. 4. Alt var tidligere end nu — Teatrene begyndte Kl. 7. Paa Østergade traf man Kammerater, og var der Lykke i Luften, kunde man med lidt bankende Hjerter svinge Hatten for den unge Baldame, der havde været saa fortryllende

Aftenen forud. At tiltale Damen og slaa Følge med hende krævede en god Portion Dristighed. Thi det ansaas lidt kompromitterende for en ung Pige at spasere alene med en ung Mandsperson, der ikke var hendes Forlovede eller Slægting. Fællesskolen var endnu ikke realiseret, og Kammeratskabet — uden Erotik — mellem unge Mennesker af forskelligt Køn kendtes ikke.

Men var Herren lidt fræk og Damen lidt imødekommende, kunde der dog nok blive en Spaseretur ud deraf. Saa gik det over Kongens Nytorv ned ad Bredgade, Byens fornemste Kvarter. Naar *Georg Brandes* i sine Erindringer siger, at Gaden — i hans Ungdom — saa ud dengang som nu, har Hukommelsen svigtet ham. Thi midt i Gaden paa venstre Haand laa til lidt ind i Firserne Marmorkirkens fantastiske Ruin, overgroet af Hyldebuske, Røn og vilde Roser, og rundt om paa Pladsen var de mærkeligste interimistiske Huse, mest Malerateliers. En herlig Legeplads for Kvarterets Dreng. Og fra Landsretsbygningen udefter laa en Række ubebyggede Grunde overfor Frederiks Hospital.

Naar det unge Par var kommet ud paa Langelinje, kunde de ikke vælge den havfriske Mole, thi den saavel som Frihavnen svømmede endnu ude i Øresunds Bølger; men de maatte dreje ned ad Strandpromenaden — nu en Stenørk, indtil Aarhundredskiftet en højst idyllisk og skyggefuld Spaseresti med Bølgerne lige ved Vandrerens Fod. Tilvenstre en ikke altid lige behagelig duftende Aa, og bag den det fine Villakvarter, Rosenvængets Trækroner. Lidt længere ude kunde man skimte Mægler Aggersborgs romantiske Lyststed i Schweizer-Stil, bygget paa en Ø i den lille Sø, hvor Eliten af Østerbros Ungdom — i bestemte Kvarterer kendte alle hverandre — om Vinteren tumlede sig paa Isen i flotte Sving.

Kunde man experimentere en ung Mand fra Anno 1941 tilbage til 1880'ernes København, vilde han blive baade for-

bavset og forvirret. Ikke mindst over hvad han oplevede — og ikke oplevede — indenfor Murene.

Han træder ind i sin forlængst afdøde Bedstefaders Stuer. Det er mørkt, og han famler paa Væggen efter den elektriske Kontakt. Forgæves — thi den er der ikke. Ved Hjælp af en Tændstik faar han sig orienteret. Aah, dør staar en Lampe. Den har en Skrue, som han skruer dygtigt i Vejret, og saa er der et Glas — det er frygtelig omstændeligt —, men Lys — rigtignok et svagt — kom der da. Han gaar ind i Spisestuen med Lampen i Haanden og ser sig om. I Loftet hænger en Krone med Ampler — javel, det er til Gas; han lukker op for Gassen og morer sig over de smaa Smeld, naar den tændes. Imens er Petroleumslampen begyndt at ose, han bliver helt sort paa Hænder og i Ansigt. Sikke noget forbandet Svineri — hvor har Bedsteforældrene kunnet tage til Takke med saadan nogle Møglamper? — Han søger efter Badeværelset — men han søger forgæves, for det er der heller ikke. Her er skam ikke hyggeligt, og her er koldt i Stuerne. Lad os dreje lidt op for Varmen. Hvor Pokker er Radiatorerne? Naah — de Gamle er ikke kommen længere end til Kakkelovne. Noget menneskeligt paakommer ham, og han søger efter „Træk og Slip“, finder ogsaa et Rum i Korridoren — uh, sikken en Luft, en Kasse med en Skammel for og lidt Tørvestrøelse paa Bunden. Tilsidst vil han telefonere til sin Kæreste om at møde sig. Der er saagu ingen Telefon! Misfornøjet slaar han Døren i og gaar bort nynnende „Hvi rose I saa vore Fædre“. — Nej, unge Mand, alt hvad Du anser for Selvfølgeligheder, kendte dine Bedsteforældre ikke, og havde de hørt om en eller anden af disse moderne Opfindelser som det elektriske Lys eller Bells Telefon, kunde de umulig tænke sig Plads for dem i deres Hjem.

Kun ældre Folk havde endnu „Sal“ d. v. s. Husets bedste Stue, som til Hverdag stod aflukket og uopvarmet med Betræk paa Møblerne. Hos dem fandt man Empire-Sofaer

og Chatoller og Christian VIII's Møbler med Damask eller Hesthaarsbetræk. Men ellers var Møblernes Modevej gaaet fra det haarde og stive til det bløde og formløse. Nu blev det Plysset i alle Slags Farver, eller i rigere Hjem Silken, som kom i Højsædet. Der er blevet talt mange haarde og haanende Ord af det næste Slægtled om Plysset med tilhørende Klunker. Umagelige var disse Møbler egentlig ikke. Men stilrene var de sandelig heller ikke, saa lidt som et velstillet borgerligt Hjem fra anno dazumal var det. De tunge Fløjlsgardiner, ophængte i Festons som paa et Teaters Fortæppe, spærrede for Lys og Luft; og de uundværlige Palmer (Vifte- eller Fønix), der skulde agere en Slags Vinterhave, placerede paa sorte Fyrretræs-Søjler, imiteret Ibenholt, gjorde det ikke bedre. Paa det runde Bord i Stuens Midte var paa Fløjlstæppet anbragt en Opsats, og i den figurerede den saakaldte „Makartbuket“, bestaaende af visne Græsser og Bregner, en ækel og grim Støvsamler. Det saakaldte Herreværelse var i de Standard-Lejligheder, som byggedes i 1880erne, oftest Husets smalleste og daarligste Stue, mest beregnet paa „Grosserere“ eller „Direktører“, som havde deres Arbejdsplads udenfor Huset. Det fornemste Møbel i dette Hummer var ofte den højryggede Sofa, betrukket med Mekka-Plys, og for oven kranset af en Gesims, hvor Ølkrus i germansk Stil og andre lige saa smagfulde Souvenirs tronede.

Spisestuen var i Reglen den største Stue, egentlig beregnet til Middagsselskaber, og af dem holdtes der rundt om i Hjemmene heller ikke saa ganske faa. Maden var indtil den første mærkbare Prisstigning i 1898 ikke dyr, og Vinen heller ikke. Der var Vinhandlere, som tilbød en rød eller hvid Bordvin til 55 Øre Flasken i større Partier.

Men ofte var der megen Luxus forbunden med disse Middagsselskaber i velstillede Hjem. En sex à syv Retter var ingen Sjeldenheder, og et lige saa stort Antal Glas ved Cou-

verten. I min Studentertid begyndte disse Selskaber Kl. 5. Efterhaanden rykkedes de frem, men dengang vilde man have en Dag ud af det. Der arbejdedes ikke saa strengt, Konkurrencen var ikke saa stor. Der blev spist stærkt og drukket tæt; mange Middagsherrer maatte efter Saisonen bruge Brønd ved Carlsbad eller i hvert Fald ved Rosenborg Brøndanstalt. Thi foruden Bordets mange Vine var der Cognac og Likører til Kaffen, og inden man skiltes serveredes for Herrerne store dampende Rom- eller Cognacs-Toddyer; Whisky var endnu ikke rigtig gaaet ind i den selskabelige Bevidsthed. Intet Under, at adskillige af de mandlige Gæster fik en „Streg“ paa. Dette toges næsten som noget selvfølgeligt og forargede ikke. Nu ser man ikke med saa milde Øjne paa den, der ikke forstaar at holde Maade. Og jeg tror, at mange blandt vor Tids mere nøgternt indstillede Ungdom vilde finde en saadan Form for Selskabelighed urimelig og frastødende, hvad den da ogsaa var. Maaske gør de ogsaa en Dyd af Nødvendigheden. Men dyrt var det ikke at feste i hine Dage. Carl Reitzel, der var Chr. Winthers Forlægger, fortalte, at Digteren tit stillede hos ham om Lørdagen: „Lad mig faa 20 Rdlr., jeg skal ha' Middagsselskab imorgen.“

Ogsaa Ballerne i Hjemmet foregik under mere stilfulde og anselige Former. Datidens Unge vilde ikke have fundet sig i at jukke rundt i Flæng paa Gulvet til Tonerne af en sprukken Grammofon med et skabet og idiotisk Nigger-Refræn. Der skulde rigtig Musik til: helst den vidunderlige Balpianist *Axel Hartmann*, ofte suppleret med en Violin. Og der var Balkort — det skulde gaa til med Orden og Maner, — hvor Herrer og Damer sluttede en Slags skriftlig Kontrakt for Danseprogrammets enkelte Numre: 1ste Vals, Française, 2den Vals, — og efter Spisningen: Borddans, Cotillon, Les Lanciers, 3dje Vals. Til en Begyndelse megen Højtidelighed. Polonaise ind paa det med Stearin indfattede Dansegulv, hvorpaa den førende Kavalier havde at

sørge for, at kun fire Par var ude paa engang. Française og Lanciers, som de fleste Unge nu knap kender af Navn, var meget yndede. Efter Bordet løsnedes de strenge selskabelige Former noget, og det var Tradition, at Cotillonon skulde slutte med en fejende Kehraus gennem alle Husets Stuer. Den nu helt forsvundne Galop, to Fjerdedel prestissimo, var Yndlingsdans. Den tog paa Kræfterne, kaldte Sveden frem, og baade Herrer og Damer saa ud som havde de været i Dampbad.

Udpræget sportsinteresseret var Firsernes Ungdom ikke. Friluftsspillet var Croquet, før Lawn Tennis kom hertil omtr. 1890. Nogle Roklubber blev ogsaa stiftet, Skøjteløbning øvedes paa „Vanilleisen“ ved Grønningen (den fineste Bane) eller paa Peblingsøen, men kommunale Isbaner fandtes ikke. Der var en Del Cykel-Væddeløb, og Hestevæddeløb to Dage om Aaret paa Eremitagesletten, men Søndagens store Sportsopvisninger i alle Brancher var sjældne. Overberider *Lørup* byggede 1891 en stor „Tattersal“ i Upsalagade. Han kunde ellers faa baade Heste og Mennesker til at lystre sin Kommando, men dog ikke faa saa mange trukket til sit ny Etablissement, at det kunde svare Regning. Tiden er ogsaa bleven Ridesporten gunstigere.

Om Vinteren, naar der var Sne og Is i Dyrehaven, fandt kun faa Vej herud. Naturen var til Sommerbrug, og kun faa fandt paa at udstrække Sommeropholdet til Helaarsbeboelse. Om Vinteren gik omkr. 1880 endnu kun 4 à 5 Tog daglig til Charlottenlund og Klampenborg; det var tilstrækkeligt for de „Indfødte“, Bønder, Gartnere og Haandværkere. Men inden Kystbanens Aabning i 1897 var Øresundsselskabets Hjulbaade et muntert og bevæget Skue, naar de Sommereftermiddage bragte Landliggerne hjem til de forskellige Kyststationer. Grossererne med de høje graa Sommerhatte og hvide Veste, Damerne med de røde Pa-

rasoller, Øresunds Blaa og Kystens Grønne — her var nok af Farver.

Men naar de unge Mennesker endnu ikke var gaet ind for Sporten, hvad foretog de sig i Fritiden? De hang paa Caféerne og diskuterede Fanden et Øre af. Caféerne var nemlig et billigt Tilholdssted. En glad Aften behøvede ikke at koste mange Penge. En Student kunde købe sig en Galleribillet til Det kgl. Teater for 75 Øre eller 1 Kr.; og var han bleven sulten af den aandelige Føde, kunde han bag-efter paa en af de omliggende Caféer erhverve sig 4 Stk. Smørrebrød, en Snaps, en Bajer og i Tilgift en Toddy for tilsammen 1 Kr. Det lyder for Nutidsøren som et Eventyr, men er virkelig sandt. Nogle Steder var det lidt dyrere, som i Riise's ret berygtede Nat-Café ligefor Helligaands-Kirke. Det var i Virkeligheden en værre Bordel-Café, indrettet efter Berlinsk Mønster. Alle de kvindelige Gæster var Prostituerede, — Prostitutionen var indtil dens officielle Afskaffelse i 1906 en meget mærkbar Side af det københavnske Natteliv. At Gaardmissionærer og teologiske Studenter spildte deres Nattesøvn paa at komme den til Livs, var en Naivetet, — der maatte et Magtbud til fra oven. Riises Café var fæl. Politiet lukkede den, da det gik for vidt. Iøvrigt holdt mange Smaabeværtninger Nattesæde under Paaskud af at være „Læseforeninger“, Gæsterne løste ved Indgangen et Medlemskort à 25 Øre.

Lidt længere op ad Strøget, i Vimmelskaftet, laa to Caféer meget besøgte af den intelligentere Del af Ungdommen. Det var „Røde Lygte“ (i Nr. 43), hvor Klikker fra det nærliggende Studentersamfund i Badstuestræde holdt til, og den endnu eksisterende „Bernina“, hvor en fordomsfri og radikal Ungdom ofte mødtes med „Bohømer“ fra Norge, for hvem Bernina-Livet med tilhørende Absinther og Pjølter var Blomsten af København. Inventaret var begge Steder det samme: smaa Marmorborde og rødplyssede Sofaer og Stole. Damer gik dengang sjældent

alene paa Café. Men her paa „Bernina“ tonede adskillige frem med Søljer paa Barmen, en Slags Skjoldmøer for unge Malere og Skribenter.

Men hvorfor hengav disse unge Herrer, der mere havde deres Styrke i Hovedet end i Benene, sig til disse time-lange og tidsspildende Diskussioner og Disputer? Jo, de havde saa sandelig nok at diskutere. Der var tre Kardinallemner: Litteraturen — Kunsten — Politiken.

Nu gør man sig neppe nogen Forestilling om det Halløj, der dengang raadede i Litteraturens Verden, og den Fanatisme, hvormed der blev slaaet Slag for og imod Georg Brandes — han var jo de nye Tankers legemlige Symbol. Studenterforeningens vaskeægte Medlemmer forkætrede Brandes og vilde holde ham ude fra deres Kres, Studenter-samfundets forgudede ham kritikløst. Men der stod iøvrigt Ry og Gny om enhver Bog, der hævede sig over Middelmaadigheden. I. P. Jacobsens „Marie Grubbe“ og „Niels Lyhne“, Herman Bangs „Haabløse Slægter“, som Politiet havde konfiskeret — Idyl i Forhold til Nordmændene Chr. Krohgs „Albertine“ og Hans Jægers „Kristiania-Bohème“, som flere fik indsmuglet i Cigarkasser, — alt blev diskuteret og endevendt. Kulminationen naaedes hvert andet Aar, naar Henrik Ibsen udsendte et af sine Sfinx-Dramaer. Saa var altid Fortolkere rede til at udlægge Dybsindigheden af „Vinløv i Haaret“, „Krykken flyder“ og mange andre Ibsenske Bonmots. Selv Digt-samlinger ansaas for vigtige documents humains. En Versmager havde et halvt Aar været ude i Østen for at studere kinesisk Poesi. Da han kom hjem, bemærkede han: „Ja, her er jo ikke sket noget siden sidst — det vil sige, Johs. Jørgensen har da udgivet en Digtsamling.“ I disse Krese var enhver ny Bog en Begivenhed.

Malerne kastede sig ind i Disputer om Impressionismens og Naturalismens Fortrin og smilede overlegent ad en Exners og Vermehrens „Oljetryk“. Men de haardeste

Kampe stod dog om Politiken. Midten af Firserne blev Provisorismens Gyldenaar. Alle ældre konservativt anlagte københavnske Borgermænd priste Estrup og hans Gerninger, og mange Unge samlede sig i Skytteforeninger. Men Oppositionen var ogsaa begyndt at vaagne, især da den havde faaet sit Organ i „Politiken“ i 1884. Og der begyndte at blive helt livligt rundt om i København. I Hjemmene var der heftige Kampe imellem Fader og Sønner, der undertiden resulterede i at de sidste forlod den fædrene Arne. I Foreninger skulede Højremænd og Venstremænd til hinanden og hilste ikke, naar de mødtes paa Gaden. I Metropolitanskolen fik en ultrakonservativ Rektor en frisindet Lærer afskediget, og oppe i Ministerierne fulgtes samme Kurs overfor ubehagelige politiske Modstandere. Her var Stof nok til Samtale og Harme hos en frisindet Ungdom. Paa Grundlovsdagen fandt de store politiske Demonstrationer Sted. Højre vandrede med *Ploug* og *Scheibelein* i Spidsen ind i Kongens Have, hvor det engang gik saa hedt til, at nogle overfanatiske Herrer dypede en socialdemokratisk Referent i Springvandet. Her gav den utrættelige *Henning Matzen* de loyale Borgere en politisk Vitamin-Indsprøjtning, medens paa samme Tid de Liberale ude paa Frederiksberg havde deres Docenter i *Alfr. Christensen*, *Octavius Hansen*, *Gustav Philipsen* m. fl. Det store socialdemokratiske Tog ud til Fælledén interesserede noget mindre. Man talte nok om „det røde Spørgelse“ og „Revolutionens Hydra“ og den Slags. Men Fagforeningerne var endnu ikke bleven en social Magt. Kampen stod mellem Højre og Venstre — de, der vilde bevare, og de der vilde reformere. I Følge Naturens Orden stod den vaagne Ungdom paa Fremskridtets Side.

En blaaøjet Højskole-Ungdom med Tro paa Idealerne og alle gode og lyse Magters Sejr var det saa vist ikke, der holdt til paa Caféerne og i Studenterforeningerne. Friske og frejdige var disse overintellektualiserede Unge

ikke. Gode Hoveder var der blandt dem, arrogante og næsvise kunde de ogsaa være. *Ove Rode* samlede en Kres af dem som Medarbejdere i sit Blad „Piraten“, *Goldschmidts* „Corsaren“ ført up to date. I høj Grad aggressivt og flabet var det med Overfald paa Modstanderne, og Rode nød den Ære at blive ekskluderet af Studenterforeningen. Han var nu en Charmør, smuk, vittig og indtagende, hvad ikke kunde siges om hele hans Medarbejderstab. Der var ikke helt kære Drengene iblandt dem; værst var ikke de helt uartige og aabenmuede, men de som under en Blaserthedens og Dekadencens Maske affekterede syg Sjæl og Nihilisme. Kynikere var mange af dem. Den materialistiske Livsanskuelse florerede. Verdensgaaden fristede ikke til Spekulationer, — for der var jo ingen Gaade. Der var ikke andet end at betragte Tilværelsen fra oven nedad. Men endnu var der da heldigvis Drik og Piger og Lyst til at forarge Borgerskabet.

Men engang skulde der dog bestilles noget. Maaske — men det hastede ikke med den Examen. Der var Plads nok for alle. I 1879 blev kun 177 Studenter dimitteret, i mit Rusaar 1886 var vi ikke 400 (heraf 4 kvindelige). Datidens Studenter arbejdede næppe saa intensivt som Nutidens maa gøre det af Hensyn til Konkurrencen. Til Gengæld tog de sig Tid til friere Studier og læste meget, hvad neppe altid gælder for deres Efterfølgere, der i Kraft af Sportsinteresser anvender Fritiden oftere til Fordel for Benene end for Hovedet. Kunde man kalde de gamle Studenter intellektualiserede, kan man maaske kalde de nye motoriserede eller mekaniserede. I hvert Fald en mere aaben, mere elskværdig, men udenfor Faget neppe saa vidende Type.

Slutningen af forrige Aarhundrede er en Brydningstid. Det gamle og det ny København brydes. Fordomme synker til Jorden for at fødes paany i anden Skikkelse. I Hjemmene tager to Generationer Livtag. Paa Arbejdspladsen er snart Kampen i Gang mellem Arbejdsgiver og Arbejder,

og det kommer til Striker og den store Lockout ved Periodens Slutning. Ude i Periferien kæmper Land og By; de sidste Marker i Omegnen forsvinder.

Den politiske Brydning afspændes foreløbig ved Systemskiftet i 1901. Men da rejser Tekniken Hovedet, og med et Tigerspring sætter den ind og revolterer det gamle København i Løbet af faa Aar.

FRA DET GAMLE KGL. BIBLIOTEK

EN Dag i September 1886 gik en ung Student med lidt bankende Hjerter ind ad Gadedøren i Tøjhusgade til det store kgl. Biblioteks Helligdom. Studenten det var mig. Fuldt af Respekt og Benovelse gik Ynglingen op ad den gamle Vindeltrappe, slidt og hullet af mere end to Aarhundreders Fodtrin. Saa bankede han forsigtigt paa den hvidmalede Dør med forgyldte Rammer, som førte ind til det meget dybe, meget højloftede og meget smalle Værelse, som paa engang gjorde det ud for Kontor for det samlede Personale ved den udenlandske Afdeling — Chefen medregnet — og Udlaansexpedition.

En af Universitetet udsat Prisopgave om den danske Filosof og Sprogforsker Fr. Eilschov fristede mig allerede i Rusaaret. Og der skulde jo studeres adskilligt inden Løsningen forelaa.

Altsaa indleverede Studenten sit Kautionsbevis til Udlaansinspektøren, Digteren *Ernst v. d. Recke*, der nylig havde disputeret om et Emne fra dansk Metrik, og slaet et mægtigt Slag for Bevarelsen af de store Bogstaver, men iøvrigt ingen Biblioteksuddannelse havde. Men det ventedes og krævedes egentlig ikke dengang. Biblioteksgerningen, der honoreredes med et særdeles beskedent Honorar, ansaas — i hvert Fald af Ministeriet — ikke som et Fag, der fordrede en Specialviden; men en ledig Plads gaves oftere til en af Litteraturen fortjent Mand, en persona grata, hvem en højstillet Herre vilde bistaa med dette „Ben“ — ofte paa tværs af Bibliotekschefens Ønsker. Saaledes var .Forgængeren *Brosbøll* (Forfatteren Carit

Etlar) bleven anbragt paa denne Plads efter Grevinde Danners Ønske, og nu var hans Efterfølger bleven „Bertran de Borns“ Digter, Ernst v. d. Recke.

Han sendte mig fra sine lynende sorte Øjne et skarpt og undersøgende Blik, og det var ikke faa blandt Udlaanets Gæster, der fik et kritisk og vurderende Øjekast fra denne Mand, som levede i en Fantasiens Verden, der gjorde ham lidet skikket til at være en Publikums Vejleder og Tjener. I Virkeligheden foragtede denne Aandsaristokrat sin Metier og skilte sig gerne derfra efter fem Aars Tjeneste. Adskillige af Biblioteksgæsterne saa i Recke blot en hoven Bureaukrat. Saa simpelt lod hans psykologiske Kompas sig nu ikke stille. Nogle Aar efter lærte jeg ham at kende personligt, og mange Tiders Bekendtskab gav mig en grundig Revision.

Ernst v. d. Recke havde sin egen Verden; hvad der berørte denne, begejstrede ham; hvad der laa udenfor den, betragtede han som „Galimathias“. Jeg mener, man bedst kan definere hans herskende Egenskab som naiv Liden-skabelighed. Et meget mærkeligt Menneske. Egentlig født nogle Aarhundreder for sent. Foruden sit digteriske Kald syslede han med Heraldik, — ingen har skrevet sandere og skarpere Ord om det forkludrede danske Rigsvaaben. Kemi havde han studeret i de unge Dage. Optiker var han ogsaa og lavede en Kikkert med en Linse saa stor, at han fra sit Landhus i Ellekilde kunde læse Timen paa Helsingborgs Klokketaarn. Drejebænk fandtes i Studereværelset. Ingen som Recke kunde tegne et Vaaben med Guld og Farver. Botaniken — særlig Bregnerne — dyrkede han ogsaa. Og efter tredive Aars Syslen med Fornviserne, et Navn som han satte istedetfor det dumme og misvisende Ord: Folkeviser, mente han ud af de forskellige Varianter at kunne opbygge Visens Extrakt, saadan som den oprindeligt havde været. Et skarpsindigt, men ifølge Sagens Natur problematisk Experiment. Der var overhovedet ikke

den Ting, som Ernst v. d. Recke gik af Vejen for. Et saa alsidigt begavet Menneske har jeg ikke siden truffet. Han spændte over uhyre Felter. Adskillige stemplede ham som en forstokket Reaktionær og en Romantikens Epigon.

Formelt var han det vel. Men hans Romantik hvilede sandelig paa en solid Viden og svævede ikke i de blaa Skyer, og som Dramatiker vidste han god Besked om et Dramas Opbygning. Men han var som sagt kommet for sent ind i denne Verden, som han foragtede, og til Gengæld søgte han Tilflugt for sit aandelige Behov i den Swedenborgske Aandeverden.

Der var simpelthen ikke Plads under det Ibsenske Teaters Størværk for en Digter, der havde det latterlige Indfald at udtrykke sig paa Vers og fortrinsvis søgte sine Emner i den taagede Middelalder. Riis-Knudsen var længe Reckes haandgangne Mand i sin heroiske Idealisme og spillede „Hertuginde af Burgund“; men da han maatte give op, var det danske Teater praktisk lukket for Recke. Og det kom saa vidt, at han udsendte et af sine bedste Dramaer, „Kejser Michael“, med Understøttelse af den Oehlenschlägerbegeistrede Konferensraad *Heide*, kun trykt „for Venner“. *Lange-Müller*, som var Reckes trofaste Ven og med ikke saa lidt af hans aristokratiske Indstilling, satte adskillige af hans lyriske Vers i Toner og reddede dem derved fra Glemsel. Men i ophøjet Menneskeforagt isolerede Digteren sig mere og mere. Ude i sit beskedne Sommerhus ved Indgangen til Hornbæk Plantage, det han selv havde tegnet og indrettet, levede han et Grubler- og Forskerliv, mest i Nattens stille Timer. Selvvurderende var han, men i ydre Forhold overordentlig beskednen og lidet krævende for sig selv. Hvad der var udenfor hans eget, vedkom ham lidet eller intet. Udover Drachmann kendte han — eller vilde ikke anerkende — nogen Nutids Lyrik. Da jeg engang bragte Stuckenbergs og andre moderne Lyrikere paa Bane, fik jeg det korte Svar: „Jeg

har ikke Stunder til at beskæftige mig med den Bagatel-Poesi.“ Han havde været naiv nok til at tro, at Verden stod stille, og at intet havde Værdi udenfor hans egne Periferier, der hverken var faa eller smaa. Derfor blev Ernst v. d. Recke paa sin Vis en Epigon. Men hans Viden og Indsigt var overmaade stor, og den LigeGYldighed og Haan, der en Aarrække vistes ham fra radikal Side, var ganske usømmelig. Men han pansrede sig. Et bittert Ord hørtes aldrig fra ham, men nok et foragtede og uforstaaende. For ham var denne Verdens Fænomener kun et Skin. Han var kun optaget af sit eget, og det forfægtede han med stor Lidenskabelighed. Et mærkeligt og enestaaende Menneske, mindst af alt egnet til at forhandle med andre Mennesker fra en Kontorstol. —

De andre Herrer, som bevægede sig indenfor Skranken i det kombinerede Kontor- og Expeditionslokale, lærte jeg først nærmere at kende fire Aar senere, da jeg selv kom indenfor den, og de blev mine Colleger.

Gik man et Stokværk højere op ad Vindeltrappen, stod man foran en Dør med en gammeldags Klokkestreng. Den førte ind til Læsesalen. Man ringede, og „Opvarter paa Læsesalen“, som den gammeldags Titel var for Budet heroppe, *Jensen*, aabnede. En lille firskaaren Person, som talte bredt sjællandsk, og som efter en Aarrække at have fungeret som Schweizer i Arveprinsesse Carolines Palais i Bredgade efter den Højsaliges Bortgang nu var havnet paa Biblioteket — ikke af litterær Anfægtelse, som laa *Jensen* ganske fjern, men antagelig fordi Civillisten paa denne nemme Maade vilde convertere Pensionen. *Jensens* Formiddag gik med at bringe Bøger ind til Læsesalens Gæster, og han gjorde det uden at kny. Kun naar han fra Billedsamlingen skulde hente en af de kæmpemæssige Folianter af det saakaldte „Müllers Pinakotek“, gik Naturen lidt over Optugtelsen — han opfattede og tolkede det fremmede Ord som „Pineapotek“. Om Aftenen var *Jensen*

Kontrollør i Det kgl. Teater paa Galleriet og havde saaledes Lejlighed til at berige sit Sjæleliv med kunstneriske Indtryk. Senere, da jeg var blevet Medlem af Huset, gjorde han undertiden Rede for sine æstetiske Sym- og Antipatier, som han Aftenen forud havde indsuget. Exempelvis: „Har Hr. Clausen set „Vildanden“? — Det er noget Pøjt. Næ, maa jeg be' om „Nej“.“

Læsesalen var ikke meget rummeligere end Spisesalen i et større københavnsk Hjem. Størsteparten optoges af et stort ovalt sortmalet Bord med Plads til 16 Personer; i Hjørnerne var Plads til 8. Nogle faa Reoler indeholdt det allernødtørftigste Haandbibliotek. Men endnu var der et lille Bord henne ved Vinduet, og her sad siden 1870 Læsesalens vævre og vimse Inspektør, cand. theol. *A. C. Larsen*. Den Modtagelse Studenten ved sit første Læsesals-Besøg fik af ham, var en ganske anden end den strengt-inkvisitoriske nedenunder. Venligt spørgende, næsten udfrittende kom han En imøde. Thi *A. C. Larsen* var human, og han var liberal.

Der var Tragik i hans Skæbne, dels forskyldt, dels ufor-skyldt. Hans Ungdom og første Manddomsalder faldt i en Periode — Tiden omkr. 1870 — da de politiske og litterære Bølger gik højt, og der maatte tages Parti, for eller imod det Nye af dem, der ikke vilde lade sig sætte ud af Spillet. *A. C. Larsen* var en stor Intelligens, men han var Mellestandpunkternes Mand og foretrak Kompromiset og den besindige Udvikling fremfor et radikalt Kejsersnit. Han var for begavet til ikke at se Brøst i den nationalliberale Efterklang, men for forsigtig og ikke lidenskabelig nok til at give sig 1870ernes Sturm und Drang i Vold. Begge de kæmpende Partier stillede sig derfor køligt til ham, men som Høvding for Studenterforeningens liberale Fraktion stod der en vis Lysglans om hans Navn.

Utvivlsomt nagede det *A. C. Larsen*, at han kun var Indehaver af en beskednere Plads i Statstjenesten, og

ikke sad som Professor theologiae ved Universitetet. Hans theologiske Viden var ogsaa meget omfattende; han udgav Oversættelser og Exegese af store Dele af det gamle Testamente. Men hans religiøse Stade var langt fra den Ortodoxi, som var Universitetets theologiske Fakultet velbehagelig og i Peder Madsen havde sin stive Dogmatiker. A. C. Larsen var Agnostiker og Nyrationalist, forfægtede sit Standpunkt i forskellige Pjecer under Pseudonymen Theodorus og i en lille Bog, „Fremtidens Religion“, som han rundhaandet skænkede til de unge Mennesker, i hvem han haabede at finde Disciple. Jeg blev ogsaa betænkt med et Exemplar og var ganske stolt derved. Det blev mit første — men ikke sidste — Dedikationsnummer paa min litterære Løbebane.

A. C. Larsen havde tilhørt en Kres af unge Intelligenser, der samledes til Diskussionsaftener paa Borchs Collegium. Her var Georg Brandes, Julius Lange, Troels Lund, Vilh. Thomsen m. fl. Alle avancerede de, kun A. C. Larsen blev siddende paa sin Læsesalspost og skrev Bøger, som kun faa læste. *P. G. Philipsen* trykte dem som liberal Medsammensvoren, men honorerede dem ikke. Dette forlangte Larsen da heller ikke. Han var Idealist, og hans kæreste Stunder var som en anden Sokrates at tale med Ynglinge, der delte hans Livssyn. Saa kunde han være helt charmerende, men altid med Bevarelse af et vist akademisk Snit. *Georg Brandes* var en af de faa, han øjensynligt ikke kunde taale. Hvad der har været Ungdomsvennerne imellem, er mig ukendt. Men rene Bagateller har det næppe været. Thi da jeg en Dag mange Aar efter mødte Georg Brandes, der aldrig var Bibliotekssøgende, udenfor det ny Bibliotek og fik ham lokket op med for at beundre den ny Bøgernes Riddersal, veg Brandes tilbage ved Synet af Ungdomsvennen gennem Glasruden i Læsesalsdøren. „Der sidder jo Alfred,“ sagde han og styrtede ned ad Trapperne.

Studenterforeningen var A. C. Larsens andet Hjem. Privat beboede han et Par Kvistværelser paa Graabrødretorv. Naar Læsesalen lukkede Kl. 3, vandrede han ned til Huset ved Holmens Kanal, indtog Værtens „veltillavede“ 2 Retter Middagsmad for 50 Øre, begav sig op i Konversationsværelserne for at læse Aviserne eller indlede en politisk eller litterær Samtale. Derpaa fulgte uvægerligt et Skakparti sammen med hans trofaste Adjutant og Ven, Greve *Ed. Reventlow*, den senere Kreditforeningsdirektør, et Mønster paa en liberalttænkende Mand. Ofte var A. C. Larsen ogsaa bundet til Foreningen om Aftenen, hvad enten han nu præsiderede i „Academicum quartum“ som de Liberales Fører, eller han paa Generalforsamlingen forplumrede de rene Standpunkter, eller han holdt sit aarlige, altid ypperlig forberedte Foredrag om Messias, Eros og Venskab, Agnosticisme o. a. Emner. En Smule pretiøst og affekteret kunde det falde ud, men Aand var der i det. A. C. Larsen forstod at holde Ungdommen til Ilden, og Respekt stod der om hans lille uanselige Skikkelse. At et taktløst Seniorat i 1910, da Foreningen flyttede, ikke bad denne senex academicus, der i mange Aar havde sat sit Præg paa det akademiske Liv, med til Indvielsen af den ny Bygning, saarede ham dybt. Han satte ikke sine Ben i det ny Hus — og med Rette.

Biblioteket var for den videbegærlige Mand noget af en Børs. De fleste, som dengang besøgte Læsesalen, var eller blev Stamgæster. A. C. Larsen kendte dem allesammen og indlod sig gerne i Smaadiskussioner om Dagens brændende Spørgsmaal. Han var venlig, og alle kunde lide ham. Men en Biblioteksmand var han ikke, og han gjorde sig heller ingen Umage for at blive det. Blev han stillet overfor en lidt indviklet Forespørgsel, hviskede han blot: Skriv op! og sendte Rekvisitionssedlen afsted. Saa maatte Collegerne i de skjulte Departementer klare Ærterne.

Han var Ungkarl, og som de fleste af den Kategori for-

ankret i de daglige Vaner. Det mærkedes ogsaa paa hans Ydre, at ingen kvindelig Haand hjalp ham med at udviske Pletter paa Tøjet. Da en ældre Dame af hans Bekendtskab varsomt henstillede til ham — i en Skumrings-time i et Sommerpensionat, thi hun kviede sig lidt ved Situationen — at tage lidt mere Vare paa den ydre Person, fik hun det korte Svar: „Den Slags Ting har jeg ikke Tid til at beskæftige mig med!“ Ja, de gamle Akademikere var undertiden lidt snuskede i deres Fremtoning.

Der kunde skrives et Kapitel om Vanens Magt. Hvor ofte har jeg ikke set en af Bibliotekets Stavgæster skutte sig af Ubehag, hvis den Plads, han i Reglen benyttede, var optaget. De fleste Mennesker vil gerne have et fast Skema for deres Dag, og det var vel Grunden til, at A. C. Larsen ikke tog sin Afsked ved Overflytningen til den ny Biblioteksbygning og de dermed forandrede helt ny Forhold i 1908, skøndt en kronisk Bronchitis havde gjort det rimeligt. Han var da 66 Aar gammel, fandt sig daarligt tilrette i de fremmede og store Omgivelser. Han maatte døje den Tort at blive ugleset, ja ligefrem chikaneret af nogle yngre fremadstræbende Colleger. Ja, det gik saa vidt, at to af dem, der brugte Biblioteket som Springbrædt til bedre lønnede Stillinger, ligefrem insulterede den gamle Mand og truede ham, hvis han ikke veg Pladsen. Han sagde til mig: „Jeg kunde tænke mig at gaa, men efter dette Overfald —!“ Sygdommen tog til. En Martsdag 1914 listede han for sidste Gang ned ad Trappen med den uadskillelige billige Sommerparaply ved Siden, for at lægge sig til at dø ude paa Kommunehospitalet. Han havde bestemt, at hans Sparepenge skulde anvendes til en samlet Udgave af hans Tidsskrift-Afhandlinger; men intet Exemplar maatte sendes til det kgl. Biblioteks Embedsmænd.

En brav og aandfuld Mands Liv sluttede i Bitterhed. Men selv var han ikke uden Skyld. Han blev ikke det han

kunde have naaet, hvis han ikke havde valgt det Princip altid at sætte sig mellem de to Stole. Han var ærlig mod sig selv, og hans Tankegang var fin. Men Formidlerens Rolle er nu engang ikke taknemlig. —

Paa det gamle kgl. Bibliotek var det overvejende akademiske Krese, som søgte Læsesalen. Blandt de daglige Gæster var et Par Originaler. Der var den „norske Præst“ med et mægtigt Holger Danske-Skæg; det hed sig, at han var bleven emeritus ikke for sine Dyders Skyld og havde maattet expatriere sig. Aarevis sad han og skrev ud af Bøger — Gud skal vide hvad. Og saa det mærkelige Fænomen, som gik under Navnet „Filosofen fra Magstræde“. Han hed *Christensen* og sagdes at være en falleret Vinhandler fra Vandkunsten. Han var renlig, men fattig klædt i en gammel grønlig Vinterfrakke, der holdtes sammen med en Rem. Barhovedet tog han om Aftenen Opstilling udenfor en større Café, hvor der musiceredes; han tiggede ikke, men mangen Skilling gled ned i den sære Fremtonings Haand. Saa kunde han om Dagen tillade sig den Luxus at studere. Jeg erindrer, at han indgav en Ansøgning om at maatte gaa med Træsko paa Læsesalen. Af Hensyn til Lokalets Stilhed kunde den Slags ikke lyd-dæmpende Fodtøj jo ikke tolereres.

Kvindelige Besøg var sjeldne. En trofast Læsesalgæst var dog Malerinden, Fru *Agnes Slott-Møller*, der i Miniatur-Haandskrifterne gjorde Studier til sine Malerier med middelalderligt Stof. Hendes Skønhed og Frodighed gjorde hende til en Paradisfugl mellem de mange sortklædte mandlige Ravne.

Der var en vis Stil over denne Læsesal. Men den savnede rigtignok alle Nutidens Bekvemmeligheder. Paakom der en Gæst noget menneskeligt, var den nærmeste Retræte nede ved Holmens Kirke. Ganske vist stod en Servante med Tilbehør til Personalets Disposition i Avismagasinet bag Læsesalen. En tragikomisk Scene oplevede jeg en Dag,

da gamle Professor Ussing krævede af „Opvarter Jensen“, at blive gelejdet herind, mens Jensen i hele sin korrekte Autoritetsstro nægtede at imødekomme Professoren med den Motivering: „Den er kuns for Personalet!“ Ussing blev hvidglødende: „Vil De la' mig komme til, Mand!“ — Heldigvis kunde en af Personalet træde hjælpende til.

Fire Aar efter at jeg som en kundskabssøgende Student havde gjort min Entré paa Biblioteket, og mens jeg forbedrede mig til en historisk-filologisk Embedsexamen, blev jeg en Dag overrasket ved et Brev fra Bibliotekschefen, Dr. *Chr. Bruun*, at han ønskede en Samtale med mig. Jo, det drejede sig om, at Dr. Recke havde faaet en længere Orlov, og Biblioteket kunde — foreløbig midlertidig — have Brug for en yngre Mand til den daglige Expedition. Om jeg vilde være denne unge Mand? Jeg blev selvfølgelig lykkelig ved Tilbudet. Det var jo det jeg saa gerne vilde: at glide ind i Bøgenes Verden, at blive en Slags litterær Regissør i Videnskabens Kongerige. Det var Goethes Ord: Was man in der Jugend wünscht, hat man im Alter die Fülle — rigtignok med omvendt Fortegn.

Hvordan Bibliotekaren var falden paa at henvende sig til mig, der personlig kun var ham lidet kendt, forstod jeg ikke, men fik senere paa anden Haand en Slags Forklaring. Rekvisitionssedlerne fra Læsesalen til udenlandske Afdeling sendtes i Foderaler gennem et Nedløbsrør til en Kasse lige ved Chefens Plads. Han tog dem ofte personlig ud og fordelte dem. Og da jeg var en flittig Læsesalsgæst og forbrugte megen Litteratur, var han kendt med min Haandskrift, og den maa have tiltalt ham, — underligt nok, thi netop i disse Aar var min oprindelig klare Skrift bleven ødelagt ved det Jaskeri, som Formen for den daværende Universitetsundervisning, der overvejende bestod i Forelæsninger, som skulde nedskrives, maatte medføre. Men der maa vel have været nogle Rudimenter tilbage, som

Bibliotekaren ansaa for tilstrækkelig gode til at bruges til Seddelskrivning (Skrivemaskine kendtes dengang knap af Navn) og til Katalogindførsel. Det blev saaledes min gamle Skrivelærer i Metropolitanskolen, Kancelliraad, *Kinzi*, som har stor Lod og Del i mit Arbejde i Statens Tjeneste gennem 43 Aar.

Statens Tjeneste, at være Statstjenestemand — det var netop det store og fine ved Sagen, forklarede min Chef mig siden. Engang, da det kom paa Tale, at min Ven *Bobé* tænkte paa at likvidere sin Stilling som Arkivassistent, og jeg bemærkede, at han let paa anden Maade vilde kunne indtjene den beskedne Gage, svarede Bruun fornemt: „Det kan ikke sammenlignes med at være i Statens Tjeneste.“ Hvad mig selv angik, skyndte jeg mig — for ikke at gaa om som en livsvarig cand. phil. — at afvikle min Embedsexamen. Biblioteksarbejdet umuliggjorde Universitetsstudierne. Men hellere springe i det, sagde jeg til mig selv, gik op til Examen 1891 og var nu cand. mag. samtidig med at jeg fik fast Ansættelse. Og jeg vil nu lade Tankerne gaa tilbage til Mennesker, som jeg arbejdede sammen med i mine „Lehrjahre“.

Først Chefen, efter en nu heldigvis aflagt Skik begavet med en intetsigende Justitsraad-Titel, *Chr. Bruun*, min Ungdoms Vejleder i Biblioteksfaget. Han var ingen helt almindelig Mand. Han kunde være frastødende, mut — han kunde ogsaa være indladende og venlig, thi han var undergivet mange Stemninger. Fuld af Lune var han ingenlunde, men nok lunefuld. Velmenende var han, og han ofrede sig helt for sin store Embedsgerning. Thi en ualmindelig dygtig og kundskabsrig Mand var han, og han forlangte meget af sig selv. Engelsk var i hans Dage ikke noget akademisk Sprog, gamle Madvig maatte — da han blev halvblind — have det læst op, som det skreves, hvis han skulde forstaa det. Bruun tog engelske Timer for at kunne følge med i Litteraturen og bestride engelsk Korre-

spondance, og han tog Undervisning i dobbelt Bogholderi for til Statskassen at kunne indlevere et mønstergyldigt Regnskab, som han lidt koket underskrev: Bibliotekar og Regnskabsfører.

Bruun havde maaske ikke store Tanker om sig selv, men han havde dem om sin Stilling og sit Embedes Værdighed. I den Forstand var han en Bureaukrat, og nogen Popularitet kunde han just ikke glæde sig ved — hverken blandt Personale eller Udenforstaaende. Nej, Bruun var ikke populær i gængs Mening, og han brød sig vel heller ikke om at være det. Han indfandt sig altid i Kontoret i langskødet sort Frakke (kun i varme Sommerdage tillod han sig det Lapseri at bære lysegraa Benklæder dertil), og Decorum skulde visselig iagttages. Med en vis Stolthed førte han mig ind i det allerhelligste, den imponerende skønne store Sal, som en fantasiløs og brutal Rigsarkivar siden lod nedrive. Hvilken Stemning i dette lange Rum med de 66 hvidmalede Søjler med forgyldte Kapitæler, der bar det omløbende Galleri, naar Formiddagssolen spillede ind over det sort- og hvidtavlede Gulv. Her havde Griffenfeld vandret, — i det lille Kabinet i Salens modsatte Side var han bleven arresteret. Her stod Bogskat ved Bogskat. Hvilket imponerende historisk Perspektiv! De gamle Stiger fra Bibliotekets første Dage var her endnu. For Enden af Salen havde Bruun ladet opstille en Buste af Bibliotekets Stifter, Frederik III, der var hans Konge-Ideal. Engang, da jeg i en Artikel i Illustr. Tidende havde kaldt ham den „nybagte Enevoldsherre“, tog Bruun mig dette Udtryk temmelig unaadigt op. Man skulde visselig ikke spøge med Værdigheden indenfor disse hellige Haller. En Dag, da jeg eftersøgte en Bog oppe paa Galleriet og under min Søgen fløjtede en Strofe af „Mikadoen“, hørte jeg en advarende Røst nede fra Dybet: „Her fløjter man ikke!“ — Men Billedet af den skønne Sal havde sin Revers. Den egnede sig bedst til Sommerbrug med de

grønne Linde og Kastanietræer udenfor de mægtige Vinduer. En iskold og skummel Vinterdag var det mindre indbydende at færdes her, naar en Bog skulde expederes fra den fjerneste Ende eller fremledes i et bælgmørkt Galleri. Thi kunstig Belysning fandtes overhovedet ikke. Afbrænding af en Tændstik til en Lakforsegling var den yderste Extravagance, man kunde driste sig til, og det blev endda iagttaget med yderste Mistro af den gamle Bibliotekar Weeke. Da jeg fik mig anskaffet en af de allerførste elektriske Lommelygter til at hjælpe paa Galleriets Skummelhed, ansaa han det for særdeles brandfarligt. Jeg mindes, at der i Vinteren 1893 i fjorten Dage i den store Sal herskede en Temperatur mellem $\div 3$ à 4° R. — Og som man maatte springe i Trapperne i det gamle Hus! Det gav Motion. Nutids-Bibliotekarer, der er forvænte med Elevatorer, kan knap gøre sig en Forestilling derom.

Bruun saa med sit glatte, graasprængte Haar, Staalbrillerne og den fremskudte Underlæbe lidt bøs ud. I Virkeligheden skjulte der sig bag denne Skal et blødt og bevægeligt Sind. Men han var nervøs. Og hvordan skulde en Mand kunne blive andet ved at maatte arbejde i et Hjørne af et Kontor, hvor sex andre Embedsmænd ogsaa havde Plads, og hvor den uundgaaelige Samtale ved Udlaans-expeditionen i Stuens ene Ende dominerede i tre Timer? Hvorledes faa Ro her til at skrive et Brev under idelige Afbrydelser og Forstyrrelser? Og Bruuns svage Side var, at han helst vilde gøre alting selv. Han klagede i sit Hjem over, at han var overbebyrdet, det var han ogsaa, — men det var ikke let at tage Initiativet til at aflaste ham. Saa udsatte man sig for et vrippent Svar. Men to Timer efter kunde han være nok saa venlig og tage En ind i sin Fortrolighed. Og han sørgede for, at Bibliotekets Benjamin lærte noget og blev fortrolig med alle Detaljer. Jeg var ham trods alle hans let iøjnefaldende Kanter og Svagheder taknemlig, skønt jeg indvendig ofte kunde bande ham for

en Fordom eller et urimeligt Paafund. Jeg blev meget overrasket, da jeg engang overfor hans Efterfølger, min senere Chef og fhv. Collega, *H. O. Lange*, udtalte mig rosende om Bruuns Embedsførelse og mødte et Smil.

Bruun var overordentlig flittig og drev i sin Fritid historiske Studier. Foruden Bøger om Frederik III's Bibliotek, udsendte han store Monografier over Cort Adelaer, Rostgaard, Suhm m. fl. — vrimlende af historiske Enkeltheder, men affattede i en tør og tung Stil. Skribent var Bruun ikke. Og dog gjorde han en Dag en udmærket Bemærkning om den udstrakte og forkastelige Anvendelse af det upersonlige Pronomen „man“, der oftest var en Nødhjælp og skyldtes svigtende Præcision i Tanken. En Majdag i 1900 indfandt han sig ikke. Han var bleven ramt af et lettere Slag, og indgav snart efter sin Afskedsbegæring. Det var en tung Skæbne, at han ikke kunde opleve Indvielsen af det nye Hus, som han drabeligt havde kæmpet for i mange Aar, indtil Loven om det blev vedtaget i 1896.

Næstkommanderende var Chefen for danske Afdeling, *Johannes Vahl*. Men der var mindst af alt noget kommanderende ved hans Person. Ligeftrem, ligevægtig var han i alle Maader. En Venlighed, et godt Humør udsiraalede fra ham. Et elskeligt Menneske. Og dog kunde han saa godt som nogen have havt Undskyldning for at være overarbejdet og belastet paa alle Ender og Kanter. Han var saa lidt som nogen af de andre Herrer oprindelig Biblioteksmænd. *Johannes Vahl*, Sønneson af den navnkundige Botaniker *Martin Vahl*, over hvem *Oehlenschläger* har skrevet et af sine smukkeste Mindedigte, var en Lægesøn fra Aalborg. Han var selv bleven medicinsk Kandidat og var begyndt at praktisere, da hans jevnaldrende og gode Bekendt fra Studenterforeningen *Chr. Bruun*, som blev Bibliotekets Chef i en Alder af kun 32 Aar, foreslog *Vahl* en Ansættelse ved det kgl. Bibliotek —, *Bruun* vilde nødtigt arbejde

med en Kres alene bestaaende af ældre Folk. Vahl slog til. Egentlig Synd for Lægestanden, thi Vahl var sikkert bleven en fremragende Huslæge. Men til allerstørste Gavn for Biblioteket. Thi hvad han bestred gennem firti Aar — i de første 25 Aar uden Medhjælp — var enestaaende. Som Leder af den danske Afdeling havde han først Kontrol med samtlige Landets afleveringspligtige Bogtrykkere, skulde administrere, sortere, registrere. Tryksagerne, lige fra de uhaandterlige Aviser til de mindste Smaatryk skulde gennemgaas, at intet manglede. Vahl kunde finde sin Fornøjelse i at konstatere, at f. Ex. Exemplaret af „Lemvig Avis“ for 27. September manglede. Undertiden kunde det hænde, at en Avisudgiver i Provinsen ikke havde det afleveringspligtige Nummer i Behold og saa havde hjulpet derpaa ved at sætte ny Dato paa et overskydende Exemplar; saa troede han jo, at den hellige Grav var vel forvaret og at dette uskyldige lille Falsum ikke vilde blive opdaget. Men lure Johs. Vahl — det lod sig ikke gøre. Han havde et Falkeblik. Engang opdagede jeg under et Besøg i Kontoret, at et Sommernummer indeholdt en Teateranmeldelse af „Casino“. Vahl nød det og forærede mig en Bolle. Det var nu aldeles ikke, fordi han var en streng eller pedantisk Mand, men hans Ansvarsfølelse var stor. Der skulde være Orden i det, som var lagt under hans Hænder.

Og Orden var her, Mønsterorden. Naar Tryksagerne var gennemgaaet, skulde de klædes paa, og Indbindingens Art bestemmes. Det gled Vahl lettere over. Bibliofil var han ikke. Naar Bøgerne saa kom tilbage fra Bogbinderen, og Regningerne var attesteret, skulde der skrives Sedler, derefter skulde de placeres i Katalogen og endelig opstilles i Reolerne. Før hans Tid fandtes ingen systematisk Katalog over den danske Afdeling til Vejledning for Publikum. Nu udarbejdede Vahl (sammen med Bruun) i Løbet af en halv Snes Aar denne Katalog i mere end 60 Bind. En bi-

bliotekarisk Heltedaad. Men hermed var Vahls Biblioteks-dagværk langtfra udtømt. Til 1887, da en haard Sygdom nogle Maaneder angreb ham, havde han personlig expederet hver eneste Rekvisition fra Udlaan og Læsesal. Han blev med andre Ord hvert femte Minut kaldt fra sit Arbejde. Først da han fik en Assistent i *Verner Dahlerup*, den senere Professor i nordisk Sprogvidenskab, blev Vahl lidt aflastet.

Men beklagede Vahl sig nogensinde? Aldrig har jeg hørt en Forbandelse eller blot en Utaalmodighedsytring fra hans Mund. Men hvorledes var det muligt for ham at overkomme alt dette? Ved at han mødte ganske tidligt om Morgenen en Time før Kontortid. Og hvorledes lønnede Staten denne Arbejder? Naturligvis efter Chefens Indstilling med de obligate Hæderstegn for veludført Arbejde i Statens Tjeneste, men iøvrigt med en Gage af 3600 Kr. Lad være, at Pengenes Købekraft dengang var den dobbelte, det var dog en lurvet Betaling.

Men heller ikke herover klagede Vahl, skønt han var gift og Fader til to nydelige Døtre. Han var fra Barnsben vant til Sparsommelighed, og da han engang sagde: „Blomster er Luxus!“, kunde jeg ikke dy mig for at svare: „Er det Martin Vahls Sønneson, som taler?“ Saa tav han. Det var maaske lidt næsvist af mig unge Mand; men han kunde godt lide Frisprog og lo ad al unødvendig Højtidelighed. I visse Timer af Dagen gik det ogsaa muntert til i hans Kontor. Thi uhyre liberalt havde han tilstaaet sine Colleger et Hjørne af det beskedne Rum til Frokoststue. Selvfølgelig blev det døbt „Café Du Val“.

Men til Gengæld nød Vahl den haardt fortjente Hvile, naar han om Eftermiddagen laa paa sin Sofa helst med en Underholdningsroman til Selskab. Thi litterært interesse-ret var Vahl ikke. Og udover sin kære danske Sal kendte han ikke Biblioteket; men den gav ham til Gengæld ogsaa nok at bestille. Hans Bidrag til Litteraturen indskræn-

ker sig til den meget nyttige „Danske Bogfortegnelse“ gennem henvend 40 Aar, udarbejdet paa Bestilling af Forlagsbureauet. „Med den klarer jeg mine Døtres Udstyr“, sagde han spøgende.

Med sit krøllede, oprindelig blonde Haar, som Aarene havde farvet hvidt og sit milde Blik bag Brillerne saa han ligefrem ud som en lille Vorherre. Og han var sandelig ogsaa en Støtte for alle dem, der søgte hans Hjælp, altid redbon og utrættet. Kun om ét Menneske hørte jeg ham tale ondt. Det var hans Bysbarn, Litteraten *P. L. Møller*. „Det var en led Knægt“. Vahl havde vist Ret.

En Formiddag i Marts 1901, da han vilde gaa hjemmefra op til Biblioteket, ramte et Hjerteslag den 70aarige Mand. Der var saa vist ogsaa gennem Aarene trukket store Vexler paa dette Hjertes Bærekraft.

I Alder næst efter Vahl kom Hr. *Weeke*, en brav og venlig Mand, men ingen udpræget Intelligens. Samvittighedsfuld var han, og den bedste og sikreste Haandskrifttyder jeg har truffet. Et middelalderligt Manuscript og et snørklet Renæssancebrev dechiffrede han lige let. Forstaaeligt nok var det blevet *Weeke* overdraget at udgive Bibliotekets *Codex Lundensis*, de middelalderlige Gavebøger fra Domkapitlet i Lund. Han løste Opgaven paa den Maade, at han hver Eftermiddag førte det kostbare Haandskrift med sig hjem, hvorefter han igen silde Aften bragte det tilbage den lange Vej fra hans Hjem paa Gl. Kongevej til Biblioteket. Dette stod paa i Aarevis, thi det var ikke Børneværk at udgive et saadant Manuscript.

Originalest i Fremtoning var *Carl Elberling*. Han sad inde med en Magistergrad i Geologien, men Bibliofilien havde forlængst sejret over Geologien. Elberling var en Børgernes Kender og Elsker, ikke for intet var Indbindingen hans Biblioteksspeciale, og Bogbinderne vurderede hans Kendskab til deres Fag. Nu var det ogsaa Tradition paa det kgl. Bibliotek at give Bøgerne en smuk Indfatning. Paa det

Punkt staar Biblioteka Hafniensis højere end noget andet offentligt europæisk Bibliotek jeg har besøgt. Og Elberling var en meget konservativ Natur. Enhver Forandring, selv til det bedre, var ham egentlig imod. Hans Konservatisme viste sig ogsaa i hans Klædedragt, der var ganske upaa-virket af Moderne, men som genspejlede Tiden fra 1850, og som han bevarede lige til sin Død i 1924, da han var fyldt halvfems. Den lille Mand med „Fadermorderne“, høje Flipper, som ikke lukkede bagtil, (Elberling var vist den sidste i Danmark, som bar denne Fortidslevning), det hvide Halsbind, der snoede sig om dem, og den høje Hat vakte nogen Opmærksomhed, naar han Kl. 3 $\frac{1}{2}$ gik fra Biblioteket over Amagertorv — lige saa præcis som en Phileas Fogg — hver eneste Dag ind paa „Bodega“ til et Glas Venus Nr. 9. De tilstedeværende vinstuegæstende Skuespillere sagde da ofte til deres Collega, Valdemar Kolling: „Du Valde, dér kommer din Far!“ Og rigtignok lignede Elberling grangivelig Skuespiller ved Folketeatret Harald Kolling, naar denne viste sig som paterfamilias i en Folkekomedie fra Biedermeiertiden. Men Elberling var ugift, boede sammen med en gammel Søster ude i Slots-gade paa Nørrebro, hvor han hver anden Onsdag holdt „aabent Hus“ med Smørrebrød og høje Cognacstoddyer. Thi gemytlig var Carl Elberling.

Han havde sin egen Smag. Men den var sikker nok. Og som han forstod Bøgenes Art og Væsen og ligesom kælede for dem! I Foreningen for Boghaandværks Aarbøger fremførte Elberling i den gammeldags Brevform sine uforgribelige bibliofile Anskuelser, saaledes eksempelvis hvordan man kunde redde en medtaget og noget skidden Bog ved at vadske den. De blev siden udgivet samlede som „Breve fra en Bogelsker“ og er en Bibliofilernes Himmerigsmundfuld. Elberling, som var Specialist i Oehlschlæger-Tryk, havde forud skrevet et Par Smaaabøger: „Oehlschlæger og de østerlandske Eventyr“ og „Et og andet om

Aladdin“. Men de udkom ikke paa noget Bogforlag. Deres Forfatter havde personlig vaaget over Udstyret. Elberling foretrak Frakturskrift; de var kun fremstillet i 100 Exemplarer, og man maatte henvende sig til ham, om man ønskede at erhverve et af dem. Følgelig er de nu litterære Sjeldenheder.

Naturligvis var han ingen Ven af den moderne Bogfabrikation. Han prøvede Papiret med et Kenderblik og hadede det blanke eller kriderede Papir, ligesom han karakteriserede den nuværende hastige Billedreproduktion, Zinkætsninger m. m. som „Møgbilleder“. Han foretrak det gamle Kobbertryk, Staalstik eller Træsnit. Ja, gamle Elberling var noget for sig. Endnu i sit 72de Aar deltog han i Bibliotekets Flytning og gav ikke op før han var fyldt de 80. Der var dengang ingen Aldersgrænse for Embedsmænd, og saa lod han sig endda nogle Aar ansætte som surnummerær Assistent for at bøde paa den magre Pension.

Aldrig saa jeg Elberling heftig. Han raadede over stor Sindsligevægt. Da jeg advarede ham om at passe godt paa, naar han krydsede Amagertorv til sit daglige Bodega-Besøg, svarede den gamle Herre: „Det bliver saagu værst for dem, hvis de kører mig ned!“ Han respekterede ingenlunde den voxende Automobiltrafik, men gik uanfægtet tværs over Kørebanen. Naar jeg rigtig vil levendegøre mig Billedet af det gamle Bibliotek, tænker jeg altid paa gamle Elberling, en Mand uden store Syner, men af en velgørende Uimponerethed. Fraser som at Bibliotekarerne i første Række var Publikums Tjenere, foragtede han, med Tilføjelse: „De faar det gratis, saa kan de vel la' være at gøre Vrøvl.“ Elberling var saa afgjort ikke demokratisk indstillet.

Ved Siden af Elberling sad *Julius Martensen*, Biskoppens Søn, der snarere ved den faderlige Protektion end paa Grund af egne Fortjenester havde erobret sig en Biblioteksstol. Der var nu absolut intet gejstligt Snit over

Martensen. Snarere gjorde han Indtryk af en lidt ældre Levemand, som ikke gik af Vejen for nogen verdslig Behagelighed. Han var ogsaa ugift. Et godt og kvikt Hoved, men lad var han. Kunde han fra sin Plads med et Skraablik hen til Skranken lure sig til, at der var en Rekvistion til hans Domæne paa Trapperne, gled han stille ud ad Døren. Jeg døbte ham „Livsens Ondskab“ efter Knagsted i Wieds Roman. Thi Martensen var en stor Satiriker, og med den frommeste Mine kunde han lange én ud, snart efter en Collega, snart efter en Laaner, der lige havde forladt Lokalet, og *den* sad. F. Ex. „Han er af den Slags, der lader som de bærer Kisten, men snyder“. De Fromme paa Biblioteket kunde ikke døje ham, de mere Ugudelige morede sig over hans Indolens. Han fik en litterær Renæssance, da han i „Museum“ skrev et Par meget skarp-sindige Analyser af Holbergs Komedier og fik Ros derfor i Avisen af *Edv. Brandes*, der dog bagefter skældte ud, da Martensen, fristet af *Ernst Bojesen*, gik i Gang med en ny Udgave af Komedieme baseret paa de ældste Tryk. Højesteretsadvokat *Liebe* kom en Dag paa Biblioteket og bemærkede naadigt til Martensen: „De har udviklet Dem i den sidste Tid, det vilde have glædet Bispinden“, hvorpaa Martensen saa ned paa sin tykke Mave og svarede: „Ja, jeg er bleven noget svær!“ Hans smaa Dolkestød blev altid leveret i den mildeste og mest idolente Tone, efterfulgt af et langtrukket Ja—a. Den kødelige Martensen betakkede sig naturligvis for en Flytnings Besværligheder og takkede af, da det gamle Bibliotek lukkede sin Port. En saakaldt Professortitel blev ham til Del, den han ofte selv havde satiriseret over i et Epigram:

Han er Professor — men hvori?
I femte Klasse Nummer Ni.

Nærmest stod mig *Emil Gigas*, en højtbegavet og alsidig indstillet Personlighed. Det er sagt om ham, at han var

Danmarks sidste Polyhistor — og ikke galt. Hvor var det velgørende i en Tid, da Specialuddannelsen vandt mere og mere Terræn, at møde en Mand med hans Udsyn og dybt humane Anlæg. Der var saa vist ingen ydre Charme ved Gigas — tværtimod. Hans mærkelige mastodontagtige, høje, noget forvoxne Skikkelse med de dobbelte Brilleglas bragte Tanken hen paa en gammeldags Filolog af værste Slags. Men hvor var hans Sind aabent og modtageligt. En Magistergrad i romersk Filologi havde han taget med Spansk som Speciale, sin Doktorgrad havde han erhvervet over et spansk-dansk historisk Emne. Han raadede over en versifikatorisk Evne, der gav sig Udslag i vellykkede Oversættelser af Lope de Vega og i muntre og vittige Selskabsviser. Han skrev en fortræffelig romansk Litteraturhistorie; og i en Trebinds-Samling „Litteratur og Historie“ syslede han ogsaa med danske Kulturfænomener. Gigas var Bibliotekets muntreste Hoved og elskede at lancere en „Brander“. Endelig var han meget musikalsk, spillede smukt Klaver og havde en Aarrække været Musikkritiker ved „Dagbladet“. Hans Vennesælhed og Trofasthed var stor, og det var med Sorg i Sind, at vi skiltes fra denne udmærkede Collega. Synet svigtede, og sine sidste Leveaar tilbragte han som helt blind, men med en op-højet og mild Ro hengivende sig i sin Skæbne. Han var taknemlig over, at han dog gennem Radioen kunde faa Bud fra Tonernes Verden.

Endelig den som kun var fem Aar ældre end jeg, *H. O. Lange*; ved sin omfattende Viden og sit praktiske Greb fuldt ud kvalificeret til at blive Bibliotekets Chef ved Bruuns Afgang. Paa en glimrende Maade gennemførte han Bibliotekets Flytning.

Og saa gled Dagene deroppe i det gamle Bibliotek, den ene som den anden. Værst var Vinteren at komme igen-nem, naar det 11 Alen høje, men ganske smalle Kontor halv-

vejs overdækkedes af et Glastag for at holde paa Varmen. Saa var her skummelt og daarlig Luft. Var en Laaner saa uheldig at medbringe et Stykke Ost eller en Pose Kaffe, satte Bruun ham udenfor at vente paa Trappen, til hans Rekvisition var expederet. Ja, det var dengang! Et Smil kunde altfor barnlige Laanebegæringer jo fremkalde, som naar en aspirerende Skuespillerelev bad om „Axel og Waldemar“ af Oehlschlæger, eller en anden troede, at Biskop Martensen havde skrevet „Mester Jakel“ istedetfor „Mester Eckhart“. Stamgæster havde vi. Der var saaledes „det læsende Broderskab“ som Lange døbte Medlemmerne: gamle Marineofficerer plus en fhv. Købmand fra vore vestindiske Øer, som anbefalede til hinanden. Der var Admiral *Sommer*; der var Admiral *Albeck*, der tilbragte det meste af Dagen i en Gyngestol med saa lang en Pibe, at den kunde staa paa Gulvet, ivrigt beskæftiget med at læse franske Memoirer. Og der var Kommandør *Balthasar Münter*, som holdt trofast ud til sit 95de Aar. Dansk Litteratur gik han i Reglen udenom, men han havde ogsaa levet sit Liv i en international Atmosfære ude i Japan, hvorhen han var draget som Armstrongs Agent efter at have kvitteret dansk Sømandstjeneste. Som en meget formuende Mand var han vendt tilbage og fordrev nu sit Otium som ivrig Læser af historisk Litteratur. Et slemt Slag fik han 1922, da Landmandsbanken, hvor han havde hele sin Formue staaende, brød sammen. Dens Stifter, Glückstadt sen., havde i sin Tid forstrakt Münter med et stort Laan, da han gik ud til Østen, og Münter følte sig derfor forpligtet overfor Banken. Men han bar Slaget som en Mand: „Hvad skal man sige? Faren hjalp mig til Pengene, Sønnen hjalp mig af med dem igen — Ho ho“. Et andet Bevis paa hans Staatsind fik jeg, da vi havde aftalt at udgive hans Erindringer i „Memoirer og Breve“. Samme Eftermiddag, som jeg havde sendt ham Korrektur paa første Ark, erfarede jeg, at hans Søn Herman var forulykket ved

en Øvelsesflyvning ude ved Kastrup. Næste Morgen laa Korrekturen læst paa mit Bord.

Den ældste blandt Laanerfolket var vistnok *F. L. Liebenberg*, den danske Guldalderdigtningens Conservator, født 1810. Naar han kom stolprende ind i Stuen, lignede han med sit hvide Kindskæg og den store Taske, han bar paa Ryggen til Hjemførsel af Bøger, et ældre Landpostbud. Det var en venlig gammel Herre.

I 1904 dukkede pludselig *Clemens Petersen*, „Fædrelandet“s i sin Tid saa frygtede Kritiker, op i Udlaanet. Han kom fra U. S. A., hvortil han havde maattet expatriere sig for 36 Aar siden, for nu at tilbringe Resten af sine Dage i Fædrelandet. Fyrigheden og Gløden var forlængst dunstet bort. Tilbage var en gammel Mand med Kalot og et mærkeligt udslukt Blik, en udbrændt Vulkan. Det blev mig fortalt, at *Bjørnson*, der dengang opholdt sig i København, havde ønsket at gense sin Ungdomsven og Vaabendrager. Længe sad de to og stirrede paa hinanden uden at mæle, indtil *Bjørnson* udbrød: „Herregud, Clemens, er det saadan fat med Dig!“

En Begivenhed, som vakte lidt Røre indenfor Murene og bragte lidt Afvexling i den daglige Tummerum, udspillede sig i Vinteren 1892—93. Kort efter mig var en Islænder *Jón Stefansson*, ganske imod Bibliotekchefens Ønske, bleven ansat som Assistent. Dette hang saaledes sammen. Kong Christian IX havde ved sit Islandsbesøg i 1874 lovet at ville assistere den lille Skoledreng, der udpegedes for ham som særlig velbegavet, naar han kom til København som Student. Og da *Stefansson* nu en Aarrække havde tæret paa Civillisten, syntes Vedkommende, at det kunde være nok. Hvorfor ikke anbringe ham paa Biblioteket? Nu vel, *Jón Stefansson* kom her, men han sejrede ikke. To Aar efter fik han en Opsigelse. Velbegavet var han vistnok — endda saa velorienteret —, at det viste sig at den Disputats om *Browning*, som han nys var

bleven Doktor paa, i meget store Dele var Plagiat, Udskrift af en engelsk Kilde, som Opponenterne ikke havde kendt. Stefansson forsøgte at forsvare sig i en Piece. Martensen spurgte ham ondskabsfuldt: „Er den ogsaa original?“

Men Stefansson havde ogsaa andre Egenskaber. Han var godmodig, men fejt, han holdt af at kokettere lidt med sin islandske Herkomst, havde Lommerne fulde af Tørfisk, som stank afskyeligt, og spillede den naive, som man gerne maatte more sig lidt over. Men bag dette Klownvæsen gemte han megen Snuhed og Upaalidelighed og viste sig som en dreven Intriguemager.

I 1893 skulde være Verdensudstilling i Chicago. I den Anledning tilskrev den amerikanske Legation i København 12. Sept. 1892 Udenrigsministeriet, som igen tilskrev Kultusministeriet, som atter tilskrev det kgl. Bibliotek. De mange Skrivelsers Indhold konkluderede i, at U. S. A. vilde finde det særdeles ønskeligt, om det paa Biblioteket beroende gamle Manuscript „Flatøbogen“ kaldet, kunde blive sendt over til denne Udstilling. Thi denne kostelige Codex i Folio indeholdt jo foruden de norske Kongesagn ogsaa hin „Saga Eiriks hins Rauða“, hvori fortaltes om Nordboernes Opdagelse af visse Kystegne af Nordamerika, det saakaldte „Vinland“, næsten 500 Aar før Columbus satte Foden paa Amerikas Jord. Det blev forsikret, at Flatøbogen vilde blive godt behandlet, faa sin egen Montre, og alle Forholdsregler mod Ildsvaade etc. truffet. Om det ønskedes, kunde en amerikansk Krydser, der skulde hente nogle Columbus-Relikvier i Genua, anløbe København for at tage det kostelige Haandskrift ombord. Det tilføjedes, at det vilde interessere Amerikanerne meget.

Muligvis, — men det interesserede Biblioteket endnu mere, at Flatøbogen ikke blev prissgivet Vind og Vove. Selv det sikreste Skib kunde forlise, og selv om den kom i god Behold til Chicago, hvilken Garanti var der for, at den og-

saa kom uberørt tilbage? At tegne en Assurancesum var jo hen i det Blaa, da Manuscriptet var uerstatteligt. Bruun tilbød at lade de paagældende Sider fotolitografere.

Og han var ikke ene om at værne Skatten. Baade i den danske, norske og engelske Presse kom Indsigelser, og en engelsk Videnskabsmand brugte saa stærke Ord som „Udstillingshumbug“ og stemplede hele Historien „as a silly and dangerous project“.

Men hvem var Ophavsmanden til „Planen“? Paa Biblioteket var ingen Tvivl om at vi havde ham gaaende midt iblandt os. Den amerikanske Minister i Danmark, Mr. Carr, havde næppe anet noget om Flatøbogens Existens, før han var bleven informeret derom af Jón Stefansson, der havde sin Gang i hans Hus og som Islænder repræsenterede Sagkundskaben. At det forholdt sig saaledes skulde snart finde sin Bekræftelse.

Ministeriet var ikke glad ved Sagen, men det meddeltes Biblioteket, at det i et samlet Ministermøde var vedtaget, at Sagen „af politiske Hensyn“ maatte nyde Fremme, og at alle Cauteler var tagne. Saaledes kunde en Person følge med og vaage over Manuscriptet, maaske en af Bibliotekspersonalet. Man udbad sig Hr. Bibliotekarens Indstilling.

Nu var vor Islænder dér, hvor han vilde. En gratis Rejse til U. S. A. med frit Ophold et halvt Aars Tid var jo ikke at foragte. Skønt Bruun med god Grund ansaa dette Forslag om en litterær Rejsemarskal for taabeligt — thi Foredrag skulde der ikke holdes —, maatte han meddele Personalet Ministeriets Skrivelse. Jón Stefansson meldte sig strax — dette Øjeblik havde han ventet paa, men blev skarpt afvist af Bruuns „Dem vil jeg ikke have.“ I en Skrivelse til Ministeriet gjorde Chefen Rede for, at han ansaa Stefansson for ganske uegnet og uværdig til at repræsentere Biblioteket i U. S. A. Man enedes om at henvende sig til Docenten i islandsk Kulturhistorie, *Valtýr*

Guðmundsson. Imidlertid blev til Transporten en kostbar Kasse af fineret Træ, foret med Skind, bestilt hos Sev. & Andr. Jensen. Men saa faldt en Bombe. Faa Dage efter stillede en Fuldmægtig fra Ministeriet og meddelte, at den amerikanske Legation nu havde bestemt ikke at ville betale Ledsagerens Rejse.

Dermed faldt Sagen bort.

Hverken Flatøbogen eller Jón Stefansson kom denne Gang ud at rejse.

Et Aar efter forlod han Biblioteket.

Den 30. Juni 1906, samme Dag som det gamle Bibliotek lukkede sine Porte, stod jeg paa Galleriet og sagde et stille Farvel til den store Sal, i hvis Skygger jeg havde henlevet sexten af min Ungdoms Aar.

Vi skulde flytte ind til større og lysere Forhold. Men Nissen — Stemningen fra det gamle Bibliotek — flyttede ikke med.

BLANDT DIGTERE OG SKRIBENTER

HOLGER DRACHMANN

HOLGER DRACHMANN skulde fejres paa Raadhuset i Anledning af hans tresinstyvende Fødselsdag, 9. Oktober 1906. En Komité blev nedsat til at forberede Festen. *Karl Larsen* som Forfatterforeningens Formand blev naturligvis dens Præsident, skøndt det vel lod sig sige, at hans og Drachmanns Digterfysiognomier ikke havde meget tilfælles. En naturlig Sympati var der ikke mellem den irrationelle Lyriker og den ulyriske Rationalist. Som Medlemmer af Bestyrelsen blev *Sophus Michaëlis* og jeg anmodet om at tiltræde. De øvrige Herrer i Komiteen var Drachmanns trofaste og haandgangne Mand, Musiksribentten og Komponisten *Charles Kjerulf*, Skuespiller Dr. *Karl Mantzius* og Landmandsbankens Direktør, *Emil Glückstadt*, der fungerede som Financier.

Da nu jeg er den eneste tilbageværende af denne Komité, og da der i Aarenes Løb er fremkommet saa mange farvede og afvigende Beretninger om denne Fest, tror jeg det kan være paa sin Plads at fortælle om hvorledes det hele gik til.

Første Gang jeg stod Ansigt til Ansigt med Drachmann var ved Studenterforeningens Rusgilde 1. Oktober 1887. Og det var ikke noget smukt Indtryk for en Yngling, der havde begejstret sig for vor store Lyrikers lyse Sommernatspoesi og udenad kunde deklamere „Paa Stranden skælver ej det mindste Blad“. „Snart er de lyse Nætters Tid forbi“ — og alle de andre Perler.

Drachmann var alle sine Dage en usikker og veg Mand. Men paa dette Tidspunkt mere end nogensinde. Politisk var han gaaet over i højre Spænd, havde ladet sig tilegne af det nationale Højre, var derfor ogsaa bleven indbudt af den overvejende konservative Studenterforening som dens Hædersgæst. Man tilgav højmodigt eller glemte, at han engang havde skrevet det udfordrende og haanske Digt: „Det er de danske Studenter med Kokarderne paa“.

Nuvel, Drachmann gjorde for en kortere Tid Fagterne med, men endnu samme Aften gav han Bevis for, at han ikke var saadan til at baste og binde og blive regeringstro Samfundsspids. Og gærede det allerede i hans Sind i Opposition til de Faner han nys havde svoret til, saa boblede det i hans erotiske Undergrund. I et Brev til Lange-Müller, den beundrede Ven, hvem han i første Række skyldte sit Sceneheld med „Der var engang“, fra Juli s. A. nævner han den vidunderlige Sangfugl han har truffet derude paa Frederiksberg, — altsaa den mindeværdige „Edith“, alias *Amanda Nielsen*, til hvem hans første offentlige Kærlighedserklæring blev „Ved Bosperus“. Og Digterens Betagelse var begribelig. Den blonde Amanda var yndig og sang nydeligt. Det var ikke den sædvanlige Syngepigepoesi. Nej, hun sang Drachmanns „Humlebien“ og andre nette og artige Smaasange.

Alt dette, en Slags Fortrydelse af Forræderi mod sin egen Frihedsfølelse, og det usikre Problem, om han var genelsket af Edith, som han krævede det, gjorde hin Aften Drachmann forceret og utaaelig. Om Studenterforeningens slemme Punch havde sin Andel deri, skal være usagt, men vor store og beundrede Digter gjorde et halvvejs beruset Indtryk. Han sprang op paa Bordet, fik Dugen mellem Fødderne, saa han var ved at snuble, og holdt en forvrøvlet Tale til Ungdommen om Livet: Det var mere værd end to hollandske Kridtpiber og ti ... (her brugte han et meget uartigt Ord, som hører hjemme i Sømands-

kipper og ikke kan gengives paa Tryk). Forsamlingen reagerede med Hyssen.

Drachmann vaklede ned, bevægede sig hen mod *Henrik Ibsen*, der ogsaa var Hædersgæst, og vilde omfavne ham. Dér kom han til den Rette. Den tilknappe Skjald retirerede med et: Gaa væk, Mand!

Soldet blev hævet. Drachmann, som nok havde paa Fornemmelsen ikke at have haft Succes, ønskede at tage hjem. Senioratet saa intet hellere end at den store Urostifter forsvandt. En Droske holdt for Døren, fik Besked om at køre Digteren til hans Hjem paa Kongens Vej bag Frederiksberg Have. Den yngste Senior fik Ordre til at ledsage ham som Adjutant og sørge for at han kom godt hjem. Denne unge Mand var imidlertid ikke rigtig tryk ved Situationen og tog derfor Plads paa Bukken. Senioratet aandede lettet. Nu skulde det og dets Venner have det lidt rart med Østers og Rhinskvin inde i Senioratsværelset. Drachmann rullede altsaa afsted, men da Drosken var naaet saa langt som til Slotsholmen, besindede han sig paa, om han egentlig ikke var bleven smidt ud paa en høflig Maade. Det skulde ikke taales — han vilde tilbage og overraske dem dernede. Han aabnede Døren — en Droskes Fart var sædvanlig ikke større end at man bekvemt kunde hoppe ud. Og det gjorde saa Drachmann, mens Senioren med den tomme Droske jollede ud til Kongens Vej. Man kan gætte sig til hans Overraskelse ved at finde Vognen tom.

Jeg stod just i Studenterforeningens Vestibule, da jeg saa Drachmann komme skridende ind i hele sin Vælde, med Bulehatten og Slængkappen. En Opvarter var ifærd med at traversere Vestibulen balancerende med det omtalte Traktement. Drachmann overskuede lynsnart Situationen. „Naa saa I tror, I skal sidde og solde her uden mig!“ raabte han med sin slørede Stemme og gav i det samme med Knytnæven et Slag under Bakken, saa at alle

de dejlige Skaldyr røg rundt i Vestibulen og Rhinskvinen væltede. Det blev mig fortalt — men jeg saa det ikke — at han derefter tren ind i Senioratsværelset og knaldede en Lampe mod Gulvet.

Det var et ret uhyggeligt Minde om den store Lyriker. Næste Gang jeg mødte ham, var Aar efter, i et Aftenselskab hos *Vilh. Andersen*. Da var han blid og jævnmunter, som det oftest var hans Skik. Jeg husker han fortalte mig om hvilken romantisk Stemning der havde hvilet over hans Barndoms København. „Men den blev ødelagt dengang Sporvognene kom.“ Ikke at kunne taale Sporvogne, var vel nok Højromantik.

Men nu skulde der — med Rette — festes for ham, og Digteren glædede sig som et Barn til Fødselsdagen, fordi den ogsaa skulde bringe Førsteopførelsen af hans nyeste Drama: „Hr. Oluf han rider —“, som han selv spaaede vilde gøre mindst samme Lykke som „Der var engang“. Ja vistnok havde Drachmann dyppet sin Pensel i sin velprøvede gamle Farvepotte med den lyse Sommernats Eventyrstemning, og den var udmærket paa sin Plads i Forspillet. Men saa var der heller ikke mere. De fire Akter var den besynderligste og forvirrede Blanding af Reminiscenser af Symbolik, Folkeeventyr og Folkeviser. Drachmann havde i Foraaret opslaaet sit Telt i sin Ungdoms Sommerland, Fredensborg, for der at fange Stemningen. Efter hvad hans Søster, Fru *Harriet Bentzon* har fortalt, vandrede han ofte i Vaarnatten ud ad de Stier ved Esrom Sø, han saa ofte havde betraadt, op mod „Lottesminde“ og Havreholm, og genoplevede her i Erindringen sin unge Elskovs Lykke og Forlis. Men at forcere en svunden Stemning, genopvække den fra de Døde, er en næsten umulig Sag. Forgæves kæmpede han med sit Stof. Han blev stikken-de i romantisk Symbolik. I et Brev af 4. Maj 1906 paakalder han Lange-Müllers Hjælp, beder ham komme til Fredensborg for at komponere Musik til „Hr. Oluf ...“.

Sagen haster, for Stykket skal jo op paa Scenen til Fødselsdagen. Men Lange-Müller er ingen Expresarbejder; gerne vilde han, men hans permanente Hovedpine gør det umuligt. Mens Teatret overdrager Musiken til Carl Nielsen, sender Drachmann sit Manuscript ind i Stumper og Stykker, tilbagekalder én Dag hvad han har sendt den forrige, sender ny Fragmenter, corrigerer, retoucherer. *Einar Christiansen* bevidner i sin Teaterhistorie, at han ikke har været ude for noget lignende. Rollerne var mere en Samling løse Sedler end et Hefte. Men Drachmann bevarede sin Optimisme.

Og mens det kgl. Teater i September flittigt prøvede paa dette mixtum compositum, som bragte Instruktøren til Fortvivelse, holdt Festkomiteen lige saa flittigt Møde, snart om Eftermiddagen i Bagværelset hos à Porta, snart i Direktør Glückstads Kontor om Aftenen. Han skænkede en herlig Portvin, og da der gik Frasagn herom til Drachmann, vilde han ogsaa gerne deltage i Møderne. Det gamle, nysgerrige Barn vilde nok ogsaa have en Finger med i Spillet om Fødselsdagsarrangementet. Dette lod sig naturligvis ikke gøre.

Den første Sag paa Programmet var paa hvilken Dag Raadhusfesten skulde finde Sted, om den skulde være paa Aftenen før Teaterforestillingen — eller omvendt. Jeg holdt paa, at Festen burde gaa først, thi hvis „Hr. Oluf —“ ikke blev Sukces, kunde det virke trykkende baade paa Publikums og Digterens Stemning. Men Karl Mantzius var af en anden Mening: „Næ hør nu! Selv om „Hr. Oluf“ er noget Bras — de siger det paa Teatret, men jeg véd det ikke, for jeg er ikke med — saa er det ligegyldigt, for Publikum *vil* ha' Sukces den Aften. Det kan vi vist roligt se bort fra.“ De andre Herrer delte hans Opfattelse. Raadhusfesten skulde saa løbe af Staplen Aftenen efter. Resultatet viste, at selv den mest forfarne Teatermand kan spaa forkert.

Karl Larsen, der til daglig kunde være elskværdig non-

chalent, var Pertentligheden selv, naar han stod for et Arrangement, og tog Sagen særdeles højtideligt. Han havde gaaet i Lære hos sin Forlægger *Ernst Bojesen*, Københavns Festarrangør ex professo, der ofte docerede disse Ord: „Intet kommer af sig selv — men det skal se ud, som om det kommer af sig selv.“ Karl Larsen berettede nu om sin Audiens hos Teaterchefen, Grev *Danneskjold*. Først havde han anmodet om en forgyldt Tronstol fra Teatrets Magasin, hvori Digteren altsaa skulde trone, da Raadhuset ikke var i Besiddelse af en saadan. — „Saa gerne.“ — Dernæst om Greven vilde være med til at modtage Drachmann og Frue ved Indgangsportalen. — „Jeg har intet derimod.“ — Endelig, om Greven vilde byde Fruen Armen og ledsage hende til hendes Hædersplads. — „Er det nødvendigt?“ — Karl Larsen havde bemærket, at det vilde være ønskeligt. — „Saa skal jeg gøre det.“

Iøvrigt løb disse Komitémøder ikke af uden Gnidninger. Da *Sophus Michaëlis*, der ikke var nogen ubetinget Beundrer af Drachmann og hans Muse, en Dag lod sig friste til en lidt nærgaaende Bemærkning, foer den trofaste Vaabendrager *Charles Kjerulf* op, slog i Bordet: „Maa jeg spørge, er vi Venner af Drachmann eller er vi det ikke — eller sidder vi her for at rakke ham til?“

Foraftenen kom og Tæppet rullede op for „Hr. Oluf —“. Forventningens Stemning! Jeg havde faaet Plads paa Drachmanns højre Side, og det blev ingen behagelig Plads. Kun lidt kendte vi hinanden, og efterhaanden som Aftenen skred frem, og Bifaldet efter Akterne dalede til det svageste Høflighedsminimum, blev Forlegenheden og Tavsheden voxende paa begge Sider. Den stemningsrige Introduktion med Paakaldelsen af Danmarks lyse Sommernat var ikke nok til at redde det forvirrende Drama. End ikke til en Fremkaldelse blev der Raad. Drachmann skyndte sig ud og nøjedes med at svinge sin Hat fra Garderobedøren som Tak for det matte Forsøg paa en Fremkaldelse.

Hvorledes var dette muligt, spørger man sig mange Aar efter. Nu vilde Publikum have slugt en saadan Festforestilling raat og kritikløst. Men det kgl. Teaters Publikum var for 30 à 40 Aar siden, og især ved en saadan Lejlighed, rekruteret fra andre Lag end nu. Der var Højfinanssen med deres prægtigt klædte Damer. Der var „Intelligensen“, og de mange jødisk Radikale iblandt den var ikke den Drachmannske udflydende Romantik gunstig stemt. Et Publikum som dette var ganske anderledes kritisk indstillet end et nuværende, der ofte kommer fra andre sociale Lag. Et Publikum, der som Fremtoning ikke virkede altfor sympatisk. Men det havde set megen Komædie, kunde ræsonnere fornuftigt over Tingene og tog ikke alt for gode Varer, især da ikke et dramatisk Monstrum som Drachmanns.

Nu til Dags faar jo enhver Komædie af sig selv Sukces — d. v. s. oftest rigtignok en falsk og lidet varig Sukces. Men Publikum kræver at se Forfatteren, selv om det er noget Snavs han har lavet, — det er stiltiende inkluderet i den dyre Premièrebillet. Saa groft indstillet var ikke Dattidens Teatergængere; de var ikke bange for at vise deres Mening. Da en Forfatter engang bebrejdede mig, at jeg i min Anmeldelse ikke havde nævnt hans Fremkaldelse, svarede jeg: „Nej, det er en for billig Form for Berømmelse!“

Selvfølgelig maatte Drachmann være skuffet. Men den store Fest, som ventede ham, kunde jo vende Stemningen og give Revanche. Men saadan blev det desværre ikke. Optakten var lysende nok. Da Drachmann traadte ind i Festsalen, rejste alle sig, mens Livgardens Orkester oppe fra Galleriet intonerede en for Tilfældet af Kjerulf komponeret Drachmann-March. Den klang pompøst, og Karl Larsen kunde spare sin lidt snobagtige Bekymring, at den ikke var „fin“ nok. *Vilh. Herold* sprang frem paa Balconen og knaldede Griegs „Vær hilset I Damer“ ud over

Salen. For saa vidt var alt godt og vel. Saa kom Festtalen. *Georg Brandes* — kunde det være finere? Men hvor var *Georg Brandes'* festlige Glød og oratoriske Impetus? Det blev en mat, uinspireret Tale. Venlig selvfølgelig i sin Form, anerkendende *Drachmanns* store lyriske Indsats, men mærkelig forbeholden, ligesom holdt fraoven nedefter; og da han tilsidst hentydede til at *Drachmann* jo ikke var nogen betydelig Dramatiker — men den Skæbne delte han da med adskillige store Digtere — følte det som en trøstende Skulderklap. Jeg saa paa *Drachmann*, det sitrede svagt om hans Læber, — ja nu fik han ingen Brug for den store Tale, han havde skrevet og førte med i sin Brystlomme, og som skulde være en Proklamation af hans Ungdoms Idealer med en Hyldest til Føreren.

Hvad gik der af *Georg Brandes* ved denne Lejlighed? Han var vel — i en vis Forstand godlidende — gaet ind paa at holde denne Tale. Han burde ikke have gjort det, thi i Virkeligheden var hans aandelige Indstilling og Karakter saa fjern som muligt fra *Drachmanns* Stemningsvingninger. Det er bleven sagt fra *Drachmann* nærstaaende Mennesker, at *Brandes'* Tale var en Slags Hævnaakt, en Revanche, fordi *Drachmann* engang var blandt de „Frafaldne“. Men de har ikke kendt *Georg Brandes'* Psyke, der har sagt det. Aldrig handlede han af ond Vilje eller for at gøre Fortræd.

Men Aftenen var ødelagt for *Drachmann* og for de fleste af Gæsterne ogsaa. Stemningen var slaaet i Stykker. Hvad hjalp det, at *Skjalden* begav sig ud til det foran Raadhuset ventende Fakkeltog af begejstret Ungdom? Det frembragte en meget kedelig Pause, fordi *Vinden* bar Røgen af Faklerne lige ind paa *Hædersgæsten*; Haar, Skæg og Skjorte blev kulsorte, saa han maatte tage hjem for at vadske sig ren. Endelig kom han igen til „Symposiet“, til hvilket var givet Adgang for Fakkeltænderne; og efter at flere Talere havde prist ham, tog *Drachmann* omsider Ordet — men

det blev en tilfældig og forceret Tale. Han vilde slaa over i det vittige, men Viddets Lethed og Skarphed laa ikke for hans Tunge; det blev til en Dithyrambe for Københavnerinden καλλιπύγος. (d. v. s. hende med den velformede Bagdel). Grund til Forargelse var der saa vist ikke. Det var lidt flovt, lidt studentikost. Men de Farisæere slog næste Dag tre Gange Kors for Brystet. Og bedre blev det naturligvis ikke, da det rygtedes, at Skuespillerinde *Anna Larssen* tilsidst havde opført en uanstændig Dans paa Bordene. Løgn og Overdrivelser. Efter Festen viste Anna Larssen i et tilstødende Lokale for en lille Kres, hvordan der dansedes paa Bordet i Spanien; hun var lige kommen derfra. Det kunde man ogsaa se i „Carmen“.

Men Skadefryden — den danske Hovedlast — fik store Dage. I flere Dage skildredes Festen i nogle ondsindede Aviser som noget i Retning af et finere Bordelgilde. Det var saamænd alt sammen meget tamt, og — lidt forstemmende.

Drachmann var saaret. Hvor kunde han være andet? Man indbyder en Nations Digter til en Fødselsdagsfest, og bagefter haanes og spottes han af dem, der stod udenfor.

Ikke halvandet Aar efter døde han. Og nu skulde alt naturligvis gøres godt igen. Nu blev Drachmann „populær“, en Glose, som ikke passede paa ham, opbygget som den er af falske Smil, Smigren for lave Instinkter og af Kompromiset. Det blev bestemt, at hans Urne skulde højsættes oppe paa „Grenen“ — en smuk og nærliggende Tanke — og at en Æreseskorte paa S/S „Kong Haakon“ skulde føre den derop. I Mellemtiden fik Forfatterforeningens Sekretær, *Louis Bobé*, Besøg af sin Collega i de samlede Fagforeninger, der ønskede at der gaves dem Lejlighed til at følge Ligvognen fra Koncertpalaiset, hvor Urnen midlertidig var henstillet, ud til Toldboden. Hr. *Kieffer* udtalte, at Vognen skulde have et Forspand af fire kridhvide Heste. Bobé, der kendte Stutteriet paa Bra-

hetrolleborg, svarede, at helt hvidfødte Heste næppe kunde skaffes. „Lad mig om det,“ svarede Hr. Kiefer — „man er vel ikke gammel Maler for ingenting“.

Nu hviler Holger Drachmanns Aske i Højen deroppe paa Stregen mellem Kattegat og Skagerak. Fredet, javel — men ikke fredet for nysgerrige Turister og respektløse unge Vendelboer, der end ikke undsaa sig for at knække Strengene i Bronzelyren, som smykkede Graven. Et Udflugtssted med tilhørende Madpapir, tomme Flasker, afslikkede Ispinde, Chokoladestaniol og Appelsinskaller. Hvornaar vil de madkære Landsmænd lære, at man kan begive sig ud i Naturen, uden at der skal ædes og drikkes? Men Graven er jo ved at blive flyttet længere ind, da Havet sluger mere og mere af Landet. Men er den Tanke saa hedensk, at det Hav, som han elskede saa højt — han Marinemaleren og Skjalden — engang vil føre hans sidste Rester ud i Nirvana?

BJØRNSTJERNE BJØRNSEN

Med Bjørnson kom jeg første Gang i Berøring, da jeg som Studenterforeningens ledende Senior i Februar 1905 i Anledning af den forestaaende Hundreedaarsdag for H. C. Andersens Fødsel tilskrev ham, der dengang opholdt sig i Rom, og bad ham — hvis Rygtet talte sandt, at han var for hjemgaaende — holde Festtalen. Bjørnson svarede, at det var en „skrøne“, at han var i Opbrudets Time. Ellers vilde han som gammel Kending og Beundrer af H. C. Andersen gerne have været med. Han sluttede: „Gør stas på ham, danske mæn og kvinder!“

Saa megen „stas“ for H. C. Andersens Minde blev der nu ikke gjort i 1905 som 25 Aar senere, med Børneoptog, Raadhusfest m. m. Der var endnu ikke rigtig „gaaet H. C. Andersen“ i det danske Folk, et Andersen-Samfund

endnu ikke stiftet; og navnlig de akademiske Krese forholdt sig ret køligt. Jeg syntes, at det var ret upassende, at H. C. Andersen ikke havde faaet sin Marmorbuste i Festsalen blandt Galleriet af de „hvide Mænd“, hvor national-liberale Førere som Orla Lehmann, H. N. Clausen trø-nede, Mænd, der dog paa langt nær havde betydet det samme for vort Land som H. C. Andersen. Jeg lod Liste fremlægge til Tegning for eventuelle Lysthavende. Der kom ét (1) Bidrag paa 30 Kr. Jeg sendte Beløbet tilbage til den Offervillige med Tak for hans gode Vilje.

Men tilbage til Bjørnson. Første Gang jeg vexlede Ord med ham var i Slutningen af Maj 1906, da han opholdt sig nogle Dage i København. Det var ved en Aftenfest hos *Peter og Betty Nansen* i deres Hjem ved Nørrevold over Folketeatret, hvis Meddirektør Fruen dengang var. Bjørnson førte sig som en Konge og gav Cour som en Konge. Hver enkelt af Gæsterne fik Foretræde og fik nogle naadige Ord. Henrik Ibsen — den store Rival — var død et Par Dage forinden. Jeg hørte, at en Tilstedeværende spurgte Bjørnson, om han skulde rejse næste Dag. — „Næ, hvorfor?“ — „Jeg tænkte til Ibsens Begravelse.“ Bjørnson vendte sig fra ham og svarede ikke. De to Store fandt aldrig Vej til hinanden. Det er bleven mig fortalt af en Nordmand, som Ibsen saa venligt til — det var ikke mange, der kunde smigre sig ved hans Venskab —, at denne en Dag ytrede om sin Svigermoder Magdalene Thoresens Romanproduktion: „Helt godt er det jo ikke, men i hvert Fald ikke saa slet som dem den anden laver.“ (Den anden var Bjørnson).

Da Couren var lykkelig til Ende og inden der skulde souperes, bad Husets Vært *Vilh. Andersen* om at sige nogle Ord til Bjørnsons Ære. Og nu indtraf en tragikomisk Episode. Vilh. Andersen stod lænet til en Dørstolpe og tog fat. Lige under ham sad den meget døve Fru *Caroline Bjørnson*, der som døve Folk ikke kunde beregne

Virksomheden af sin egen Røst. Vel en halv Snes Minutter havde Andersen talt, da han pludselig blev afbrudt af Fru Carolines skingre Røst: „Hvorfor skal han stå der og tale så meget om Ibsen?“ Tampen brændte. Undertrykt Munterhed rundt om i Salen. Peter Nansen med sin stærkeste Stemme: „Fru Bjørnson, det er ikke om Ibsen, Vilh. Andersen taler — det er om Bjørnson.“ Fru Caroline: „Hva?“

I Aftenens Løb fik Bjørnsons tavse Forlægger og Ven, *Jacob Hegel*, mig hen i en Krog og udviklede, at det nu ikke altid var lige morsomt at være Vært for Familien Bjørnson, naar de telegraferede, at nu kom de Dagen derpaa, saa og saa mange, og rykkede ind paa Skovgaard.

Hegel var en faamælt Mand og maaske ikke lige stor Beundrer af alle sine Digtere; men han havde sin egen Mening. Han var ikke hin Uffe den Spage, som Brandes vilde gøre ham til, da han ved en Forlagsfest for Hegel i 1901, i sin Tale naadigt erklærede, at Hegel skulde slippe for at takke og svare, — han talte jo saa nødigt. Som en Protest mod disse Ord rejste Jacob Hegel sig strax, svang sit Skræp, svarede fornuftigt og godt.

Den sidste Dag, Bjørnson tilbragte i København inden sin Død, var i 1908. Han skulde rejse hjem om Aftenen, men *Vilh. Andersen* havde indbudt ham i sit Hjem til en tidlig Middag, hvor ogsaa jeg var tilstede. Efter Bordet fortabte Bjørnson sig i Minder om sin Ungdoms store danske Skuespillere, Fru Heiberg, Michael Wiehe og Høedt, og om det store Venskab, der bandt de to sammen, og som kom Fru Heiberg paa tværs. *Peter Nansen* i elskværdig Drillelyst og elegant Kynisme brød ind: „Det kan Du da nok forstaa, Bjørnson — de var naturligvis homoseksuelle.“ Hvad enten nu Nansen mente det eller ej, — paa Bjørnson virkede det som en Aabenbaring. „Nej, siger Du det, Peter!“ Bjørnson forstod vist slet ikke Spøg.

Om Aftenen fulgte alle Gæsterne Bjørnson ud til den

gamle Nordbanegaard. Det var sidste Gang jeg saa ham. To Aar efter var jeg med til at modtage Vognen, der rullede ind paa Hovedbanegaarden fra Paris med hans Kiste. Danske Forfattere skulde ledsage den i Procession ud til Toldboden, hvor et norsk Orlogsfartøj laa rede for at føre den til Norge. „Syng mig hjem!“ Et saadant Optog kunde have virket festligt gribende. Men de Danske har liden Sans for det pompøse. Gadens løse Elementer skød sig ind i Rækkerne. Hvem Bjørnson var og hvad han betød, anede kun de færreste, — men der var jo allenfals Sjøv i Gaden, og Lejligheden maatte benyttes. Om de kære Folkeskolens Lærere kunde lære Børnene noget mere om at føre sig med Værdighed og Respekt, var det ikke ilde. Det var anden Gang et Mindetog for en Digter led Skibbrud i Kongens København. —

Omtrent femten Aar efter modtog jeg Bud fra Executor testamenti i Fru *Magda Bosses* Bo. Fruen havde efterladt sig en større Samling Breve, vist fra Bjørnstjerne Bjørnson. Om jeg vilde underkaste dem et Eftersyn og udtale mig om, hvorledes der skulde forholdes med dem. Jeg modtog Brevene, vel mellem 40 og 50, men flere af dem paa mange Sider, tætskrevne Kvartark, saa at de i trykt Stand antagelig vilde udgøre en Bog paa en Snes Ark. At Bjørnson var Brevskriveren var sikkert nok; baade hans Haandskrift og Signaturen viste det. Med et Par Undtagelser var de alle fra 1861.

Hvorledes var nu disse Breve kommen i afdøde Fru Bosses Eje? Ganske simpelt, fordi de var skrevet til hende og pietetsfuldt gemte gennem de mange Aar. „Alte Liebe rostet nicht.“

Magda v. Dolcke var hendes Pigenavn. Hun var født i Frederik VI's sidste Regeringsaar nede i Holsten ved Grænsen af Ditmarsken som Datter af en Toldembedsmand. Et meget smukt og viltert Pigebarn med rig Fantasi. Hun vilde være Skuespillerinde. Familien vilde ikke høre

derom. Nuvel, saa maatte Kongen hjælpe hende. Og under et Besøg i København klædte Magda sig i Drengedragt og begærede Audiens — thi hun havde erfaret, at Frederik VII ikke modtog audienssøgende Damer; det havde Grevinde Danner sørget for. Kongen morede sig kosteligt over hendes frække Inkognito, der lige var et Nummer for hans Smag. Hvad han kunde gøre for hende? Jo, ung Magda vilde gerne være Skuespillerinde ved det kgl. Teater. Kongen anbefalede hende til sin Kultusminister *Hall*, som betaget af hendes blonde nordgermanske Skønhed mere end villigt tog sig af Frk. v. Dolcke og aabnede sit Hus paa Bakkegaarden for hende. Det kneb jo svært med det højlandske; han gav hende en Lærer i den lille Poet *Nic. Krossing*, og der lejedes et Værelse til hende i Stormgade.

Det var hos *Halls*, at Magda og Bjørnson første Gang mødtes. Et Par Aar tidligere — i 1857 — havde han været i København, og den interessante og højt talende unge Nordmand havde samlet en Beundrerskare omkring sig med Clemens Petersen i Spidsen. Mange Hjem aabnede sig for ham. Kun *J. L. Heiberg* reagerede efter Bjørnsons Visit ude paa Søkvæsthuset. Han satte ikke Pris paa, at denne enorme Nordmand skulde løbe Hornene af sig i hans Stuer. Bjørnson vendte hjem, giftede sig og fik Aaret efter Gutten Bjørn. Men da kom han igen ud at fare. Nu havde han „Arne“ og „Synneve“ bag sig, og Stortinget gav Penge til en længere Udenlandsrejse. Vejen gik igen over København, og her blev Bjørnson det meste af et Aar. Foreløbig var der ikke Raad til at tage Kone og Gut med. Bjørnson var i skandinaviske Krese Dagens Helt; han begejstrede mange — deriblandt den letfængelige Magda — og han blev selv en Begejstret, der for en Stund glemte baade Kone og Barn. Nogle Smaabilleder fortæller, at de oftere mødtes hos hende i Stormgade, og Bjørnson var de store Følelsers Mand. Afsted skulde han dog omsider — til Italien. Juleaften 1860 kom han til Rom, og

nu tager den over alle Bredder svulmende Korrespondance Fart, en Længslernes Epopée, en glødende Kærligheds Bekendelser.

Men hvorfor aabenbare alle disse Udslag af en lidenskabelig Digtersjæl? Fordi Magda havde inspireret ham, var bleven hans Muse. Han arbejdede i denne Tid paa „Sigurd Slembe“ og indvier hende i alle sine digteriske Planer. Flere af hans berømteste Digte som „Prinsessen sad højt i sit Jomfrubur“ og „Ak vidste Du bare“ er skrevne med Tanken paa hende, der sad tilbage i København, og findes in originali i disse Brevskaber, der fortsættes til langt ud paa Sommeren. Saa kommer Fru Caroline med den lille Gut til Rom for her at indrette Hjem for sig og Bjørnson, — og saa standser Brevene ganske pludselig. Farvel Intriguer, Farvel Kabaler! Bjørnson forstod nu, at det altsammen havde været en poetisk Stemning, som Magdas Person havde udløst. At han havde været forelsket i sin egen Kærlighed.

Magda fik snart efter under Pseudonym Rosalinde Thomsen den attraaede Debut som Johanne i „Eventyr paa Fodrejsen“ paa det kgl. Teater. Ja vist var hun smuk og indtagende, men hun talte en holstensk-dansk Dialekt. Der kom ikke mere ud af Forsøget her hjemme. Hun vendte sig til Tyskland, gik i dramatisk Skole her og fik ogsaa Ansættelse ved Hofteatret i München. Nogle Papirer fra denne Periode tyder paa, at hun gerne har villet interessere Kong Ludvig II for sin Kunst og sin Person. Men det kvindelige var jo ikke denne Regents Speciale. Roret blev lagt om. Hun gik til Sverige, blev Kong Carl XV's (eller muligt Oscar II's) meget gode Veninde og fik tildelt et fint Privilegium paa Teaterdrift i de svenske Provinser. Efter en Del Aar kom hun til København, ægtede fhv. Sergent i Husarerne, nu Børstefabrikant Bosse, der efterlod hende en net Formue.

Jeg saa oftere Fru Bosse, og hun talte tit med en vis

hemmelighedsfuld Mine om sine „Papirer“. Endnu som gammel Dame var hun meget smuk og statelig, og der skulde ikke megen Overtalelse til at faa hende til at recitere store Stykker af „Maria Stuart“ paa tysk udenad. Det var i en svunden Tids patetiske Deklamationsstil, poetisk Oljetryk; men hun maa have taget sig godt ud paa Scenen.

Nu var hun gaaet bort og havde efterladt de unægtelig interessante „Papirer“, der fortalte om en hidtil ukendt Krise i Bjørnsons Liv. Selvsagt kunde disse Breve ikke udgives, saa længe Fru Caroline levede. I en Artikel i „Tilskueren“: „Retten til Brevet“ havde jeg i sin Tid udviklet mit Syn paa Sagen. Selve Brevstykket — det materielle — tilhører Modtageren, i dette Tilfælde Fru Bosses Bo; men Indholdet tilhører Brevskriveren og hans Arvinger, især da naar der gør sig en Forfatterindividualitet gældende i Brevet — hvad der jo i høj Grad gjaldt Bjørnsons Breve.

Efter mit Raad blev Brevene deponerede i det kgl. Bibliotek.

Bjørnstjerne Bjørnson undgik at gense sin Ungdoms erotiske Festfyrværkeri, naar han besøgte København. Der er da Episoder i Livet, som man ikke ønsker at blive mindet om.

GEORG BRANDES

Havnegade Nr. 55. I det Hus har jeg nu boet i 36 Aar, og Georg Brandes var i lange Tider min Underbo.

Selvfølgelig hørte jeg i mit Rusaar Brandes' Forelæsninger over den tyske Romantik, og selvfølgelig var jeg med til Jubilæumsfesten i Oktober 1891, skøndt ældre, velmenende konservative Colleger ved Biblioteket havde advaret mig, — det kunde skade min Karrière. Det brød jeg mig nu ikke noget om. Og det var jo ogsaa bare Snak.

Jeg havde besøgt Brandes et Par Gange, bl. a. for at bede ham give Bidrag til den af mig redigerede Illustr. Verdenslitteraturhistorie. Han maatte afslaa det, da han netop da var stærkt optaget af sin Shakespeare-Monografi. Efter at vi var kommen til at bo i samme Hus, vexlede vi ofte Ord. En Morgenstund d. 4. Februar kom han op til mig. „Vil De og Deres Frue vise mig den Artighed (Brandes brugte ofte den lidt gammeldags og zirlige Glose) at spise til Middag hos mig idag. Der kommer kun nogle faa Stykker. Det er ikke for min elendige Fødselsdags Skyld, men *Otto Benzon* har jo indstiftet dette Forfatterlegat, som han vil jeg skal uddele paa den Dag.“

Vi takkede og indfandt os. Naar jeg nævner dette, sker det, fordi jeg den Aften fik Øje for et Træk i Georg Brandes' Fysiognomi, som det synes mig ikke i tilstrækkelig Grad er bleven paaagtet af hans Biografer, — hans til Tider næsten barnlige Naivetet. En og anden vil vel studse ved netop dette Ord til Karakterisering af Georg Brandes, den ildfulde, den kloge, den hensynsløse. Ja vist kunde han være hensynsløs og affejende — mest i sin Tale; men hensynsfuld kunde han sandelig ogsaa være.

Vi gik til Bords. De andre Gæster var *Henrik Pontoppidan* med Frue, Oberst *Rist*, Maleren *Achen* og Billedhuggeren *Vilhelm Bissen* ledsaget af sin Søn, der vistnok varetog en Asistentpost i Skifterettens Kontorer. Lidt hen i Maaltidet rejste Brandes sig og i en lille spøgefuld Tale meddelte han, at da han nu første Gang skulde uddele dette Benzons Legat, havde han kaaret Pontoppidan, og han haabede, at ingen af hans Gæster havde noget at indvende mod dette Valg. Saa tilføjede Brandes: „En og anden vil maaske undre sig over, at jeg ikke har buden (Brandes sagde — buden — ikke bedt) *Otto Benzon* ved denne Lejlighed, men jeg véd, at De, unge *Bissen*, ikke kan lide ham.“ Nu var samme „unge *Bissen*“ en særdeles indsluttet og tavs Person. Enhver maatte finde, at hvis de to

Herrer ikke befandt sig vel i Stue sammen, vilde det have været rimeligere at indbyde Legatstifteren Otto Benzon, og udelukke „unge Bissen“.

Og jeg mindes et andet Optrin adskillige Aar efter, der var et nyt Vidnesbyrd om Brandes' Verdensfjernhed. Det var under Verdenskrigen, da alle Restauranter skulde lukkes Kl. 11. Vi var en Del Stykker samlet i Divanen i Tivoli og deriblandt Brandes, for at fejre den svenske Forfatter Hjalmar Söderbergs Femtiaarsdag. Da Lukketiden nærmede sig, og Tjeneren saa smaat gjorde Forberedelser til at likvidere Selskabet, sagde Dirigenten, at nu maatte vi jo desværre bryde op. „Hvorfor skal vi gaa?“ udbrød Brandes, „det er jo meningsløst. Vi kan jo blive, men selvfølgelig maa De betale de Mennesker“ — han pegede paa Tjenerne — „for deres Ulejlighed.“

Hvorledes er det muligt at forklare denne Naivitet og praktiske Ukyndighed hos en Mand, der som Brandes havde set sig saa vidt om i Verden og lært saa mange Mennesker at kende? Jeg formoder den er et Rudiment fra Opvæksten. Jeg har truffet denne Verdensfjernhed hos flere af Brandes' Jevnaldrende, hvis Barndom og Ungdom havde staaet i den borgerlige Nøjsomheds og Beskedenhedens Tegn. Hvad enten de nu var Præstesønner fra Landet (som A. C. Larsen) eller Købmandssønner fra Møntergade (som Brandes), de var opdragne tarveligt og maatte sætte Tæring efter Næring. Som unge intelligente Studenter kastede de sig over Bøgerne, ja begravede sig i dem, læste i et Omfang, som Nutidens unge Akademikere ikke gør sig nogen Forestilling om. Sportsliv var dem ukendt. De brød sig kun om intellektuelle Nydelser, Debatter og Diskussioner; Teaterbesøg var den eneste økonomiske Fristelse. De havde faa Penge, kendte ikke Luxus og levede helt i Ideernes Verden. Brandes sagde en Gang lidt haanligt om A. C. Larsen: „Alfred har aldrig kendt god Mad, nette Klæder og skønne Kvinder.“ Det

maa medgives, at Brandes i Aarenes Løb havde udviklet sig ganske flittigt i den Retning og var bleven noget af en Verdensmand —, men ogsaa kun noget. Bøgernes Mand havde ikke altid en vaagen Sans for Livets Smaarealiteter. I en vis Forstand var og blev han en naiv.

Til Trivialitet er der talt om Georg Brandes Forfængelighed. Vist var han forfængelig, — men er Forfængelighed ikke ogsaa en Form for Naivitet? Han elskede at høre sig selv tale. Hans Omgivelser maatte gerne nøjes med Stikrepliker. Og han yndede at spille den Komedie at fremstille sig som litterær Martyr. Alle vi, der kom i Berøring med Brandes, kender Beretningerne om de 40—50 Breve han hver Dag modtog og som skulde besvares; kender Beklagelserne over alle de Manuscripter, der sendtes ham til Gennemlæsning, og alle de Besøg, der stjal hans Tid (han vilde med sit meddelsomme Temperament slet ikke kunne have undværet dem). Det var et Nummer, han havde paa Valsen, og det blev ofte afliret, helst for Begyndere, som skulde imponeres. Men naar man var kommen paa en lidt fortroligere Fod med Brandes, og han mærkede, at hans Partner ogsaa havde noget Kendskab til Bøger og Filosofi, aflagde han denne Maske, hørte op at spille Komedie, blev naturlig og saglig. Engang imellem slog han sig dog løs, f. Ex. „Jamen véd De da ikke, at Lou Salomé laa i med Paul Rée (en af Nietzsches Venner) — det véd da hvert Barn i København!“ Det er neppe troligt, at de københavnske Børn vidste saa god Besked som Brandes om denne Sladderhistorie, der vel stammede fra en eller anden plumret udenlandsk Kilde. Det var hans svageste Side, — han lyttede gerne til Sladder, lod den ogsaa gaa videre, — det mest jødiske Karaktertræk af denne Mand, der intet vilde vide af Jødedommen. Grov i sin Mund kunde Brandes ogsaa være i Omtale af Folk. Men saa kunde pludselig et saa godlidende og venligt Smil lyse op i hans Ansigt, og han kunde blive helt mild. Han

tænkte overmaade honnet. Og det er rigtigt, at naar han om en nulevende Forfatter paa Prent ikke kunde sige noget godt, foretrak han at tie.

Jeg har i min Erindring et lille Træk, som viser hans Sinds Retlinethed. I 1895 havde jeg udgivet en Bog om Baggesen og sendt Brandes den. Noget efter fik jeg et meget langt og meget anerkendende Brev fra ham om mit Arbejde. En Del Aar efter havde Brandes i en Kritik af Carl Behrens' Bog om den tyske Digter Grabbe noget vrippent spurgt, hvorfor en dansk Forf. valgte et saa fjernt Emne, naar der paa Dansk ikke var Bøger om Heiberg og Baggesen. Jeg fæstede mig ikke synderlig ved denne lapsus, men modtog allerede næste Morgen Brev fra Brandes med Undskyldning for hans momentane Distraction, der efter hans Skøn i mine Øjne jo maatte have taget sig ud som en Uartighed, saa meget mere som han værdsatte min Bog om Baggesen meget.

At spille Mephistopheles — den Rolle laa ikke for Georg Brandes som for hans Broder Edvard. Men Lucifer vilde han nok være.

Da ved Systemskiftet i 1901 Brandes blev tilbudt et Professorat ved Universitetet uden Forpligtelse til at holde Forelæsninger, mente adskillige, at han tog imod Udnævnelser som en Slags Revanche eller Oprejsning for i sin Tid lidt Uret. Saaledes var Forholdet imidlertid ikke. Brandes, hvis Økonomi aldrig var straalende, saa deri kun en forøget aarlig Indtægt, og ved Pensionen en Sikring for sine Efterladte. Titlen foragtede han. Tiltalte nogen ham „Professor“, vrissede han: „Tal dog til mig som et ordentligt Menneske!“

Man kan lide Georg Brandes, eller man kan ikke lide ham, — man glemmer ham ikke.

P. FR. RIST

Rist havde været Redaktør af det historiske Tidsskrift „Museum“. Som flittig Bidragyder til dette havde jeg følt mig tiltrukket af hans fornemme og noble Personlighed, og instinktmæssig følte jeg, at vi var indstillet paa samme Bølgelængde i vort Interessesfællesskab. Da saa i 1903 Tanken voxede i mig at grundlægge et Serieværk til Udgivelse af danske Memoirer og Breve, var det da ganske naturligt jeg henvendte mig til Rist, denne fine Kender af svundne Tiders Kultur og interessede Personalhistoriker, om et Samarbejde. Rist stod da ligeoverfor Forfremmelse til Oberst med Garnison i Nyborg; men da hans Hustru vanskeligt kunde forsone sig med Tanken om at skilles fra de to Sønner, der gik i Latinskole i København, opgav han Tanken om videre Avancement og traadte ud af Hæren med Oberst-Rang.

Om Rist nogensinde fortrød, at han havde renonceret, kan jeg ikke sige, thi han talte aldrig derom. Med sin Intelligens, sin repræsentative Skikkelse og hele sin Indstilling vilde han sandsynligvis være naaet frem til en Generalspost. Men om han med sin noget kritiske og skeptiske Natur vilde have været tilfreds med en Stilling uden aktiv Baggrund, er lidet troligt. Thi Rist var ifølge sit Temperament Soldat og honorerede alle de Krav, der kan stilles til Soldaten: Loyalitet, Orden. Som Bataljonschef beherskede han ganske den 15de berygtede, med de værste Københavner-Bisser. Afholdt og respekteret blev han, fordi han var et Mandfolk, var retfærdig og forstod sine Folk. Men Militær i streng Forstand var Rist ikke. Alt militaristisk Bureaukrati og Snobberi affærdigede han med et ironisk Smil.

Rist kunde saaledes imødesee et rigeligt Otium, og den arbejdskære Mand, hvis Dag bestod af Læsning og Skrivning, tog gerne imod mit Forslag om Kompagniskab. Og

det blev et næsten femogtyveaarigt ideelt Samarbejde. Rist skrev engang til mig: „Egentlig mærkeligt, at jeg den ældre Mand, der er femogtyve Aar mere, og De, den yngre, i den Grad har fundet hinanden.“ Det blev et Venskab, hvor dog altid Formerne respekteredes, og til en stor Lydhørhed overfor vor fælles Opgave. Hundreder af Memoirer dukkede op fra Familiechatollerne og blev os sendt, og næsten altid var vor Vurdering og Indstilling den samme. Snart var det Rist, snart var det mig, der redigerede et Bind, forkortede, afskrev, forfattede Noter og Indledning; men alt reviderede vi i Fællesskab. Naar jeg nu en Dag lukker et Bind af Memoirerne op og gennemløber Prologen, er det mig ofte svært at afgøre, om den skyldes Rists eller min Pen. Saa stor var Ligheden bleven i vort historiske Syn og Methode.

Første Bind af Memoirerne, der fortæller om den mærkelige Bøsseskytte Jon Olafsson under Christian IV, vakte i Fagkresen en betydelig Opsigt. Jeg havde opdaget en ældre dansk Oversættelse, der var bleven upaaagtet, i Bibliotekets Haandskriftsamling. Kun et Fragment; men min udmærkede islandske Collega, *Sigfus Blöndal*, skaffede Originalen fra Reykjavik og oversatte Resten. Vor Forlægger *Ernst Bojesen* havde som saa ofte haft Flair og en rigtig Start. Memoirerne skulde være fine, sjældne Bøger, trykte i begrænset Oplag. *Hans Tegner* med sin dekorative Pen skabte de meget virkningsfulde Titelblade. Det hele var et con amore Foretagende. Fordi Serien „Memoirer og Breve“ i sin Helhed er bleven en litterær Sjældenhed, som paa Auktion betales med omkr. 500 Kr., er der adskillige, som har troet, at Udgiverne tjente store Penge. Tværtimod. Vi fik alle de første Bind betalt med kun 500 Kr. til Deling, og saa maatte vi endda heraf nu og da betale et Vederlag til Manuscriptets Ejer. Det var jo ikke meget for et stort Arbejde, men vi gjorde det gerne.

Imidlertid fremkom efter det tredje Bind („Fra Hoffet

og Byen“) en Kritik i et Fagtidsskrift „Danske Studier“, — Dagbladene ofrede aldrig megen Omtale paa Memoirerne, og det var os ogsaa temmelig ligegyldigt; vi var immune overfor Reklame, behøvede den heller ikke, for hvert Bind blev hurtigt udsolgt. Denne Kritik var baaret af en stor Misforstaaelse — og maaske lidt Misundelse. Det bebrejdedes, at det ikke var en videnskabelig og methodisk Udgave af Memoirerne, som forelaa, men at vi havde udeladt Partier af Manuscriptet; at vi ikke fulgte den originale Retskrivning, f. Ex. skrev „Hus“ for „Huus“ m. m. Dette var saa sandt som det var sagt. Det var ingen videnskabelig Udgave, hvor der var gjort Rede for hvert Jota, og hvor hver Afvigelse og Udeladelse var kommenteret. Men dette laa ogsaa ganske udenfor vor Hensigt. Vi vilde kun give læseværdige Bøger, der kunde fængsle ved deres kultur- og personhistoriske Indhold. Derfor var Forkortelser ganske nødvendige. Thi de fleste af de Memoirer, vi havde under Hænde, vilde have kedet forskrækkeligt, om hele Stoffet var blevet offentliggjort. Her var ganske ligegyldige Sager, som kun kunde have Interesse for Familiens snevreste Kres; her var vidtløftige Rejsebeskrivelser, som nok kunde have været underholdende i en Tidsalder, da en Rejse var en Begivenhed, men til Glæde for hvem nu at modtage en Beskrivelse af f. Ex. Peterskirken? Faa gjorde sig en Forestilling om det Arbejde, der kunde være forbundet med Udgivelsen af et enkelt Bind. „En gammel Hofmands Mindeblade“ var saaledes 11 Folioprotokoller, der blev sammendragne til ca. 300 Sider. En saadan Reduktion var ganske nødvendig. Vi vilde kun give Kvintessensen, og vi saa paa vor Udgivervirksomhed saadan, at den hvilede paa Udvalgelsens Princip. Og dertil kræves maaske til syvende og sidst lige saa megen Kritik som et filigrant Korrekturarbejde af en Text. At udgive mange af disse Memoirer i deres Helhed vilde slet ikke kunne have ladet sig gøre, hvis

da ikke en Carlsberg-Fond havde tvangsindlagt os. Og det vilde slet ikke have været Umagen værd. I Udvælgelsen stode vi paa Skøn og Indsigt, og de, der ikke var tilfredse hermed, kunde jo lade Memoirerne ligge. Af den Hjelmsstjerne-Rosencroneske Stiftelse modtog vi, saa længe Professorerne *Edv. Holm* og *Erslev* sad for Styret, aarlig en beskeden Understøttelse som en Slags Godtgørelse for anvendt Tid og Flid. Da Professor *Aage Friis* blev deres Efterfølger, fratog han os den. Rist var rasende.

Rist var nemlig et meget saarbart Gemyt. Han kunde daarligt taale Kritik. Jeg formener, at en af Aarsagerne til at han nedlagde sin Pen som skønlitterær Forfatter var, at „Nationaltidende“ havde bragt en mindre gunstig Anmeldelse af hans sidste historiske Roman, „Lasse Måns-son“. I Krav til den daglige Livsførelse var han beskeden, men selvfølende var han ogsaa, — beskeden i sin Selvfølelse, selvfølende i sin Beskedenhed. Han vidste godt, hvad han var værd; men han overvurderede hverken sig selv eller andre.

Med Vemod tænker jeg tilbage paa Arbejdsaftenerne hos Rist ude i hans Hjem paa Toldbodvejen. Vi arbejdede hver for sig paa det enkelte Bind, men samarbejdede ogsaa i Drøftelse, Tydning af et vanskeligt Haandskrift m. m. Det var i Reglen hveranden Onsdag, og naar Arbejdet var endt, vederkvægede vi os tit ved en Flaske Chablis, Rists Yndlingsvin. Vi kunde nok være uenige om Smaating, om en oplysende Note var nødvendig paa dette eller hint Sted. Hvis jeg saa bemærkede: „Den er ikke nødvendig. Det véd Folk“, saa svarede Rist ud af sin Skepsis og Erfaring: „Kære Clausen — Folk véd ingenting!“ — Livet har lært mig, at Rist havde Ret.

Det smukkeste Samarbejde har jeg haft med Frederik Rist, den altid fornemme, den altid oplagte. Han gjorde intet for at vinde Menneskers Hjerter, men han vandt dem.

KARL LARSEN

Naar en kendt Mand gaar bort, bliver der som Regel i de nærmeste Aar efter hans Død Stilhed om hans Navn. For Nogles Vedkommende bliver det en Glemsel in infinitum. Navnet bliver i Bølgedalen, medens andre igen dukker frem fra Udslettelsen og atter bliver mindet. Saaledes er det gaaet med Karl Larsen. Efter hans bratte Død i 1931, gled han ligesom ud af Sagaen, men en ydre Begivenhed bragte igen hans Skarpsyn og Klogskab en Renaissance.

Da den tyske Værnemagt i den aarle Morgenstund den 9. April 1940 uanet dukkede frem fra Søen, lagde til ved Langelinjes Kajer og besatte København, kom snart en og anden i Tanke om, at dette jo var en Bekræftelse af en Profeti, han forlængst havde hørt eller læst om. Rigtigt nok. Det stod altsammen i en lille Bog „Mene Tekel“, som var udkommet anonymt for mere end tredive Aar siden, men hvis Forfatter overvejende var Karl Larsen.

Den Mand havde saaledes vidst, hvad han talte om. Flere Ungdomsaar havde Karl Larsen tilbragt i Tyskland, var bleven fortrolig med tysk Mentalitet og vidste god Besked med Embedsmænds Syn og militære Kreses Indstilling. Han kendte den tyske Officers jernhaarde Disciplin og Pligtroskab. I et lille toakts Drama tegnede han den. Han var helt ud en Germanernes Lærling, samtidig med at han personlig bevarede en Sans for dansk Hygge og københavnsk Gemytlighed.

Der var to Sind i Karl Larsen, han havde to Ansigter. Det ene smilende, godmodigt, charmerende. Ingen kunde være en bedre og hyggeligere Fortæller i en lille Kres. Han havde et skarpt Blik for Næstens Ejendommeligheder og kunde lystigt satirisere derover, som naar han karakteriserede en Foredragsholder saaledes: „Stoffet er godt nok, men ligesom Kvælerslangen oversavler han Of-

ret med sit eget Spyt før han faar det til at glide ned.“ I Magsvejr var Karl Larsen behagelig nok, som Vært og som Gæst. Men fik han ikke sin Vilje, kunde han blive særdeles ubehagelig, ja brutal. Man var aldrig sikker paa ham, og det kunde hænde, at han faldt en Ven i Ryggen, for saa bagefter at glatte ud med Forsikring, at det hele ikke var saa slemt ment.

Han var stadig „paa Kontoret“ for sin Existens og sit Navn. Ingenlunde en Stræber i vulgær Forstand. Men han var ikke Digter, derimod fuldblods Artist. Hans Fantasi førte ham ikke langt ud, en ægte Rationalist som han var, og Opfindsomheden var heller ikke stor. Men naar han kom ud for et Stof, som det syntes ham værd at arbejde med, udnyttede han det til sidste Draabe. Han var en omhyggelig og pertentlig Arbejder, gav intet fra sig før det var saa godt som han kunde gøre det, og hans sproglige Klangsans var uhyre udviklet. „Hans Peter Egskov“ og andre af hans populære Skikkelser kunde fortælle derom.

Sine Meningers Mod havde han, og det gør ikke altid en Mand afholdt. Karl Larsen var ikke elsket af mange, og hadet af flere. Som Forfatterforeningens Formand gennem en Aarrække havde han i det stille hos flere Medlemmer vakt Uvilje, skøndt han — hvad jeg kan bevidne, der i 6 Aar sad sammen med ham i Bestyrelsen — havde gjort meget for at forvandle Foreningen fra en ligegyldig selskabelig Sammenslutning til en faglig Organisation.

Der skulde kun en Anledning til at Oppositionen slog ud i fuld Flamme. Anledningen var „Henrik Ibsens Epi-ske Brand“, som Karl Larsen havde udgivet 1907. Det drejede sig om Forarbejdet, det tidlige Udkast til det verdensberømte Drama, som Ibsen havde opgivet og ladet ligge. Men hvor havde han ladet det ligge, og hvorledes var Larsen kommen ud for dette under alle Omstændigheder interessante Manuscript? Det synes, som om Ibsen,

der tilintetgjorde alle Udkast og Skizzer til sine Arbejder, ved et Tilfælde eller Uagtsomhed havde efterladt det ved sin Bortrejse fra Rom, glemt det eller ikke interesseret sig for dets Skæbne. Jeg spurgte under Haanden Karl Larsen derom. Fik en lang indviklet Historie om hvorledes den skandinaviske Forenings Sekretær og Bibliotekar *Kristensson* mange Aar efter havde opdaget det som Indpakkingspapir hos en romersk Høker. Det lød ikke altfor troværdigt. Snarere var jeg tilbøjelig til at mene, at Manuscriptet var havnet i Foreningens Bibliotek, hvor *Kristensson* ved en Revision havde opdaget det og paa Karl Larsens Anmodning laant ham det.

Hvordan det nu forholdt sig hermed — helt fin i Kanten var Historien ikke, og paa en Generalforsamling i Forfatterforeningen rykkede Oppositionen, med *Helge Rode* i Spidsen, ud med de store Kanoner og afæskede Karl Larsen en Erklæring om, hvordan han var kommen i Besiddelse af dette Haandskrift, og hvem der havde givet ham Tilladelse til Offentliggørelse (*Henrik Ibsen* var død Aaret forinden). *Larsen* gav undvigende Svar og sagde, at hvis man ikke var tilfreds med hans Formandsskab, kunde man jo styrte ham. Dette skete da ogsaa med *Piber* og *Trommer*. Bølgerne gik højt i Forfatterforeningen hin Aften.

En lignende Uvilje — og fra langt større Krese — kom *Karl Larsen* ud for, da han under Verdenskrigen i Skrift og Tale ubetinget stillede sig i Brechen for Tysklands Ret. Men han bar den som det Mandfolk han var. Jeg maa her fortælle en lille Episode til Belysning af hvor hadsk Stemningen imod ham kunde være.

Af et mindre, eksklusivt Selskab, hvis Formaal er Dyrkelsen af humanistiske Studier under frie og selskabelige Former, var *Karl Larsen* ogsaa Medlem. Aftenen indledes med et Foredrag (religiøse og politiske Problemer er undtagne), og som Selskabets Formand havde jeg i Vinte-

ren 1916 anmodet Karl Larsen om at holde et Foredrag om et neutralt Emne, hvad han ogsaa havde lovet. Men da Mødesedlen gik ud, forbitredes en Kres af Medlemmer herover; telefonisk lavede de Sæmmensværgelse og aftalte mandsstærke demonstrativt at træde ind i Lokalet, naar Foredraget maatte formodes at være forbi. Anslaget blev dog til intet, da Karl Larsen maatte sende Lægeerklæring om at han paa Grund af Hæshed ikke kunde tale. Ud paa Aftenen rejste et Medlem sig og antydede, at Hr. Larsens Nærværelse i dette Selskab var uønsket. Jeg replicerede skarpt, at hvis de Herrer vilde af med ham, var der kun én Fremgangsmaade: ifølge Lovene med $\frac{3}{4}$ Majoritet at excludere ham. Men til da taalte jeg ingen Klasificering af Selskabets Medlemmer. Men saadan var Stemningen dengang.

Karl Larsen tabte, Livet gik ham senere imod paa mange Maader, men han klagede aldrig.

TROELS LUND

En indtagende Personlighed var *Troels Lund*. I Hofmandsdragt — fra Frederik II's Tid — skulde han have været klædt. Den vilde saa afgjort passet til hans Ydre: den høje slanke Skikkelse med det rødmossede Ansigt og det spidse hvide Fipskæg. Ikke en rundpuld det stiv Hat og en lang mørkeblaa Overfrakke skulde han have baaret, — men en Baret med Fjer, Fløjlsvams og gylden Kæde, som en Tyge Brahe, en Peder Oxe. Det forslagene, smilende og tænksomme Udtryk om hans Læber mindede om en Fortidens Diplomat. Der var Stil over Troels Lund, og han elskede at stilisere. I den sindrige og kunstfærdige Opbygning af Tanker, i Sætningens Udformning, i Rytmen, og i det kræsne, til Tider nok saa søgte Ordvalg. En Smule Kometeri var der i denne lidt pretiøse Stil; men den klædte ham.

Ved sin Sans for Historiens Poesi vandt Troels Lund de Tusinder af Læsere i alle Klasser Landet over. Men sovende fangede han ikke Sejre. Begyndelsen var vanskelig nok. Han havde meget at kæmpe imod. Først de professionelle Historikeres overlegne Skuldertræk og Kritik overfor en Mand udenfor Faget — Troels Lund havde hidtil dyrket Filosofi —, der havde sat sig den sære Opgave i mange Bind at ville give en Skildring af dagligt Liv i Norden i et enkelt Aarhundrede. Den politiske Historie havde overvejende været Emne for baade danske og fremmede Historikere, og *Dietr. Schäfer* rettede et stærkt Angreb paa Troels Lund for dennes Forsøg paa at ville give et isole-ret Stykke Kulturhistorie, — et Angreb, som Troels Lund, der havde Anlæg for elegant Polemik, omgaaende besvarede. Mere berettiget var vel den Kritik mod hans altfor livlige historiske Fantasi som hvor han skildrede Møblernes Metamorfose, hvordan Bordet var sprunget ud af Bænken, Sengen paa Højkant var bleven til Skab osv. Spydigt talte Fagets Folk om Troels Lunds „Borddans“.

Men hvordan gik det da til, at han sejrede og hans Værk om Dagligt Liv i Norden atter og atter maatte optrykkes og blev Almeneje? Fordi det var et levende Menneske, som stod bag hvert Ord, fordi Troels Lund fremfor alle sine Colleger var den store historiske Kunstner, Skribenten af Rang, som ikke gav en Sætning fra sig uden den var gennemprøvet, og fordi Livets Aande havde berørt hvert Blad. Ikke af Kuriositet var dette Værk skabt, men ud fra en levende Kærlighed til dansk Land og dansk Skæbne.

En Lysseer var Troels Lund, og dette maatte præge alt hvad han skrev, som derfor maa ses mere som en subjektiv Kunstners Fortællen end som en objektiv Forskers strengt kritiske Forsken. En Dag stod han ved Vinduet i sit Hus i Kvæsthusgade i Samtale med sin Søn, der var ligesaa pessimistisk indstillet som hans Fader optimistisk. Sneen

faldt tæt. „Kan Du se“ — sagde han — „hvor hvert Fnug bæres oppe, hvor det hvirvler og danser — op imod Lyset?“ — „Og dog ender det i Sølen“, svarede Sønnen, et højst ejendommeligt Menneske. Han havde været Dommer nogle Aar, da en Influenza afskar hans Livstraad.

Troels Lund havde taget theologisk Embedsexamen, men var havnet i en Slags Panteisme. I hvert Fald stod han afgjort ikke paa kristelig Grund, hvad hans „Livsbelysning“ tydeligt viser. Mærkeligt var det at denne i sin religiøse Opfattelse hedensk indstillede Mand kunde fastholde Troen paa — ikke blot en Fortsættelse efter Døden —, men en personlig Genforening. Da jeg var oppe hos ham for at lykønske ham til hans firsinstyveaars Fødselsdag, sagde han: „Naa — hvad mener De om at blive saa gammel?“ Jeg svarede, at det tungeste vel var at have mistet saa mange. — „Hvor kan De sige det? Dem er vi jo sikre paa alle at skulle gense.“ Han troede paa en Slags Elysium i antik Stil, men ganske uden Tilknytning til kristen Tro.

Saa skønt, saa varmt — ogsaa saa vidtløftigt — har vel neppe nogen skildret sine Barndomsaar som Troels Lund i „Et Liv“, desværre en Torso. Maaske mere en Digter end en Historiker. Men et sjældent, et højst ejendommeligt Menneske.

KRISTIAN ARENTZEN

Hans Navn erindres nu kun af de danske Litteraturhistorikere. Han skrev et Par romantisk farvede Efterdigtinger, udvandet Oehlschlæger, som ingen læser mere. Af hans Produktion er kun bleven tilbage det store syv Binds Værk om Fejden mellem Baggesen og Oehlschlæger, en flittig og nyttig Samling af Kildestof, men som Helhed ulæseligt. Arentzen skrev nemlig tungt og ubehjælp-

somt, endskøndt han mange Aar havde været Lærer i dansk Litteratur og Stil ved Metropolitanskolen. At han har været en aarvaagen Lærer og vækket Eleverne til Eftertanke, er sikkert nok, — derom har baade Drachmann og andre af hans Disciple vidnet. De følte sig i Taknemmelighedsgæld til ham. Der maa have været noget af den sokratiske Fødselshjælperfacon over ham; men fordi man er en god Pædagog og kan lære andre at skrive og tænke, er det jo ikke sagt, at dette gør En selv til Stilist. Men hans Navn nævnedes endnu for en Menneskealder siden med en vis Respekt. Jeg var nysgerrig efter at se og tale med denne Mand, der forlængst havde trukket sig tilbage fra Offentligheden. Og det skulde jeg ogsaa komme til.

Da et nyt Livssyn omkring 1870 begyndte at gøre sig gældende, spidsede ogsaa Kr. Arentzen, som dengang var henved femti Aar, Øren. Mulig drømte han om at kunne blive den Fører, der kunde bygge Bro mellem det Gamle og Ny. I 1872 meldte han sig i hvert Fald ind i det Brandeske „Litteraturselskab“, men hans Forhaabninger om at blive en Messias — eller i hvert Fald en Johannes — fik i hvert Fald den første Aften et slemt Knæk. Da ved Bordet en Herre i begejstrede Vendinger havde proponeret en Skaal for „Ungdommens Fører“ (hvormed han naturligvis sigtede til Georg Brandes), rejste Arentzen sig, takkede for Skaalen, at det var en stor Ære, — indtil han blev afbrudt af et flerstemmigt: „Det er ikke Dem! Det er ikke Dem!“

Kristian Arentzen havde overvurderet sin egen Betydning. Man havde ingen Brug for en Brobygger, en Mellemstandpunkternes Mand. Skuffet trak han sig tilbage, arbejdede i Stilhed paa sit store Værk, blev en ensom og bitter Mand, efter at han havde taget sin Afsked fra Skolen.

Saa en Dag i 1895, da jeg havde udsendt min Bog om Baggesen, modtog jeg fra Kr. Arentzen et Brev om jeg

ikke havde Lyst til at besøge ham for at diskutere et og andet i Bogen med ham. Det vilde jeg selvfølgelig gerne.

Jeg fandt den gamle Herre ude i en skummel Sidegade paa Nørrebro, hvor han levede sammen med sin Hustru, i tilsyneladende meget beskedne Kaar. Ret imponerende virkede han. Det store Ansigt kronet af en sølvhvid Manke og omgivet af et mægtigt graat Skæg. Han mindede om Abildgaards Tegning af Ossian.

Jeg mærkede snart, at jeg sad overfor en højst særpræget Personlighed, der havde sine egne Meninger om alting. Der var noget af en Carlyle over ham — et Tværtimod-Menneske. Han bebrejdede mig, at jeg havde skrevet, at Baggesen og hans første Hustru, Sophie v. Haller, havde udmærkede Betingelser for et lykkeligt Samliv paa Grund af deres Lighed i Temperament. Dette var ganske falsk. Mennesker lærte først noget, naar de kunde opdrage hinanden og respektere hinandens Individualitet. Sine yngre Dages Frisind syntes han at have skubbet hen i en Krog. Han tiltordnede mig et: „Hvordan begynder I Unge Dagen? Med at læse „Politiken“ — ja. Men I skal begynde den med at læse Bibelen og Homer. Det gør jeg!“

Jeg forlod ham som efter et Møde med en Genganger. Men det var intet blegt og blodløst Genfærd. Der var endnu Saft og Kraft i den gamle Mand. En Epigon — men en med Rygrad.

SØREN KIERKEGAARDS FORLOVEDE

(REGINE SCHLEGEL, f. OLSEN)

Bøger har hun ikke skrevet, og dog har hun faaet en Plads i den danske Litteraturs Historie. Som Søren Kierkegaards Forlovede er Regine Olsens Navn blevet kendt i vide Krese.

En ganske lille, hvidhaaret gammel Dame, med det ven-

ligste Udtryk lukker mig op, da jeg første Gang ringer paa i Hjørnehuset ved Nørrebrogade og Sortedamsdossering. Hun er klædt i en sort Silkekjole, bærer en Kappe med Hængler. Hun er for henved et Aar siden bleven Enke efter Geheimeraad *Schlegel*, en højt anset Embedsmand, sidst Overpræsident i København, forhen Guvernør i Dansk Vestindien. Geheimeraaden har efterladt sig et meget stort Bibliotek — en Slags Universalbibliotek, omfattende alle Genrer, saadan som man før Specialvidenskabernes Tidsalder anlagde det. Fruens Tillidsmand har bedt mig ordne og katalogisere dette Bibliotek, inden det skal paa Auktion. Derfor er jeg her.

Det blev en hel Række lyse og straalende Sommeraftener anno 1896, som optoges af dette Arbejde. Henimod Kl. 9 kom Fru *Schlegel* gerne ind til mig. „Nu maa De vist være træt. De kan nok trænge til en lidt kølig Drink“. Fra de vestindiske Dage havde hun endnu en Beholdning af Guava-Rom, som hun blandede med Isvand.

Og saa sad vi da der i de store sommerhede Stuer, mens Aftenkølingen faldt paa, og Samtalen kom i Gang. Jeg vidste jo, hvem jeg havde for mig, men dristede mig naturligvis ikke til at komme med nogen Hentydning. Den gamle Dame var dog mindre tilbageholdende. Det begyndte altid med *Schlegel*, hvis udmærkede Egenskaber hun priste i høje Toner, men det endte altid med — *Kierkegaard*. Drømmen fra de unge Dage var kommen til hendes Lænestol.

Hun havde truffet *Kierkegaard* første Gang og ofte senere hos Familien Rørdam paa Frederiksberg, og han havde fulgt hende hjem „bag Børsen“, hvor hendes Hjem var. Saa passede han *Regine* op en Dag hun kom fra Spil, gik uopfordret med op og friede. Hun var overrasket og lamslaaet og bemærkede noget om, at en af hendes tidligere Lærere i Skolen, Candidat *Schlegel*, vist havde fattet Godhed for hende. *Kierkegaard* slog det hen; senere sag-

de han, da de var bleven forlovet, med et hoverende Smil : „Schlegel kunde have friet hundrede Gange til Dig — jeg vilde have Dig“. Regines Dage hengled i en Tilstand af Forundring og Beundring. Instinktmæssig følte hun at staa overfor noget usædvanligt og respektindgydende, men den purunge Kvinde kunde jo ikke magte hans Sind. Altid var han venlig og hensynsfuld, og hun fik ham meget kær. Fru Schlegel hævdede bestemt, at alle de mange Rygter, som siden opstod efter at Kierkegaard havde hævet Forlovelsen, om at han havde eksperimenteret med hende, intet havde paa sig. Jeg spurgte da om, hvordan det forholdt sig med den ret kendte Historie, at Kierkegaard en Aften havde inviteret sin Forlovede med til „Don Juan“, men efter Ouverturen havde rejst sig med de Ord: „Nu gaar vi, nu har Du havt det bedste, Forventningens Glæde!“ Fru Schlegel besindede sig lidt, saa sagde hun: „Jo, jeg husker godt den Aften; men det var efter første Akt vi gik, fordi han havde stærk Hovedpine“.

Et oplysende Exempel paa, hvordan Rygter opstaar. En eller anden i Teatret har set dem gaa bort. Saa er det blevet forvansket, fortolket og gjort interessant.

Efter Bruddet vedblev Kierkegaard at sende Regine sine Skrifter, i hvert Fald de religiøse, med Tilegnelse. Hun tog dem frem fra sin Kommodeskuffe, de var indbundet i dybtviolet Saffian med Guldsnit.

Et Par Aar efter sit Giftermaal med Schlegel fik hun Brev fra Kierkegaard; han bad om Tilladelse til at besøge hende. Hun viste sin Mand Brevet, — Manden var jo dengang endnu Kvindens „Overhoved“, og Schlegel paa-tog sig Svaret. Han beundrede til en vis Grad Kierkegaard, men at have denne store aandelige Urostifter ind i sit Hjem, brød han sig ikke om. Følgelig skrev han en meget høflig, men bestemt Afvisning.

Dette Kierkegaards Forsøg paa en Tilnærmelse — at *han* heller ikke kunde glemme — har neppe været kendt

uden af nogle faa indviede. Om det har været medvirken-
de til at Schlegel søgte ud til Vestindien, skal jeg ikke kun-
ne sige. Hans Frue sagde intet derom. Derimod betonedes
hun stærkt, hvor godt det havde været for hende at være
„derude“ i Kierkegaards Kriseaar 1854—55. Pinligt vilde
det have været for hende, den korrekte Embedsmands
Frue, paa nært Hold at have oplevet alle de Smædeord,
der blev rettet mod ham fra gejstlig Side for hans Angreb
paa Kirken, og hans sørgelige Død. Han havde dog en-
gang været hendes Elskede.

Kierkegaards Formue var saa godt som opbrugt, da han
døde. Han efterlod sig dog en stor Bogsamling og sine
Forfatterrettigheder, og han havde testamenteret hvad han
efterlod til Regine. Men paa hendes Vegne vedgik hendes
Mand ikke Arven, — det havde været for opsigtsvæk-
kende.

Da Auktionen var sluttet, flyttede Fru Schlegel ud paa
Alhambravej til en gammel Broder. Jeg besøgte hende ofte
der, — og nu talte hun ikke mere om Schlegel, men kun
om Kierkegaard. Det er jo ofte saadan, at gamle Menne-
sker fordyber sig i Barndoms- og Ungdomsminderne,
mens de senere Dage glider ud af Erindringen. Hun var
nu oppe i Firserne, og Konturerne sløredes. En Dag spurg-
te hun mig: „Var det ikke Dem, jeg forærede den Ring,
jeg fik af Søren?“

Det var det destoværre ikke.

Regine glemte aldrig sin første Ungdoms store Ople-
velse. Selv om den i nogen Grad var gaet over hendes
Hoved, Følelsen af at have staaet overfor det Usædvanlige,
det Sjeldne, sluktes aldrig.

POUL LEVIN

Han var min Studiefælle og Kammerat i de unge Aar. Begge studerede vi nordisk Sprog og Litteratur og var tvangsindlagte til at tage Latin med i Købet. En Magisterkonferens i sammenlignende Litteraturvidenskab vilde nok have passet ham bedre, men den fandtes endnu ikke ved Universitetet. De gamle Herrer deroppe vilde vist have betragtet den som „Morskabslæsning“.

Vi læste meget sammen, og selv om det drejede sig om Ciceros „de officiis“ eller lignende tørt Stof, blev det ikke nogen kedelig Læsning. Poul Levin havde en rap Mund og et barokt Humør, han var vittig og djævelsk respektløs. I Auditoriet kunde han glæde sig ved en vis Popularitet. Mens Provinsstuderterne saa lidt maabende paa ham, i en Blanding af Beundring og Forundring over hans frimodige Tale, grinede Københavnerne ad ham.

Allerede paa et tidligt Stadium betroede han mig at have tre Ønsker: Universitetets Guldmedalje — at blive Redaktør af „Tilskueren“ — at faa et Stykke opført paa Kgl. Teater.

Alle tre Ønsker gik i Opfyldelse. Og dog blev Poul Levin ikke nogen lykkelig Mand af den Grund. Han havde mange Skuffelser i Livet.

I 1892 fik han Medaljen for en Prisopgave om Naturskildringen i dansk Digtning. Da han Aaret efter indstillede sig til Examen, skete det højst mærkelige, at han blev refuseret i det samme Fag, hvori han Aaret forinden var bleven prisbelønnet. Den skriftlige Opgave hed „Danske Biskopper i 19. Aarh.“ — et Tema man kunde synes bedre egnet til Besvarelse af Teologer end af Litteraturhistorikere, og som i hvert Fald ikke kunde glæde sig ved Poul Levins Interesse. Lidt frækt hævdede han i Besvarelsen, at hans Afstamning gjorde ham mindre fortrolig med Stoffet, og Censorerne syntes i nogen Grad at have

taget dette for gode Varer. Men ved den mundtlige Prøve blev han klempt op i en Krog af Professor *Paludan*, der examinerede ham i et Specialernes Speciale om Lærerne ved Chr. IV's ridderlige Akademi i Sorø. Her sad han fast og forlod Examen, for at opnaa et bedre Resultat næste Gang. Nogle Aar efter stod han selv paa Katedret som Privatdocent og holdt Foredrag om den franske Naturalisme. Ak, Examenskarakterer! Jeg kender en nulevende Historiker, der fik et mdl ÷ i sit Fag og siden dog har præsteret et Bind af en Verdenshistorie foruden andre gode Sager. Undertiden er Fejlen snarere Examinators end Examinands.

Havde man taget Pen og Blæk fra Poul Levin, havde han været et ulykkeligt Menneske. Næsten altid kunde han træffes ved sit Skrivebord optaget af utallige Ideer og Planer. Friluftsmenneske var han mindst af alt, og Naturen var ham ligegyldig. Skulde han nu og da rette Ryggen og strække Benene, blev det til en Spaseretur gennem Strøget, fra Kongens Nytorv til Raadhuspladsen. Længere ud vovede han sig nødigt, — det hørte ikke med til Byen. Thi Poul Levin var Københavner med K. Sin Barndom og Ungdom tilbragte han i sine Forældres Hjem i Frederiksgade, flyttede siden hen i L. Strandstræde, og det kan siges, at St. Annæ Østerkvarter overskyggede de Romaner, han siden skrev, baade Mennesker og Lokalteter. Hans Slægtsfølelse var stærk, og hans skønlitterære Arbejder blev paa deres Vis Hjemstavns litteratur.

Videnskab og Skønlitteratur tog Poul Levin i broget Afveksling til sig. Hans kritiske Føling overfor Litteraturen var stærkt udviklet; selv om han kunde være noget handicapet af personlige Sym- og Antipatier, naar det gjaldt Vurdering af det hjemlige Bogmarked, var han ypperligt udrustet i sin kritiske Forstaaelse af et fremmed Stof. Bogen om den naturalistiske Roman i Frankrig er mønstergyldig, og hans store Værk om Victor Hugo vil

vel ogsaa blive staaende. Men Analysen er bedre end den historiske Baggrund, thi Levins historiske Sans var temmelig afstumpet.

Men Poul Levin vilde ogsaa være Digter. Han skrev ikke mindre end fem Skuespil, som han alle fik spillet paa Københavns Scener (hvoraf 3 paa Kgl. Teater). I Kraft af sit Talent og sine konstruktive Evner kunde han skrive dem; men poetisk set var de blodfattige. Dette hang sammen med en svigtende Selvkritik. Han troede, at alting kunde gøres ved Skrivebordet; men han manglede Oplevelsen udefra, der kunde give ham nye Impulser. Ikke var han at bevæge til at begive sig ud paa en længere Rejse for at modtage Indtryk — otte Dage i Paris, og otte i Berlin var alt hvad han drev det til. Her laa hans Begrænsning. Mindre kom denne frem i den store Række Familieromaner, han i en Aarrække udsendte og som skaffede ham den Glæde at blive Julens „best seller“, — forstandige og hyggelige Bøger skrevne i et smukt Sprog. Og samtidig morede han sig journalistisk ved under Pseudonym „Jonathan“ at behandle Dagens Emner i en mild humoristisk Form. De unge Dages respektløse Kaadhed var veget for en spøgefuld common sense.

Haardt, meget haardt — paa sit ømmeste Punkt — blev Poul Levin ramt, da en Dag Evnen til at læse og skrive gik tabt ved en Forstyrrelse i Nervecentret. Med en rørende Flid og Energi begyndte han som et lille Barn forfra med at føje Bogstav til Bogstav, og det lykkedes ham i Løbet af et Par Aar at komme nogenlunde paa ret Køl. Hans Sygdom skyldtes utvivlsomt Overanstrengelse. Aldrig havde han taget sig en virkelig Ferie. Jeg kunde længe nok prædike for ham, at Aandens Mark ogsaa engang imellem maa ligge brak. Han brød sig ikke derom. Altid var der Ideer til en ny Bog, som bankede paa, og som ikke lod ham Rist eller Ro. Mens den ene Roman endnu var fugtig af Sværten, begyndte han paa den ny.

En utrættelig Aandens Arbejder var han. I de unge Dage sagde han en Aften — ligesom Goethe —: „25 Aar og endnu ikke berømt!“ Det var dog ikke den ydre Forfængelighed, som drev ham. Men Blad føjede han til Blad. Uhyre Mængder Papir og Blæk forbrugte han. Han læste og skrev hele sit Liv, til det brast for ham. Et begrænset, men højt begavet og altid vaagent Menneske.

PETER NANSEN — ERNST BOJESSEN

Det vakte stor Opsigt i litterære Krese, da det blev bekendt, at Forfatteren og Journalisten *Peter Nansen* i 1896 var bleven valgt til litterær Leder af det gamle Gyldendalske Forlag. De konservative Forfattere, som var knyttet til Forlaget, slog tre Kors for sig. Hvad skulde det betyde, at denne „Politiken“s gavflabede Journalist, denne Forfatter af vovede Noveller med en dristig Moral — „igennem de mange til En“ — skulde sætte sig til Dommer over hvad *de* skrev? Det kunde blive en net Historie!

Og saa gik det ganske anderledes end de havde ventet. Thi vistnok havde Nansen med sin drillske og smidige Pen i Avisen forarget mange, og det var jo tydeligt nok, at han efterlignede Maupassant og Arthur Schnitzler; men han var en smidig Mand, som i høj Grad evnede at indstille sig efter de nye Forhold. Ikke, at han svigtede sin Overbevisning og sine personlige Sympatier, men med sit kloge og skarpe Blik saa han, at han nu maatte staa udenfor eller over Partierne. Og redeligt indstillede han sig paa at kunne forhandle med Forfatterne — sagligt og venligt — hvilken Gruppe af Parnasset de saa tilhørte. Hans slørede stiltfærdige Stemme, hans kølige Ro, hans høflige Imødekommenhed toges nu ikke mere som Tegn paa Blasert-hed og Dekadence, men indgød Tillid; og selv de, som

med største Mistro havde set paa denne Boghandlens Parvenu, fik en vis Respekt for ham og endte med at kunne lide ham. Kun nogle faa, meget forstokkede „nationale“ vedblev at raabe: Korsfæst ham!

Navnlig de unge Digtere fik en god Ven i Nansen. Han stillede sig forstaaende overfor „Forskud“, og for flere af dem indrettede han det saaledes, at de kunde hæve en vis Aarspenge mod at afgive deres Produktion til Forlaget. Utvivlsomt gik han her nu og da for vidt i godmodig Liberalitet, og Forlaget mistede Penge derved. Ikke underligt, at Nansen paa Tyveaarsdagen for sin Ansættelse hos Gyldendal fik en Takadresse fra 300 danske Forfattere. Dobbelt stærkt maatte det da virke paa ham, at han snart efter fik sin Opsigelse, — rigtignok paa særdeles gode Kaar. Men det understregedes, at hans Ledelse havde været for kostbar. Denne Afsked berørte Nansen stærkt. Hans overdrevne Brug af Narkotika havde gjort ham til en syg og træt Mand. I et meget bittert Privattryk søgte han at bevise, at Forlagets største Sukces'er i de sidste tyve Aar netop skyldtes hans Initiativ.

Han havde forlængst hørt op at skrive — et ret uhyggeligt Emne fristede ham dog i et af hans sidste Leveaar („Brødrene Menthe“, der først udkom som Privattryk). Et Menneske med et blidt og følsomt Hjerte trods al Sarkasme var Peter Nansen. Nu var han en brudt Mand. Han havde ikke været god mod sig selv.

Aarene omkring Aarhundredskiftet var urolige i den danske Boghandlerverden. Først likviderede Reitzel og solgte Forlag med Rettigheder til Georges Grøn, der igen solgte det videre til Gyldendal. Omtrent samtidig lod Philipsen, der havde mere Føling med Politik end med Boghandel, sit Forlag gaa op i Institutionen „Nordisk Forlag“ med Ernst Bojesen som Direktør.

Ernst Bojesen. En selfmade Mands Vandring fra Kæl-

deren op mod Parnasset. Til en Begyndelse en beskeden Papirforretning i Skindergade. Alle Metropolitanere købte her deres Stilebøger og fik i Tilgift en Vits med paa Vejen af den muntre unge Chef med den gulerodsfarvede Haarvisk. Saa blev det Kælderen i Vimmelskafte med „Old-fux“ („Blæksprutten“s Forløber) og „Juleroser“ som Aarets faste og indbringende Reserver. Jo, den Bojesen kunde rigtignok finde paa. Hans Julerose-Idé skaffede ikke alene ham, men mange af hans Colleger store Penge; den blev jo Forbilledet for „Juleklokker“, „Julesne“, „Gran-kogler“ — hvad disse talløse Plagiater nu kan hedde. Og imellem Slagene var der Cotillons-Arrangementer til de store Bourgeoisi-Baller.

Saa blev Bojesen den store Forlægger, da han i 1884 startede Jubeludgaven af Holbergs Komedier. Samtidig blev Residensen flyttet hen til en flot Stuebutik i Nygade. Men ikke mange Aar efter holdt han ikke længere Butik. Sortimentets Tid var forbi. Men personlig vedblev Bojesen at være den samme spøgefulde, lidt sprælske Biedermann med de mange lystige, Adskillige syntes barnagtige, Paafund. Da han skulde begynde Forlagets hidtil største Nummer „Danmarks Riges Historie“ med Bidrag af de fineste Historikere, sagde hans gode Ven *Liisberg* til ham: „Hør nu, Bojs, naar Du nu faar Professor Holm og Erslev og Fridericia herop til Konference, maa Du saagu ikke putte Peber- og Saltbøssen i Lommen paa dem.“ Næ — Bojesen havde da nok flair.

Konkurrencen mellem „Nordisk Forlag“ og „Gylden-dal“ blev haard. Adskillige unge Digttere fik en Chance for at faa deres Aandsfostre trykt — hvad de næppe vilde have faaet under normale Forhold —, fordi det ene Firma ikke undte det andet noget. Det kunde ikke betale sig i det lange Løb. Philipsen greb ind som Storaktionær og foranledigede den Sammenslutning som fik Navnet: „Gylden-dalsk Boghandel — Nordisk Forlag“.

Forfatterne saa noget surt til Trusten. Og hvad Ernst Bojesen angik — han syntes at have tabt Humøret og Energi fra det Øjeblik han som Enedirektør i Forlaget paa Købmagergade flyttede hen som Meddirektør i Klareboderne. Han og Peter Nansen var altfor forskellige Typer til at kunne arbejde godt sammen. Ikke tror jeg der forefaldt Rivninger i udvortes Forstand. Dertil var begge de Herrer for kloge. Men et altfor høfligt „Hr. Nansen“ — „Hr. Bojesen“ sagde mere end mange Ord. I egentlig Forstand holdt Nansen trods al Artighed altid sine Medmennesker tre Skridt fra Livet, mens Bojesen gik lige ind paa dem og under sin Doceren bearbejdede Tilskuerens Frakkeknop, saa at den ofte gik af. Blandt „Kunderne“ havde Nansen sit Parti, Bojesen sit, og kom man ind i Forstuen og de to Herrer tilfældig stod der, blev der set med en vis Spænding paa, om man valgte Vejen til højre eller tilvenstre. Skøndt Bojesen ganske sikkert var den mest drevne Forretningsmand, kunde det godt falde ham ind at overbyde den large Nansen.

Jeg erindrer en saadan Scene. Jeg havde oversat et Bind af Fru Hegermann-Lindencrones Memoirer. Begge Herrene var i Kontoret, og Enkeltheder skulde drøftes. „Ja,“ — siger Bojesen — „det bliver vel 35 Kr. pr. Ark til Dem.“ Nansen bryder skarpt af: „40“. Bojesen: „Saa siger vi 45“. Nansen skulde ikke have Lov til at vige sig som liberal Forlagsdirektør.

Alle disse Naalestik bevirkede, at Ernst Bojesen efter en halv Snes Aar brød sine Telte op fra Klareboderne, sagde Forlaget Farvel og trak sig tilbage til Privatlivet. Vistnok som en velstillet, men ogsaa som en skuffet Mand.

Større Modsætninger end de to Mænd kunde ikke vel tænkes: den lidt perverterede Aandsaristokrat overfor den folkelige, djærve Forretningsmand.

JOURNALISTIK

(CHR. BLANGSTRUP — CHR. GULMANN)

I henved 35 Aar var jeg knyttet til Berlingske Tidendes Redaktion som Medarbejder ved Litteratur- og Teater-rubriken. I den nuværende faglige Betydning var jeg vel ikke Journalist, jeg havde desuden mit Bibliotek og mine litterære Arbejder at passe, saa Dagens Timer var rigeligt besatte; men Grænserne var ved Aarhundredskiftet ikke saa skarpt dragne. Desuden var hverken Biblioteksgerningen eller Bladarbejdet — dengang — saa anstændigt honoreret, at det ene jo nok kunde trænge til en Supplering fra det andet.

Allerede i 1890erne havde jeg nu og da været Gæst i Bladets Spalter og skrevet et og andet. Arbejdskaarene i den gamle Gaard i Pilestræde Nr. 34 var dengang højst beskedne: Redaktionslokalet en mellemstor Trefags Stue, ovenpaa var nogle Kvistkammere til enkelte af Dagens faste Medarbejdere. Redaktør *Manicus* logerede i et Værelse i Sidebygningen ud til Gaarden, hvor ogsaa Regnskabsafdelingen laa. Trykkeriet i Baggaarden. Bladet havde kun een Telefon, som stod i Redaktionsstuen, og naar nogen telefonisk vilde tale med Redaktøren (det saas ikke gerne), maatte han hentes op nede fra. *Manicus* (slesvigsk af Fødsel) var en stiltfærdig Herre, hvis sindige Temperament stod godt til det konservative Organ han repræsenterede. Han sagde til mig: „Det kommer ikke an paa, at der staar meget i Bladet, men hvert Ord, der staar, skal være rigtigt!“ — Moderne Journalister har jo ikke saa øm en Samvittighed.

Der stod heller ikke meget at læse i Berl. Tidende. Morgenavisen havde kun een Textside, mest officielle Meddelelser, og et Par Linier om en Teaterpremière som Forløber for den egentlige Recension, som fulgte i Aftennum-

meret. Resten var Annoncerne, Bladets Guldgrube, og de kunde fylde mange Sider, ligesom nu. Egentlig var Morgenavisen kun en Avertissementstidende. Aftenavisen var kun fire Sider. Da den Berlingske Families Repræsentant, Etatsraad *Næser*, engang til mig klagede over, at Aftenavisen nærmest var Tilsætning, svarede jeg ham spøgefuldt: „Etatsraaden kan jo kalde den det ideelle Overskud.“ Det var jo nærmest noget Vaas, men han tog det: „Det skal jeg huske at anvende.“ Om Søndagen udkom ingen Avis. Da jeg efter at være bleven lidt husvant, engang gjorde Administrator, Overretssagfører og Etatsraad *Sally*, opmærksom paa det praktiske af en Søndagsavis, blev jeg brat afvist: Det kan aldrig betale sig. Det kan ikke siges, at Berl. Tid. gjorde nogen Reklame for sin Existens. Bladet kunde ikke faas i Løssalg, hverken paa Gade eller i de ny Kiosker. Men det hvilede økonomisk trygt i sig selv, skøndt Abonnenttallet vist ikke var stort over 7000, og havde den store Fordel at være den eneste privilegerede Avis, hvori alle offentlige Meddelelser *skulde* annonceres. Selvfølgelig blev der fra mange Sider set paa dette Privilegium med misundelige Øjne, og kort efter Systemskiftet faldt da ogsaa en Bombe.

Efter *Manicus'* Afgang blev efter et Intermezzo Bladets mangeaarige paalidelige Redaktionssekretær *Nathansen* Redaktør. Det forandrede ikke en Tøddel i Bladets Fysiognomi; den samme konservative, hengemte og lidt mugne Aandede vedblev at hvile over Vandene. Da jeg en Dag bad om Plads for nogle faa Linier i Anledning af min udmærkede Collega, Bibliotekar *Vahls* 70 Aarsdag, blev der stor Opstandelse: en Fødselsdag maatte betragtes som en aldeles privat Begivenhed — i hvert Fald ikke nævneværdig, før Vedkommende fyldte 80! „Berlingske“ var ikke meget for det unge Blod. Imidlertid fik jeg dog som en særlig Begunstigelse min Vilje.

Nathansen døde efter kun at have siddet i Redaktions-

stolen et Par Aar, og man var i Forlegenhed for en Efterfølger. Et Interregnum kom, hvor Bladet redigeredes af en Slags „Ældste Raad“, fire af de ældre Redaktionsmedlemmer. Blandt dem var den nye Redaktionssekretær *Fr. Jensen*, som blev min skattede Collega gennem en lang Aarrække, en gennempaalidelig, loyal Mand, der sagde lidt, men tænkte sit. Dette rolige Menneske havde dog een Lidenskab: Traverbanen. Han døde af et Hjerteslag derude. Langt bevægeligere var *Andreas Buntzen* af den gamle Patricierfamilie. Et af dansk Journalistikks bedste Hoveder, kundskabsrig og en vittig Mand. Han kunde have bragt det vidt, hvis han havde villet, hvad han evnede. Men han var en magelig Dansker og omsatte helst sit Vid i smaa maliciøse Strejfskud. En Dag hed det om Administrator, Overretssagfører Sally: „Han fulgte saagu gerne sine Klienters Børn i Skole, hvis det forlangtes.“ En anden Dag karakteriserede han Redaktør Borchsenius: „Han er saa brav, at det sjupper i Galoskerne.“ Adskillige stejlede ved Buntzens Kynismer, andre morede sig over dem.

Men omsider fandt Udgifverne en Redaktør i Kaptajn *Chr. Blangstrup*. Han havde sagt Militæret Farvel, da den store Stilling som Leder af „Salmonsens Konversationsleksikon“ var bleven ham tilbudt. Nu mente vel Udgifverne, at Blangstrup saa ogsaa maatte kunne redigere Berlingske Tidende, — men der er stor Forskel paa at redigere et Lexikon og et Dagblad. Det første kræver Orden, Akkuratesse, nogen Menneskekundskab og Takt. Det andet en Fortrolighed med journalistisk Gerning, en Interesse for Faget, en stadig Oplagthed og Opladthed. Denne besad *Chr. Blangstrup* ikke.

Han var min gode Bekendt, ja Ven tør jeg sige, adskillige Aar inden han blev Bladets Redaktør. Fra Karakterens Side et Førsteklasses Menneske med et aabent Sind, hvem enhver Svig laa fjern. En Frimurersjæl med Tro paa Idealerne og det Godes Sejr. Lys og munter gik han ind til

sit ny Kald; men hans Tro fik hurtigt et Knæk. Udgiverne havde stillet ham de bedst mulige Kaar i Udsigt, men da det kom til Stykket, kneb det med Opfyldelsen. Og Blangstrup var intet Kontrakt-Menneske.

Den første Skuffelse var Striden for det kære Privilegiums Bevarelse. Det var for Bladets Ejere en Hjerter- og Pengesag, og for at redde det var de villige til at strække sig meget langt. Da Ministeriet saaledes som Betingelse for Privilegiet forlangte en politisk Redaktør eller Tillidsmand anbragt ved Siden af den ansvarshavende, bed man i det sure Æble. Det gamle konservative Blad maatte fire for Systemskiftets Mænd, om det vilde beholde sit Privilegium, og endda punge ud med en køn Afgift, — ja, det var jo ikke saa morsomt, men formentlig vilde det ikke bemærkes i Bladets Spalter. Deri tog Udgiverne nu meget fejl.

De havde haabet, at den tvangsindlagte Venstremand, Hr. *Guldbrandsen* vilde gnave sit Ben i Stilhed. Den 14. Aug. 1902 kunde imidlertid i Berl. Tid. læses en spaltelang politisk Artikel. Kursen lagdes om i haardt Bagbord tilvenstre; særlig det store Hartkorn fik et Memento af Hr. *Guldbrandsen*. Almindelig Forbløffelse og Opstandelse. Var det hæderværdige, samfundsbevarende Blad bleven en Venstreavis? Der blev stærkt og omgaaende Abonnentfrafald, især fra Godsejerne. Slemst nok. Berl. Tidendes Existens var i Fare. Saa opgav Udgiverne Stillingen som privilegeret Blad. I 1903 blev „Dansk Statstidende“ den officielle Avertissementsavis under Opsyn af Hr. *Guldbrandsen*, hvis Nærværelse som politisk Gidsel man nu høfligt og omgaaende frabad sig, samtidig med at Statsafgiften for Privilegiet jo nu bortfaldt.

Blangstrup følte sig meget ilde berørt af dette Mellem-spil, at Udgiverne, uden at konferere med ham, havde ansat en politisk sideordnet Redaktør. Det gik ganske paa tværs af hans aabne Karakter og Sympatier.

Svagheden ved Blangstrups Redaktion var den, at han

ikke blot manglede journalistisk Routine og Opfindsomhed, men inderst inde i sit Sind bevarede ikke saa lidt Mistro overfor Journalistikens Maal og Midler. Sit Personale var han dog altid en god Mand og forsvarede det overfor Angreb. Jeg maa her indskyde en lille Episode, der viste mig hans faste Holdning og Retlinethed.

Den dramatiske Forfatter *Hjalmar Bergström* — bedst erindret ved sin udmærkede borgerlige Komedie „Lynggaard & Co.“, — en klog og stilfærdig Skribent havde udsendt et nyt Drama. „Karen Bornemann“ hed det og handlede om en Kvinde, der foretrak at leve i fri Kærlighed. Nu havde Privatteatrenes i Almindelighed godlidende Censor, Overretssagfører *Carl Levin*, indsat af Alberti, nu og da nogle besynderlige Indfald; saaledes at forbyde Opførelsen af Bergströms Komedie som „usædelig“. Det var det rene Nonsens, men Forbudet vakte en Del Opsigt, og da Stykket kort efter udkom som Læsedrama, faldt det i min Lod at skrive derom. Nøgternt og sagligt gjorde jeg Rede for Indholdet, roste, hvad mig syntes rosværdigt, tog Afstand fra det mindre vellykkede; men i Artiklens Slutning tog jeg ret kraftigt til Genmæle mod Censurs uforstandige Holdning, der hvad man end kunde mene om Komediens æstetiske Valør, var helt hen i det Blaa. Blangstrup havde, som den frisindede Mand han var, ladet min Artikel trykke uden Forbehold. Jeg tænkte ikke stort paa Sagen, men om Aftenen sagde Censurs Broder, min gode Ven *Poul Levin* til mig: „Du har slaet Benene væk under Carl!“, og næste Dag mødte jeg *Aage Friis* paa Slotspladsen, han bemærkede smilende: „Jeg hører De skal afskediges fra Berl. Tid. fordi De har rost „Karen Bornemann“. Jeg havde intet hørt, og erfarede først senere af Blangstrup, at der bag min Ryg havde staaet stor Strid om min Person. Udgiverne vilde have mig fjernet, fordi jeg havde udtalt mig anerkendende om et Stykke, der af „Autoriteterne“ var forbudt som usædeligt. Blangstrup

havde sagt, at skulde jeg gaa for den Sags Skyld, maatte han ogsaa gaa, thi han var enig med mig. Saa løb Historien ud i Sandet.

En Hjertesag var Bladet ikke for Blangstrup. Om Aftenen kom han aldrig paa Redaktionen. Der var ingen nye Ideer til dets Fremgang, og havde han en, kunde han være vis paa at blive mødt med en kold Skulder af Udgiverne. Da Abonnenttallet stagnerede, var han ikke længere persona grata, og da han skulde forberede en ny Udgave af „Salmonsens“, erklæredes, at han saa ikke samtidig kunde støtte Bladet. Blangstrup fik en Opsigelse, og de gyldne Løfter om Pension huskede man ikke. Det var en bitter Mand, som i 1912 forlod Berl. Tid. Han skrev siden en Redegørelse om den formentlig daarlige Behandling han havde været ude for; men da jeg besøgte ham kort før hans Død, fortalte han mig, at han havde brændt Manuscriptet. „Jeg vil ikke have noget udestaaende med mine Medmennesker ved min Død.“

Havde Chr. Blangstrup ikke været Journalist, var hans Efterfølger *Chr. Gulmann* det i højeste Grad. Han havde haft sine Læreaar ved forskellige Blade, han følte og sansede journalistisk. Nogen stor Begavelse var Gulmann ikke. Men medens Blangstrup ikke havde haft den Tro, uden hvilken intet Slag vindes, troede Gulmann paa sig selv. Og han var en brændende ærgerrig Mand, der i det Stille forfulgte sit Maal. Verdenskrigen gav ham og Berl. Tid. Vind i Sejlene. Det blev et helt andet Blad, udad og indad. Ikke mere Organ for et udpræget politisk Parti, om end konservativt i Holdning. Et bladteknisk, industrielt Foretagende, Allemandsavisen, moderne — og dog ikke altfor moderne — blev Berl. Tid. i disse Aar under Gulmanns Redaktion og Administrator *Henius'* Ledelse, der som klog Forretningsmand vidste, at det ikke kommer saa meget an paa hvad man giver ud, som hvad man tager ind. Bladet tjente store Penge, og Redaktørernes Tantièmmer var ikke smaa.

Chr. Gulmann var særdeles stædig og helmede ikke før han fik sat sin Vilje igennem. Mødte han Modstand, kunde han blive brysk; men han var Verdensmand nok til at indse, at man kommer længst med det Gode. Hans Viden var ikke særlig omfattende, men han havde stor Passion for sjeldne og smukke Bind og ofrede mange Penge derpaa. Men hvor skulde en saa stærkt forspændt Mand finde Tid til Læsning af alle disse Skatte? Thi Bladet var hans Ære. Det sled ham op. En Marts morgen 1934 kunde det travle Hjerter ikke arbejde mere. —

Naar jeg vil spørge mig, hvad jeg selv fik ud af i 35 Aar at — for at citere Ploug — „skære Hakkelse i Døgnet's Rejsestald“, nærer jeg ingen Illusioner, thi Aviser læses idag for imorgen at kastes i Ilden. Glad var jeg, naar det faldt i min Lod at kunne sige gode Ord om et betydeligt Værk; mismodig naar jeg hen mod Julen fandt en Snes ligegyldige Bøger liggende paa mit Bord. Festlig stemt var jeg, naar Teatret bød mig ikke blot en Oplevelse, men en Oplevelse, og jeg bagefter skulde gengive mine Indtryk; stille sukkende, naar jeg paa Metierens Vegne skulde lægge Øre og Pen til en dramatisk Bagatel eller det rene Snavs. I mine Journalistaar var det ikke Børneværk at recensere Komædie, thi det skulde ske samme Aften, og naar Teatret først sluttede omkring Midnat (hvad ofte skete under Mart. Nielsens Direktorat), var det et nok saa anstrengende Hverv bagefter at fare op i Pilestræde og aflevere sin uforgribelige Mening. Dengang var der ikke noget, som hed aaben Generalprøve. Men oftest gjorde jeg det gerne. Og saa ved Nytaar 1935, mens jeg endnu befandt mig i fuld Kraft, kom en Morgen et Brev: Farvel, og Tak for den Gang! Der Mohr hat seine Arbeit getan, der Mohr kann gehen!

Jeg har ikke siden sat mine Ben paa Berl. Tidendes Trapper.

FREMMEDE JEG MØDTE

Lykke fik jeg til at se mangt et Land og lære dets Menne-
sker at kende. I de unge Dage boede en stor Udve i mit
Sind. Og fraregnet et enkelt Aar og Verdenskrigens Tider
var jeg fra 1888—1938 hver Sommer, Foraar eller Høst
kortere eller længere Tid i Udlandet, enten for at studere
eller rekreere mig.

Den første Rejse gik til Finland og Rusland, dengang
ikke nogen almindelig Turistfærd. Til Ledsager havde jeg
min Ungdomsven, *Aage Meyer Benedictsens*, senere vel-
kendt som Etnolog og en blændende Foredragsholder.
Begejstring var hans Væsen, Beslutsomhed hans Færd. Fra
fædrene Side havde han jødisk, paa mødrene islandsk
Blod i sine Aarer, og dette Samfald gjorde ham psykolo-
gisk til en Geysir med et lønligt Kildespring, hvor det
boblede i Bunden, til pludselig en mægtig Straale hævede
sig. Saa kunde han gløde af Fanatisme, og Aage Meyer,
som tidlig opgav Medicinen for at studere Folkenes Psyke,
havde gjort de smaa undertrykte Nationer til sit Speciale.
Hvad enten det var Finner, Litauere eller Armeniere,
stod han paa deres Parti, og hans eminente Sprogbe-
gavelse bragte ham uden Vanskelighed i Berøring med dem. Han
vilde, at hans Omgivelser og Venner skulde dele hans
Tro og Glød. Da han engang ogsaa udstrakte sin Kærlig-
hed til Montenegrinerne og kraftigt foreholdt mig, at jeg
burde abonnere paa en montenegrinsk Avis for at støtte den
„nationale Sag“, hvad jeg rent ud afslog, betragtede han
mig som en lunken, og vort Venskab kølnedes noget.
Siden var han næsten altid paa lange Rejser i Grænselan-
dene mellem Europa og Asien, færdedes modigt i disse
usikre Egne paa Heste- og Kamelryg eller til Fods, og
vore Veje skiltes. Men paa sin Vis var han uforglemmelig.
Hans Ydre svarede til det indre: den mørke Lød mod det
sorte Haar understregedes af et altid fantasifuldt Kostume.

To Aar efter foretog jeg sammen med min gamle Skolekammerat *Francis Beckett* en kunsthistorisk Udflugt til nordtyske Hansestæder. Vi foretog ogsaa et Nordsø-Trip til Helgoland og oplevede hin Augustdag, da Øen endnu om Morgen var engelsk, men Kl. 12 blev tysk. En „Klokkemand“ gik i de aarle Timer rundt i de smaa Stræder og forkyndte Omskiftelsen. Om Eftermiddagen var stor Parade paa Højdeplateauet, hvor vi saa og hørte den unge Kejser Wilhelm, mens Faarene stod bagved og brægede. England har antagelig mange Gange fortrudt det Mageskifte, der gjorde Helgoland til en tysk Ø.

En Dag i August 1892 vandrede jeg ene om i Nürnbergs Gader, parat til Hjemrejsen med Returbilletten og 40 RM. i Behold. Da faldt mit Øje paa en Plakat i et Boghandler-vindue: to Dage efter skulde „Parsifal“ opføres i Bayreuth, Wagners sidste Værk, der dengang kun kunde nydes paa Aastedet. En Wagner-Enthusiast var jeg, og denne Lejlighed var saa enestaaende, at jeg burde gribe den. Rejsen fra Nürnberg til Bayreuth var kun to Timer. Der var kun en meget kedelig Hage — kunde de 40 RM. række til denne Extravagance? Jeg vidste nok, at Normalprisen for en Bayreuth-Opførelse var 20 M., men denne slemme Boghandler var en Aagerkarl, som forlangte 40 RM., forsikrende, at alt var udsolgt i Bayreuth. At købe Billetten hos ham var altsaa umuligt af Hensyn til min beskedne Cassa, — men jeg *vilde* nu til Bayreuth, koste hvad koste vilde. Jeg satte mig i Toget, stoledes paa mit Held og ankommen styrtede jeg op til Festspillenes Administrator Hr. *Gross* og forelagde ham Situationen. Den venlige gamle Herre, Wagners Ven, svarede mig smilende, at jeg kunde faa ligesaa mange Billetter à 20 RM. som jeg ønskede, thi der var desværre langtfra udsolgt. Han gav mig en ganske udmærket Plads. Amerikanerne havde endnu ikke fundet Vej til Bayreuth, og „Kraft durch Freude“ existerede ikke.

Saa fik jeg da denne herlige, uforglemmelige Oplevelse af „Parsifal“, 22 Aar før Musikdramaet blev givet til Pris for Alverdens Operascener. Altid vil jeg mindes hvor Gralen glødede, hvordan under „Charfreitagszauber“ Foraarets Blomster skød frem af Scenegulvet.

Men den bitre Ende stod tilbage. Mit Rejsesfond var ved Afrejsen svundet ind til en Ubetydelighed. Jeg maatte paa den lange Tilbagerejse til Lübeck, hvor den svenske Dampers laa, ernære mig af en Plade Chokolade. Men hvad gør ikke en ung Enthusiast for den hellige Kunsts Skyld!

Senere blev mine Rejser ofte til store Bjergvandring i Karpatherne, Norge, Schweiz og Østerrig. Naar jeg tæller efter, har jeg, ofte sammen med min Hustru, besøgt Norge og Sverige, Finland og Rusland, England og Skotland, Tyskland og Østerrig, Schweiz, Holland, Frankrig, Italien, Jugoslavien, Tyrkiet og Grækenland (med Kreta) og i Tilgift Tunis.

Men al denne Rejsesnak har jo mere Interesse for mig selv end for andre. Lad mig fortælle om nogle af de Mennesker jeg erhvervede som Venner i det fremmede.

I Norge var det i første Række min Collega, Bibliotekaren og Litteraturhistorikeren *J. B. Halvorsen* — eller „J. B.“, som han overalt hed i den By, der dengang kaldtes Christiania. Halvorsen var den norskeste og gæveste Nordmand, jeg har kendt. Han var Bergenser, og saa fuld af Liv, som den Bys Mennesker har Ord for at være. Munter og festlig, opbrusende og heftig, saadan som nu Situationen bød sig. Han lignede aldeles ikke en af dem, der som Bogtrykker Klatterup i „Recensenten og Dyret“ siger „giver mig og mine noget at leve af“. Tværtimod — med sin høje Skikkelse, de store røde Whiskers og Guldbrillerne kunde man antage ham for en Skibsrheder eller en Sildegrosserer. Hans Viden om norsk Litteratur og hans Hukommelse var eminent. Det store „Norske Forfatterlexikon“ byggede Halvorsen op paa næsten bar

Grund. Artiklen om Henrik Ibsen tager det meste af et Bind. Halvorsen maatte søge mange Oplysninger hos den gamle Digter, der hver Dag Kl. 2 indfandt sig paa „Grand“, drak sin Pjølter og her gav Audiens. „Men tror Dere det nærige gamle Asen nogensinde bød mig en med.“

Festlig var Halvorsen, sprællende af Liv, en vældig Arbejder og altid parat til ogsaa at nyde Livets lyse Øjeblikke. Han havde Lyset tændt i begge Ender. Jeg mindes en Nat, da vi efter et Selskab havde været ude at „rangle“ lidt. Halvorsen vilde slutte paa „Grand Hotel“, men her var stængt. Forgæves parlamenterede han med Tjenerne. Saa fik han en Raseri-Paroxysme og tordnede mod de „forbandede svenske Jøder fra Göteborg“ — det var før Unionsbruddet — som havde forpagtet Hotellet.

Han havde lovet mig til „Illustr. Verdenslitteraturhistorie“ at skrive Afsnittet om „Norge efter 1814“. Men han havde saa mange Jern i Ilden, og det blev til flere Telegrammer end Manuscript. Omsider fik jeg den første Sending, og jeg glædede mig til Fortsættelsen. Den kom, men under sørgelige Omstændigheder. Man havde fundet den paa hans Arbejdsbord Morgenen efter hans pludselige Død. En hed Julinat havde han arbejdet derpaa, var saa gaaet ind for at tage en iskold Styr. Det var mere end hans overbelastede Hjerter kunde taale. At en Ven af Huset i et Brev indirekte gjorde mig ansvarlig for hans bratte Død gjorde mig meget ondt. —

Da jeg for anden Gang — i 1912 — gæstede Bayreuth, blev jeg modtaget med aabne Arme af Kunsthistorikeren, Geheimerat *Henry Thode*. Vi havde korresponderet, og han havde indbudt mig til at besøge sig i „Villa Wahnfried“, hvor han i et Havehus tilbragte Sommeren som Medlem af den Wagnerske Familie. Han var dengang endnu gift med Fru *Daniela*, Fru *Cosimas* Datter i første Ægteskab med Hans v. Bülow og saaledes Rich. Wag-

ners Stifdatter. Thode forestillede mig for de tilstedeværende Medlemmer af den store Slægt, Børn og Børnebørn, og førte mig omkring i Villaen. Kun den aldrende Fru *Cosima* blev hermetisk tillukket.

Henry Thode stammede fra en patricisk Købmandsslægt i Dresden og raadede over store Midler, der satte ham i Stand til at købe Godset Cagnacco ved Gardasø, som han med sin raffinerede Skønhedssans havde udstyret paa det prægtigste, og hans Bibliotek indeholdt store og kostbare Sjeldenheder. Uafhængig stillet som han var, dyrkede han Kunsthistorien, havde i yngre Dage faaet Navnkundighed ved sin fortræffelige Bog om Franz af Assisi, og var bleven kaldet til Professor i Heidelberg. Han havde nu fuldendt sit store Værk om Michelangelo, i hvilket han havde villet paavise, at der var germansk Blod i Mesteren, — noget som blev bestridt fra anden Side. Iøvrigt havde Thode lagt sig mægtigt i Selen for den tyske „Heimatkunst“, og Maleren *Hans Thoma* var hans Ven, som han støttede paa alle Maader. Thode var et stort Navn i tysk Videnskab.

Han var Typen paa den højt kultiverede Tysker, meget af en Verdensmand, men dog ivrig Patriot. Over hans lille Skikkelse var noget forfintet, aristokratisk; men menneskevenlig, forstaaende og imødekommende var han. Jeg fik ham meget kær, og vi aftalte, at han den kommende Vinter i Wagnerforeningen skulde holde et Foredrag om Wagners sidste Dage, som Thode havde oplevet i Palazzo Vendramin. Og han var i Sandhed en blændende Foredragsholder. Thode kom i den følgende Tid flere Gange til København; thi efter at hans Ægteskab med Fru Daniela paa Grund af hendes Sindslidelse var blevet opløst, indgik han et nyt med den danske Hof-Violinistinde *Hertha Tegner*, der nogle Aar forud havde besøgt hans Forelæsninger i Heidelberg. Begge stod de mig nær, og jeg havde den

Ære at være Thodes Forlover ved Indgaaelsen af hans ny Ægteskab i København i Juli 1914.

De Nygifte rejste til Cargnacco, men Verdenskrigen kom til at kaste sin store Skygge over deres Samliv. Det følgende Foraar rykkede Italienerne ind i Egnen om Gardasøen. De maatte lukke Cargnacco og rejse bort. I det følgende Aar blev det til et Omstrejferliv rundt om i Tyskland. Thode holdt Foredrag, hans Hustru spillede. I kolde Hoteller og ved utilstrækkelig Ernæring led den ikke stærke Mands Helbred et alvorligt Knæk. Saa kom de til Danmark, tilbragte nogle Sommere i Fredensborg og boede ellers i hendes Forældres Hjem.

Tunge Tider var det for Henry Thode. Som en Landflygtig sad han i det Fremmede, oftest med en Bog i Skødet. Hans Svigerfader havde helt andre politiske Sympatier og fransk Indstilling, og trods al mulig gensidig Takt og Hensyntagen var det en vanskelig Situation, og hertil kom Budskabet om hans Fædrelands Nederlag. Da nu Sygdommen tog til — ondartet Mavesaar — lod han sig indlægge paa Hospitalet, men han havde ingen Modstandskraft. Den 9. November 1920 døde han. Hans Grav er paa Vestre Kirkegaard. Der kom tysk Jord, hentet fra Warnemünde, i den. En tragisk Skæbne at sige Verden Farvel i fremmed Land. Men han blev dog forskaanet for den Smerte at se en d'Annunzio skalte og valte med hans elskede Cargnacco. —

En Aarrække besøgte jeg Weimar, var tilstede ved Goethe-Selskabets aarlige Sammenkomster. Hyggeligt var der i disse Sommerdage, hvor de fleste i Selskabet kendte hinanden, og hvor der valfartedes til alle de kendte Lokalteter. Hvilken Stemning en Aften ved Solnedgang at skue ud over Thüringer-Skovens Trætoppe fra den Plet, hvor „Über allen Gipfeln“ blev undfanget.

Her i Weimar blev jeg kendt med den fine Goethe-For-

sker, *Julius Wahle*, „Director d. Goethe- und Schiller Archivs“, en statelig Bygning ved Ilmfloden. Wahle vidste alt om Goethe. Han var en beskeden lille Mand af jødisk Patricierfamilie, rigtig en Nathan der Weise. Jubilæumsdagen i 1932 var han overalt paa Færde, hjertelig og hjælpsom. Fordi jeg havde tilvejebragt en efter danske Forhold net Sum til Restaurering af Goethes Fødehus i Frankfurt, modtog jeg dette Aar Goethe-Medaljen med Diplom, og den er mig unægtelig kærere end nogen anden udenlandsk Ordensdekoration. De ny Forhold i Tyskland bevirkede, at Wahle trak sig tilbage fra sit Embede. Da den gamle Ungkarl nødig vilde opgive sine Vaner, blev han dog foreløbig i Weimar. Senere flyttede han over til nogle Slægtninge i Böhmen. Siden har jeg intet hørt om eller fra ham. Da Julius Wahle maatte opgive sit elskede Weimar og sin daglige Syslen med den tyske Guldalders Papirer, var hans Tid omme.

FRA FRUE PLADS

I elleve Aar gik min daglige Vandring til Frue Plads (Ferienne fraregnet). Først i sex Aar til Metropolitan-skolen, de næste fem til Universitetet.

Det lønner sig lidet i Erindringen at genopleve Skoletiden med dens mange graa Hverdage og enkelte Solstrejf. En Ørken med faa Oaser. Metropolitan-skolen var dog paa ingen Maade ringere end Landets øvrige Latinskoler — tværtimod krævede den meget af sine Elever og ansaas for Mønsterskolen. Men alle levede de under Madvigs Vingers Skygge. Til Trods for Delingen i en sproglig og en matematisk Gruppe var den klassiske Filologi Kælebar-net, og ganske i Modsætning til nu valgtes den sidste kun af et beskedent Procenttal af de vordende Studenter. Skolen havde slappe, og den havde dygtige Rektorer, den havde nogle udmærkede og nogle maadelige Lærere. Jeg har skildret dette andetsteds (Metropolitanersamf. Aarsskr. 1911) og skal ikke gentage det her. Med de otte Timers ugentlige Undervisning i Latin og sex Timers Græsk uddannedes Eleverne til smaa Filologfrø, idet Vægten mere lagdes paa det grammatiske Speciale end paa Tilegnelsen af Stoffet. Vistnok læstes jo ogsaa moderne Sprog — Engelsk kummerligt nok af en klassisk Filolog, der ikke havde Begreb om Udtalen; men da nogle af os kom med en beskeden Henstilling om at indføre Taleøvelser, svarede med en spottende Hovedrysten, om vi skulde tage Portier-Examen. Ak ja, det var kun faa af de gamle Lærere, som havde været udenfor Danmark — de kunde ikke se Nyttens heraf. Og selve Filologiens Storsire, gamle

Madvig, havde i filologisk Samfund erklæret, at det laa udenfor Skolens Opgave at lære Eleverne at tale de fremmede Tungemaal. Følgen var, at naturligvis ingen Student kunde tale et moderne Sprog anstændigt; læse og skrive det kunde de nogenlunde. Derimod hersedes til Elevernes Forbitrelse, under Efterklangen fra den skandinaviske Tid, bravt med Oldnordisk. Det var *Otto Jespersens* Fortjeneste, at han gennem sit Blad „Quousque tandem“ omsider fik givet den moderne Sprogundervisning den Plads, som tilkom den i Skolen, og fik knækket Antikens Supremati. Til filologisk Embedsexamen opnaaede han da ogsaa kun et tg i latinsk Stil som Belønning for sit Overmod. De klassiske Professorer har nok tænkt paa Nemesis.

Men hvorom alting er, — lærte vi i Metropolitanskolen mange unyttige Ting, som snart glemtes, og kunde end Tiden have været bedre anvendt, vi lærte dog én Ting for Livet: at arbejde. De Pensa, som fordredes, var store, og en Latinskoledreng, som vilde bestille noget, kunde ikke nøjes med en 8 Timers Arbejdsdag. Med Lektielæsning og Stilskrivning kunde det i Forbindelse med de 6 Timers Skolegang baade blive til 10 og 11.

Men endelig slog da Frihedstimen, og Studenterhuen blev sat paa Hovedet. Nu gik Livsvejen videre til det himmelske Lys. Den 1. September 1886 Kl. 12 indfandt jeg mig i Alma maters Hus og traadte ind i Auditorium Nr. 6 for at høre Professor *Harald Høffdings* Forelæsning over filosofisk Propædeutik. Stor Forventning. Stor Skuffelse. Hvor syntes det mig altsammen graat og farveløst. Farveløs var Professoren, farveløs hans Tale, som savnede Klang, Rytme og Prægnans. Udflydende Ordene, der kredsede om Temaet „Student“, der udlagdes som En, der „vilde lægge Vind paa“. Skøndt Høffding dengang kun var 43 Aar, var der noget gammelmandsagtigt, noget altfor sedat, altfor moderat over ham. Og saadan vedblev det at være. I Dr. med. *Julius Petersens* Hjem, hvor Høffding

var Husets Ven og jeg som to af Sønnernes Kammerat ofte kom, bekræftede Indtrykket sig. Altid var han affabel og venlig, forsøgte nu og da en lidt kejtet Skæmt. Jeg saa en paapasselig og paaholdende Mand, men intet Glimt af en original Aand. Næppe nogen stor Menneskekender, skøndt han docerede Psykologi. Høffding havde læst sig sin Psykologi til. Endskønt han selvfølgelig havde studeret de tyske og franske Psykologer grundigt, blev dog den engelske Filosofi med Spencer og Stuart Mills fladbundede og ulogiske Lykkemoral hans Hovedhjørneste.

Jeg var slet ikke uden filosofisk Interesse og læste i de unge Dage ikke saa lidt Filosofi. Men Høffdings Bøger — naar det da ikke drejede sig om et samlende Værk som „Filosofiens Historie“ — forekom mig saa nøgterne og graa. Men brav var han. Da han boede paa Frederiksberg, udnævnte *Andr. Buntzen* med sædvanlig Malice Høffding til „Professor i Etik for den liberale Vælgerforening paa Frederiksberg“. Det var ondt, men ikke saa ueffent. Overalt fandt man hos Høffding dette Forbehold tagende: Paa den ene Side — paa den anden Side, løbende ud i en Liberalisme uden Saft og Kraft. En Mand af den Støbning som Høffding finder nok Kritikere, men ingen Modstandere, og har alle Betingelser for at blive „populær“. Saadan blev han — da han levede længe nok dertil — „the grand old man“ og fik Fakkeltog og Æresbolig (da Danmarks største videnskabelige Geni *Vilhelm Thomsen* havde afslaaet den). Ingen kunde være vred paa Høffding, men endnu mindre begejstres for ham. Det var i hvert Fald mit Indtryk.

Da jeg havde indskrevet mig i det filosofiske Fakultet med Nord. Filologi og Litteratur som Hovedfag og Historie og Latin som Bifag (det sidste tvungent), begav jeg mig i næste Time over til et andet Auditorium, hvor Professor *I. L. Ussing* læste over Terents. Jeg kendte af Anseelse den lille vævre og vimse Professor fra Quartier latin, hvor

han mere pilede afsted end gik gennem Gaderne. Han var godt til Aars, havde et smilende Morlille-Ansigt; dette Smil skulde man dog ikke forlade sig for meget paa, — Ussing kunde være krakilsk mod den Student, som han mente negligerede Faget. Ogsaa Ussing var en renlivet Madvigianer; som Famulus Wagner dyrkede Faust, saaledes dyrkede Ussing Madvig. Han havde siddet ved Mesterens Fødder, og hvad det angik at studere Latin som Bifag — naa ja, det var en Fakultetsbeslutning —; men det vilde han i sin første Forelæsning, at de Studerende skulde forstaa, at *han* ikke regnede det for Bifag. Det var helt opmuntrende for den at høre, hvem Faget var blevet paa-tvunget. Det viste sig sandelig ogsaa ved Examen, da han opgav mig et af de allersværeste Steder hos Tacitus. Jeg havde skrevet en latinsk Stil, der ikke var lydefri, og nu skulde jeg „knaldes“. Men Lykken er jo undertiden bedre end Indsigten. Aftenen før Prøven havde jeg opdaget Faldgruben og styrtede op til min Manuduktør, Universitetsbibliotekar *Sophus Larsen*, som hjalp mig til Rette og sagde: „Ja, det er et berygtet Sted“. Nu gik det glat, og gamle Ussing erklærede med et bittert Smil: „Det synes jo som De kan noget“. Desværre gik det ikke saa godt, da han bagefter interPELLerede mig om den romerske Hæropstilling. Den havde aldrig interesseret mig, og Madvig havde dog ofret den et helt Kapitel i sine „Antikviteter“.

Forøvrigt var Ussings Forelæsninger en kedsommelig Gennemgang af Texter. Kun én Ting beundrede jeg ham for: hans Udtale af Latin som Italiensk. Han kaldte ikke den berømte Advokat „Cicero“, men „Tjitjero“. Saadan har de gamle Romere sandsynligvis talt. Selv om Paafundet ikke var Ussings, skulde der dog en vis Selvstændighed til at bryde med saa hævdvundne Traditioner.

Den ejendommeligste Fremtoning blandt Fakultetets Lærere var *Oscar Siesbye*, Docent i klassisk Filologi. Et ædelt

Menneske og — et snurrligt Menneske, ikke uden Bevidsthed om sin Snurrlighed. Et Professorat var blevet ham tilbudt, men han afslog det, — af Beskedenhed og for ikke at staa yngre Kræfter i Vejen. Siesbye besteg aldrig Katedret, men indrettede sig ved dets Fod ved et lille Bord, hvorfra han — ikke aandfuldt, men omhyggeligt — gennemgik Dagens Pensa. Hans sproglige Indsigt og Interesse var omfattende, og ikke mindst i dansk, hvor han paa smaa Lapper nedskrev sine Iagttagelser. Ofte kom han og stak mig disse Sedler ud, der blev forvarede i et Kartotek i Kgl. Bibliotek; de er kommen Redaktionen af den danske Ordbog til Gode. Men han offentliggjorde næsten intet, — ogsaa af en Slags Beskedenhed.

Siesbye, hvis fine jødiske Træk gemte sig bag et Par blaa Brillor, havde opslaaet sin Bopæl i det inderste og skumleste København. Sammen med sin Moder og en gammel Pige levede han i et forlængst nedrevet Hus paa Hjørnet af Møntergade og Vognmagergade, og da han — sikkert mod sin gode Vilje — maatte flytte herfra, slog han sig i sine sidste Aar ned i det ligesaa skumle Naboløs. Siesbye var en Forgrundsfigur i Quartier latin. Med en mærkelig sidelæns Gang bevægede han sig fra Møntergade, altid med Bøger under Armen, op mod Universitetet og Biblioteket. En ideal Ghetto-Skikkelse. Talmud og Tora betød vist intet for Siesbye, men paa Forsoningsdagen holdt han dog ikke Forelæsninger, antagelig af Pietet mod sine Stamfrænder. Han hørte til i det gamle København. Spøgende sagde han engang: „Ja jeg er født i Ebeltoft, men det kan jeg da ikke gøre for, og siden mit fjerde Aar har jeg levet her“. Kun én Dag om Sommeren tog han ud i det Grønne sammen med Familie eller nogle Disciple; men tilbringe en Nat i en fremmed Seng var ikke noget for ham, hvorfor Siesbye ogsaa afslog at fungere som Censor ved Studentereksamen udenfor København. Bøgerne havde mere at sige ham end Bøgene.

Interesseret var han i sine Elevers Ve og Vel. Og interesseret var Siesbye navnlig i deres Familieforhold. Han besad en rent ud fantastisk Nysgerrighed overfor al Personhistorie og Genealogi, der var hans store hobby. Med Undtagelse af Bondestuderterne, hvis Slægtskab vel syntes ham for indviklet at gaa i Gang med, skaffede han sig Underretning om sine Elevers — og mange andre Menneskers Fødselsdag —, og med sin fænomenale Hukommelse glemte han den aldrig. Og var han saa lykkelig med en Skæppe Ærter at kunne udregne selv den svageste Familieforbindelse mellem sig og vedkommende, nød man den Ære at blive tituleret „Fætter“ eller „Slægtning“ og paa sin Fødselsdag at modtage Siesbyes Kort med Lykønskning og Tallet skrevet som Brøker. I Aarenes Løb maa Siesbye have anvendt en lille Formue til Porto for denne Personal-Sport.

Foran mig ligger et Brev fra hans Haand, der bedre end Ordet vil illustrere hans næsten genealogiske Rabies og Grundighed. I Spøg havde jeg en Dag spurgt, om han kunde finde Slægtskab mellem Dr. *Ryder*, hans Huslæge og min Ven, og mig. Nogle Dage efter modtog jeg følgende:

Kjære Slægtning.

Her har De nu min redegjørelse for Deres slægtskab med min læge *Ryder*. Jeg haaber, at De ikke har noget imod at jeg nævner alle konerne, paa to enkelte nær, ved deres pigenavn; der kan jo ikke opstaa misforstaaelse, da der ikke forekommer navne paa ugifte Kvinder.

Vid altsaa, at min læge V. *Ryder*¹⁾ er Deres broders hustrus fader biskop Th. Skat Rørdams broder dr. phil. sognepræst H. F. Rørdams hustru Helga Simoni Margrethe Kalkars fader dr. theol. & phil. sognepræst Chri-

¹⁾ ($\frac{8}{11} : \frac{6}{7} = \frac{9}{4} : \frac{17}{8}$.) Med denne Ligning notificerer S. i første Led Fru Johanne Ryders, og Vilhelm Ryders Fødselsdage; i andet min Hustru Charlottes og min.

stian Andreas Hermann Kalkars søster Beates mand cancelliraad procurator Moses Delbancos søn overretssagfører Simon Vilhelm Delbancos hustru Emma Jacobsens moder Hanne Nathansons mand galanterihandler Abraham Jacobsens broder galanterihandler Vilhelm Carl Jacobsens datter Sophie Mathildes mand provst Bernt Christopher Wilkens Lind Hjorts broder forpagter Victor Hjorts hustru Emilie Ostermanns fader købmand Henrik Ostermanns søster Lovises mand købmand Mauritz Monberg Lunds fader Ole Troelsen Lunds moder Ane Sivertsdatters søster Ane Malene Sivertsdatters søn Henrik Hansen Lunds to sønner 1) agent grosserer Johan Christian Lunds, og 2) justitsraad, nationalbankkontorchef Henrik Ferdinand Lunds hustruers, nemlig 1) Nicoline Christine Kierkegaards, og 2) Petrea Severine Kierkegaards broder biskop Peter Christian Kierkegaards hustru Sophie Henriette Glahns fader præst Poul Egede Glahns broder general Marcus Glahns søn general Poul Egede Glahns datter Ida Gustaves mand arkitekt Johan Schrøders søster fru Husmanns mand Husmanns søster fru Henriette Caroline Ryders søn.

Jeg maa endnu bemærke, at ligesom de to galanterihandlere Jacobsen var brødre, saaledes og ikke anderledes var deres hustruer søstre. Hanne Nathansons med Vilhelm Carl Jacobsen gifte søster hed Julie Vilhelmine Marie og var den af H. Hertz forherligede „Julie, der triner med Gratier i Gang og Miner i Stuen ind.“

Hvis De gennem vor slægting V. Ryder kan skaffe mig fru og hr. Husmanns fornavne samt hans stillings navn at vide, vil det meget glæde Deres hengivne slægting

O. Siesbye.

Unægtelig en flot Løsning af en personhistorisk Kryso- og Tværsopgave.

Da „Den Blaa Bog“ begyndte at udkomme i 1910, vilde jeg gerne have foræret „min Slægtning“ den; men han frabad sig det med den Motivering, at den vilde sluge al hans Tid. Troligt nok.

En Dag, da den ny Biblioteksbygning, i hvilken Siesbye ikke rigtig kunde finde sig tilrette, var taget i Brug, kom han til mig og vilde gerne efterse noget i det filologiske Tidsskrift „Hermes“; men da det havde en halvhundrede Bind og han ikke var sikker paa Bindtallet, bad han, om jeg ikke vilde følge ham op i Magasinet, for at han kunde se Citatet paa Stedet og saaledes gøre mindre Ulejlighed. Jeg fulgte ham til Elevatoren, og vi kørte op i næste Etage. Da han var færdig, gik det samme Vej tilbage, og jeg bemærkede, da vi var nede: „Nu kan De sige, De har prøvet Bibliotekets Elevator!“ Næsten forfærdet udbrød Siesbye: „Har jeg været i Elevator (han havde slet ikke mærket det)? Det er mig sandelig højst ubehageligt. Jeg beder Dem meget om, at det ikke maa blive bekendt“. — Tilgiv, kære Dr. Siesbye, at jeg nu aabenbarer det.

Tre Professorer læste over Historien. I min Studietid var ingen af dem fritagne for at holde Forelæsninger i et eller flere Semestre. Senior var *Edvard Holm*. En hastig Mand, paa hvis betydelige Administrationsevner Universitetet lagde rigeligt Beslag; han bestyrede en Mængde Legater, var Direktør for Carlsberg-Fonden og den Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse, og han arbejdede paa sin Danmarks Historie i 17 Hundredtallet. Under saadanne Forhold havde han ringe Tid til at sætte sig i personlig Rapport til de Studerende, der havde Følelsen af at Prof. Holm svævede over Vandene, og at han udførte sin Embedspligt uden større Interesse for dem. Tre Gange om Ugen holdt han en Forelæsning; i flere Semestre læste han over Europas Historie 1789—1871. Men hvor livligt han end talte, saa var denne Undervisningsform ikke tids-

svarende. Studenten kunde jo anskaffe sig en Haandbog i Verdenshistorie og dér i en Tiendedel af den Tid, han brugte til at paahøre og nedskrive disse Forelæsninger i Collegiehefter, naa samme Resultat. Det var næsten middelalderligt, som om Bogtrykkerkunsten ikke var opfundet. Men for den, der siden kom i Berøring med Professor Holm viste han sig som en overordentlig velvillig, hjælpsom og fordomsfri Mand, der gerne var rede til at underkaste fastslaaede Resultater en ny Prøvelse. Han var for hastig til at blive en historisk Skribent af Rang, men med stor Flid arbejdede han i Marken.

Af en helt anden Støbning var Professor *Kristian Erslev*. Indenfor Fakultetet var han Solen, der lyste op i meget Graavejr. Erslev var en yngre Mand med et vældigt Tempo, baade aandeligt og fysisk, — naar han bevægede sig, gik Benene som et Par Trommestikker. Altid vaagen og veloplagt. I Tyskland havde han studeret Kildekritikens Metoder, og i et Par sammenhængende Timer doede han dem nu afpasset efter danske Forhold, to Gange om Ugen, krævende Medarbejderskab af den Kres af unge vordende Historikere, som samledes om hans Kateder. Alle vi, som dengang hørte Erslev og siden paa den ene eller anden Maade har beskæftiget os med dansk Historie, har lært af ham og staar i Gæld til Kr. Erlev. Tidligere var det saadan, at en Vurdering af Kilderne altfor ofte beroede paa et subjektivt Skøn; var der Uenighed mellem dem, slog man sig til Taals med et Kompromis. Men Erslev viste os Forskellen mellem primære og sekundære Kilder og havde af Danmarks middelalderlige Annaler gjort Uddrag, som han havde hektograferet og overrakte os Exemplarer af; herover holdt han saa Øvelser, som blev uvurderlige til Vækkelse af kritisk Aand og Selvtænkning. Og vi, som havde vænnet os til de Resultater, som en Allens nationalliberale og demokratisk farvede Danmarks Historie havde fastslaaet, lærte at vurdere og

tænke om igen, støttende os til det Grundprincip, som Erslev atter og atter fastslog, at enhver Tidsalder og enhver Foreteelse skal bedømmes ud fra sine egne Grundsætninger. Erslev gjorde sig aldeles ingen Umage for at blive populær — og netop derfor blev han det; han var saglig, nøgtern og redelig. Sagen gjaldt det, og ikke følelsesbetonede Sym- eller Antipatier. Det smagte ikke alle Ældre, at der blev gjort Kaal paa mange romantisk farvede skønne Sagn, og man beskyldte Erslev for manglende Fantasi. Historisk Kombinationsevne havde han derimod i høj Grad. Endskøndt Matematik og Historie er højst forskellige Discipliner, kan man godt forsvare at sige, at Erslev lærte os matematisk Historie. Da han senere i et Universitetsprogram paaviste det berettigede i Augustenborgernes Arvekrav, vilde han et halvt Aarhundrede tidligere vel være bleven forkæret. Nu havde han selv dannet en Skole af unge Historikere, der intet krævede uden Sandheden, — for saa vidt da Historien kan naa den. Kristian Erslev var det ny, som vor Universitetstid bragte os.

Den tredie i Rækken, Professor *Johannes Steenstrup*, var paa sin Vis en ikke mindre interessant Skikkelse end Kr. Erslev, men en langt mere sammensat og derfor ikke saa let at faa fat paa. I hans Sind brødes to Strømninger: en, som var forankret i en medfødt og dyb Konservatisme, og en, som til Tider brød ud derfra og gav sig Udslag i en praktisk social Radikalisme. Heller ikke han tog til Takke med det engang givne, men vilde nok grundgrave.

Steenstrup havde — skøndt oprindelig juridisk Kandidat — habiliteret sig ved sine Studier over Kong Valdemars Jordebog og sit Værk om Normannerne, og det var rimeligt, at Stillingen som Professor Rostgardianus tilfaldt ham. Men som Universitetslærer havde Steenstrup store Mangler. Han var overordentlig forlegen, og da jeg hørte hans Forelæsninger, var det ligefrem pinligt saa daarligt han talte (senere skal det være bleven noget bedre). Røm-

men sig, Fortællelser, afbrudte Sætninger gjorde snart Tilhørerne lige saa nervøse som Professoren. Som gammel Mand skriftede Steenstrup for mig hvilken Pine disse Timer havde beredt ham: „Naar jeg gik ind til Universitetet kunde jeg ofte ønske, at det var brændt, for at slippe.“

Johs. Steenstrup kunde man kalde et Universitetsbarn. Hans Fader var den navnkundige og bidske Zoolog og Arkæolog *Japetus Steenstrup*, noget af en Tyran, og Sønnen opdraget med det Maal at tjene Videnskaben og Universitetet. Ingen verdslige Narrestreger her! Ingen Musikundervisning, ingen Danseundervisning. Senere sneg Johannes og hans Søster sig til at tage private Timer i Dans hos Hr. Brodersen, — for han vilde ikke blive en Særling og Pedant. Men det var vist for sent, — Johs. Steenstrup blev aldrig nogen Dansehest, for han slap aldrig af med sin Forlegenhed. Og han slap heller ikke for Pedantismen. Da jeg i 1904 som ledende Senior havde opfordret Studenterforeningens Medlemmer til at give Møde ved Niels Finsens Jordefærd, sagde Steenstrup: „Hm . . . hm . . . han havde anden Karakter til Embedsexamen“. Men maatte jeg forfærdes over en saadan Udtalelse, fik jeg paa den anden Side stor Respekt for hans Redelighed og Selvstændighed. Han havde sin egen Opfattelse af Tingene. Da han i sin Bog om den danske Bonde havde paavist, hvor lidt Hold der var i den gængse Opfattelse af Kongemagts og Adels politiske Undertrykkelse af Bonden, men at Nedgangen skyldtes økonomiske Aarsager, blev Steenstrup i frisindede Krese set paa som en fæl Reaktionær. Men det var han aldeles ikke. Kvinde-Emanipationen havde en varm og forstaaende Ven i ham, og de unge kvindelige Historikere, som efterhaanden kom til, mødte Steenstrup med megen Venlighed, — saa vidt som hans Forlegenhed da tillod det.

Hans Ydre var ejendommeligt. Med det tidligt hvide

strittende Haar, den lille sorte Moustache og de skarpt-skaarne Kindben lignede han i sine yngre Dage paafaldende August Strindberg.

Paa Trods af sin medfødte Forlegenhed vilde Johs. Steenstrup give Livet hvad Livet tilkom. Han lukkede sig ikke inde i sit Studereværelse. Nok var han en Lærd, men han vilde ogsaa gerne være noget af en Verdensmand, og næsten hver Sommer rejste han til Udlandet for at studere, se og vandre. Thi Sporten havde faaet Tag i ham. Han forstod, at et stillesiddende Forskerliv maatte afbalanceres ved legemlig Idræt. Muligt han derigennem naaede den høje Alder af 90 Aar. Det blev til Hugning med Ryttersabler, og lige til det sidste tog han sin daglige Dukkert nede ved Langebro, ogsaa om Vinteren, naar der maatte hugges Hul paa Isen. Ikke for intet var Steenstrup Æresmedlem af „Vikingerne“ Lav. Og Cyklen havde en begejstret Tilhænger i ham. I henved firti Aar — ligetil han var fyldt de 87 — rullede han næsten daglig op foran det kgl. Biblioteks Porte med en stor Taske paa Ryggen. Intet afficerede ham, hverken Gadetrængsel eller ondt Vejr. Skulde han i Selskab, satte han sig paa Cyklen med opheftede Kjoleskøder. Saadan kom han kørende en mørk Vinteraften, da han allerede forlængst havde passeret de syvti, fra sit Hjem paa Svanemosegaardsvej til Selskab i Generalkonsul *Johan Hansens* Villa paa Kastelsvej. Han fik Fru *Betty Hennings* til Bords, og kneb det end lidt for Steenstrup at komme i Gang med Konversationen, — Fru Hennings skulde nok vide at hjælpe ham. Hun sagde engang til mig, at hun ikke kunde tale et eneste fremmed Sprog. Da jeg stillede mig lidt tvivlende hertil og paaberaabte mig, at hun dog sikkert havde set mange fremmede Kunstnere i sit Hjem, svarede hun: „Ja det har jeg, — men man er vel ikke Skuespillerinde for ingenting; med lidt Mimik og et Ja og Nej paa

rette Sted kan man komme langt“. — Men tilbage til Steenstrup. Ud paa Aftenen blev det en forrygende Snestorm. Steenstrup vilde alligevel bestige sin Cykel, da den elskværdige Vært kom til: „Nej, Professor, det tillader jeg paa ingen Maade, at De vover Dem ud i det forfærdelige Vejr; min Vogn skal køre Fru Hennings hjem, hun bor lige ved Dem, saa kan De følges med hende“. Steenstrup: „Hm . . . nej, tusind Tak, men nu har jeg talt saa meget med Fru Hennings iaften, at jeg ikke mere véd hvad jeg skal sige til hende“. Og han svang sig paa sin Cykel og rullede ud i Stormen og den kolde Sne.

Johs. Steenstrup var en slet Examinator, thi det var af hans stammende Tale ikke let at forstaa, hvor han vilde hen. Selv led han vist meget derunder, thi han var sine Elever en god Mand. I min Studietid indbød han til nogle skriftlige Øvelser. Kun en nu afd. Historiker og jeg fulgte Opfordringen. Hveranden Mandag Aften kom vi ud i hans Hjem, hvor han gennemgik Opgaverne med os. Men højlig forbavsedes jeg, da hans Husbestyrerinde (Steenstrup var ugift) aabnede Døren til Spisestuen, hvor et højst elegant Aftensbord stod dækket med Frugt og Vin, og der bagefter trakteredes med Havanna-Cigarer. Gennem en hel Række Aar holdt Professoren ogsaa Middagsselskaber for sine Elever.

Steenstrup blev bedre og sikrere med Aarene. Faa Aar før sin Død præsterede han den eleganteste Polemik i en Afhandling om Skovenes økonomiske Betydning for Danmark i Middelalderen, fremkaldt ved nogle Betragtninger i Prof. Arups Danmarkshistorie; men end ikke dennes Navn var nævnt.

En Sol og en Gennembrudsmand for Universitets-Undervisningen blev Johs. Steenstrup ikke, men en Stjerne, der lyste længe. En mærkelig Mand, i hvis Sind Konservatisme og Radikalisme brødes, og som vistnok ofte laa i Kamp med sin Natur. —

For de nordiske Sprog sørgede Professor *Ludvig Wimmer*, en ganske lille og essig Mand med en svær sort Haarfyldte. Hidsig og aggressiv, naar han mødte Modstand og Kritik, iøvrigt særdeles venlig. Wimmer var dengang ivrigt beskæftiget med sine Runeforskninger, og megen Tid ofrede han ikke paa Universitetet. Det blev kun til to ugentlige Timer med engang gennempløjede Forelæsninger over de nordiske Sprogs Historie og Lydlære. Da jeg til Examen skulde skrive tre store Opgaver, havde hverken jeg eller min Commiliton — senere Overbibliotekar *Vilh. Grundtvig* i Aarhus — havt mindste Antydning af en Skriveøvelse. Wimmer vilde nok skaane sine Elever, — og sig selv. Til Gengæld blev jeg ved Examensbordet i den elskværdigste Form fastholdt i $2\frac{1}{4}$ Time.

Da Wimmer var fyldt 70 Aar, skete der en mærkelig Omkalfatring i hans Tilværelse. Ikke blot trak han sig tilbage fra Universitetet, men han solgte sin store og kostbare Bogsamling ved Auktion, Rub og Stub. Kun den runologiske Del med Aftryk og Matricer skænkede han til det kgl. Bibliotek, og den meget velstillede Mand lod forarbejde to kostbare Bogskabe forbundne med en Frontespice, hvorpaa med gyldne Bogstaver paa Latin staar at læse, at *Ludovicus Franciscus Adalbertus Wimmer* er den ædle Giver. Hvorefter Professoren sagde Videnskaben Farvel og gav sig kgl. Hotelejer Neiiendam i Vold og tilbragte sit Otium om Vinteren paa Hotel Phoenix, om Sommeren paa Skodsborg Søbad.

Yngre Runeforskere har øvet adskillig Kritik mod Wimmers Tydninger og Arbejdsmetode. Hvem giver Eftertiden Lov at blive uanfægtet? Og Wimmers Tolkninger havde utvivlsomt deres svage Sider: saaledes hans Tro paa at kunne tidfæste en Runeindskrift indenfor en Periode af en halv Snes Aar, og hans Lyst til at ville sætte Runestenees Navne i Familie med hinanden. Men det bør ogsaa huskes, at han hverken raadede over moderne Came-

raer med Magniumsbomber eller Projektørbelysning. Han ryddede dog op i den Augias-Stald, som Runetydningen til da havde været.

Docenten, senere Professor *Julius Paludan* i dansk Literaturhistorie kunde ved sin Ansættelse i 1884 ikke glæde sig ved nogen smuk Start, og navnlig ikke efter sin Oprykning som Professor i Æstetik. Han var nu bleven Indehaver af et Embede, som i adskillige Aar havde været ubesat, fordi Magthaverne ikke ønskede Georg Brandes anbragt ved Universitetet. Paludan fik dog i Følelsen af sin Begrænsning Æstetiken lempet overpaa den filosofiske Docent Cl. Wilkens. Under almindelige Forhold vilde denne Udnævnelse næppe have vakt større Røre. Men nu, i de politisk bevægede Dage, opfattedes den som et politisk Skridt, og alle Brandes' Tilhængere rasede over at se den for sin konservative Indstilling kendte Paludan paa den Plads, hvor Brandes burde have siddet efter deres Mening. Paludan havde det ikke helt let, men syntes i Besiddelse af en vis Haardhudethed og lod sig ikke let afficere. Han havde slet intet af Brandes' blændende Fremstillingsevne og endnu mindre af hans ildnende Talegaver. Men Paludan var ingen ukyndig Mand, — tværtimod havde han en betydelig Indsigt i fremmed, særlig fransk Literatur. Men baade som Skribent og Docent var han knastør. I de fire Aar jeg overværede hans Forelæsninger hørte jeg aldrig en aandfuld Bemærkning af hans Mund, men megen Saglighed. Nogen personlig Indstilling til sit Auditorium havde Paludan ikke. Jeg kom først i nærmere Berøring med ham, da jeg i mit sexogtyvende Aar havde indsendt et Arbejde om Baggesen til Forsvar for Doktorgraden. Han ønskede ikke at antage det, — virkelig med Urette tør jeg nu saa mange Aar efter ganske lidenskabsløst sige, thi i Sammenligning med flere andre Disputatser var det intet helt ringe Arbejde, der hvilede paa meget nyt indhøstet Stof. Om Paludan havde følt sig

irriteret over at jeg havde indsendt Afhandlingen i Trykark, skal jeg ikke kunne sige; men da det bagefter blev sagt til mig: „Ja, De kommer jo igen“, svarede jeg, at det kunde man være forvisset om jeg ikke gjorde. Selve Titlen betød saa lidt for mig, der havde fast Ansættelse i et Statsemede og ikke skelede efter Universitetsvejen. Jeg har aldrig for den Sags Skyld baaret Nag til Paludan. Han var mig bare ligegyldig og uvedkommende. —

Da jeg var i Finland, tilskyndede en ung Dame mig til at lægge mig efter finsk Sprog. Jeg gik til Professor *Vilhelm Thomsen*, og den ligesaa geniale som elskelige Mand optog mig gerne paa sit Kursus over Finsk. Vi var kun fire Deltagere. I Løbet af et Par Semestre fik vi læst et Par af Sangene i Kalevala. Men Finsk med sine sexten Casus er ikke noget let Sprog. Jeg glemte snart det meste, kun nogle Brokker er blevet siddende.

Originalernes Original paa Universitetet var den gamle engelske Professor *George Stephens*. Skøndt jeg ikke kom i direkte Berøring med ham, maa jeg dog et Øjeblik fastholde denne højst ejendommelige Skikkelse. Han var i Sandhed et Rudiment, en Fortidslevning. Han var en Elsker af „northern antiquities“, udgav et stort, nu forældet Værk om nordiske Runemindesmærker; men hans Tydninger var saa fantastiske, at det nok kan siges, at hans videnskabelige Methode var stærkt i Familie med f. Ex. Rudbecks „*Atlantica*“ og lignende Værker fra 16 Hundredtallet. Det skyldtes vist Dønningerne fra den skandinaviske Rus, at Stephens der ogsaa ejede et Gods i Sverige, var bleven kaldet til Universitetet for at docere Engelsk, der jo var hans Modersmaal. En hel Sagnskikkelse var han, naar han tungt stolprede ned ad Universitetets Gange, med en mægtig Wotan-Hat paa Skallen, det sølvhvide Skæg flagrende ned til Bæltestedet og iført en gammel Frakke eller Talar, der naaede ned til Anklerne og med et Par mægtig dybe Lommer. En Aften i et litte-

rært Selskab, hvoraf baade han og jeg var Medlemmer, kom han travende ind midt under Foredraget, og uden Hensyn til Afbrydelsen fremdrog Stephens af disse Kæmpelommer en Petroleumslampe, et Par Folianter og endelig et Par indrammede Relieffer, som han strax erklærede at ville forevise Selskabet, da de var af Albr. Dürer. I Virkeligheden var det nogle Pappmaché-Aftryk, som man kunde købe hos Galanterihandleren paa Amagertov. Steenstrup hviskede til mig: „Aa, nu er den Gamle igen bleven snydt!“ Dette refererede sig til, at en Kobbersmed for nylig havde fabrikeret et Par Lurer efter Modelen i Nationalmuseet, besmurt dem med Snavs og Spanskgrønt for at give „Patina“ og solgt dem til Stephens for 700 Kr., under Foregivende at have fremdraget dem fra en Mose. Smeden kom ganske vist i Hullet for denne Bedrift; men gamle Stephens var altsaa ikke bleven klogere. Et Yndlingsudbrud af ham var: „Det eneste vigtige er at erfare om Shakespeare har været i Danmark“.

En Gang udartede hans Ejendommelighed næsten til Skandale for Universitetet. *Hjalmar Bergstrøm* skulde examineres af Stephens og havde som Speciale i engelsk Litteratur opgivet Byron. Stephens erklærede kort og godt, at han intet vilde høre om „so a scoundrel“. Examinanden trak sig tilbage, Censorerne var i yderste Forlegenhed. Noget efter kom de ud og spurgte Bergstrøm, om han vilde være tilfreds med et mg. Bergstrøm gik ind paa denne ejendommelige Handel.

Den Skik havde efterhaanden udviklet sig, at 25 Aars- og 40 Aars Studenterjubilarer før Festen paa Skydebanen indfandt sig paa Universitetet for i taknemlig Erindring at bringe en Tak og Hyldest og modtage en Genhilsen af Aarets Rektor. Vi fra 1886 besluttede at frafalde denne Skik, da vi ikke fandt nogen Anledning til at ulejligte Rektor.

FRA TEATRETS VERDEN

TEATERLEDERE

„Ja, vil nogen vide
hvad det er at slide
paa sit gode Huld og sit Humør,
saa lad ham probere
hvad det er at være
blot en Gang Teaterdirektør“.

Saadan sang *Erik Bøgh* (i sin Vaudeville „Alle mulige Roller“), og han kendte det af Erfaring. I sin Afskeds-epilog i September 1912 betonedes *Karl Mantzius*, at en Teaterdirektørs Stilling var den ubehageligste af alle. Og Resultaterne synes at give begge de Herrer Ret. Statsscenens Direktører er ganske vist fri for at bære nogen personlig økonomisk Risiko, men de maa til Gengæld staa stærkere for Skud; og blandt de private Direktører har i min Tid kun to, *Th. Andersen* og *Dorph-Petersen* været i Stand til at trække sig tilbage fra Teatret med en lille Formue. *Riis Knudsen*, *Martinius Nielsen* og *Holger Hofman* paa Dagmar-teatret, *Sev. Abrahams* og *Friderichsen* paa Folke-teatret, *Lindstrøm* og *Ivar Schmidt* paa det Ny Teater, *Skaarup* paa Scala — alle maatte de give op og brænde deres Skibe. Man skulde tro, at Sporene skræmte. Alligevel er der jo et Tilløb af Lysthavende hver Gang der viftes med en Teaterbevilling.

Fallesen, den enevældige Hersker over det kgl. Teater og Kapel, var den første Teaterleder jeg personlig kom ud for. Han var en Blanding af en Hofmand — han snøvlede endda lidt som de fine Hoffolk i Komedien — og en

Fronlørd. Konservativ i Anlæg og Holdning, men ofte forbavsende frisindet og radikal i Opfattelsen. En Mand, som ved sin aristokratiske Holdning og sin Blanding af Nonchalance og Myndighed nok kunde tage Vejret fra en ung begyndende Skuespiller. Han kunde være lige saa kort affejende som affabel imødekommende, — alt som Hovedet stod paa ham. En Polemiker af første Rang med Ironiens Naadegave. Al Romantik laa ham fjern, og naar Oehlenschläger engang imellem kom paa Repertoiret, var det ikke Fallesens Hjerteønske, men Plighthsyn, som drev ham til at gøre gode Miner til slet Spil, — og sandt at sige fik Oehlenschlägers Dramaer ogsaa en højst nødtørftig Udførelse. Ensidig var hans Smag, han stod aldeles fremmed overfor tysk Dramatik, men forgudede fransk. Han satte vist Dumas fars over Goethe. — Saaledes en Mand med mange og store Brøst som Teaterleder. Men Fallesen var en Personlighed og han havde et godt Haandelag for at „ordne“ Personalet, der ingenlunde elskede, men havde stor Respekt for Kammerherren. Og denne indprentede Skuespillerne — især de unge — hvilken Ære det var at tilhøre det kgl. Teaters Stab, — og saa at have ham til Chef. Det sidste sagde han maaske ikke, — men han mente det.

Anledningen til at jeg flere Gange havde Samtaler med Fallesen var denne: Min Søsters Mand, Overretssagfører *Edgard Høyer*, havde i 1888 havt sin Forfatterdebut paa Kgl. Teater med Lystspillet „Dristig vovet“ Det blev en solid Fiasko, Stykket gik dog nogle Gange, indtil Dronning Louise bad Fallesen befri hende for denne „horreur“. Og Fallesen var korrekt Hofmand og lystrede. Nu havde Edg. Høyer skrevet et nyt Lystspil „I Ravnekrogen“, men frygtede for — og vel ikke uden Grund, at hvis han indsendte det under Navn, vilde han faa det tilbage. Han valgte derfor Anonymiteten — kun han og jeg vidste om Forfatterskabet — og bad mig være hans Tillidsmand og

Forhandler med Teatret. Nuvel, Stykket blev antaget, endda med meget rosende Ord af Censor (Erik Bøgh), og nu skulde det spilles og jeg paa den anonyme Forfatters Vegne foreslaa Rollernes Besættelse. Jeg mærkede snart, at Fallesen aldeles ikke var tilfreds med dette Hemmelighedskræmmeri. Først forsøgte han den moralske Overtalelseskunst, at han — Teatrets Chef — dog havde naturligt Krav paa at vide hvem Forfatteren var, og at jeg unge Mand dog burde betro mig til ham, — han skulde saa vist nok bevare Hemmeligheden. Men da jeg blev standhaftig, tog han en anden Dag sin Tilflugt til List og sagde som i Distraktionen: „Hils saa Forfatteren — hvad er det nu han hedder?“ (Knips med Fingeren) . . . Jeg faldt naturligvis ikke i Fælden, men blev stum. Fallesen var nysgerrig, og det samme var hele den teaterinteresserede Del af Byen — der blev gættet paa Alverden. Ja, større var København ikke i 1891 end at en anonym Teaterpremière kunde sætte Sindene i Bevægelse. Siden har vi jo faaet andre og vigtigere Ting at tænke paa.

Da *Viggo Lindstrøm* i 1888 havde havt sin store Succes som „Landsoldaten“ og hans Navn var blevet landskendt, ilede det kgl. Teater med at sikre sig denne dygtige Skuespiller. Gagen var dog beskeden, og Lindstrøm fik i de kommende Aar saa faa tilfredsstillende Opgaver, at han bestemte sig for at sige Kongens Nytorv Farvel og søge et større Virkefelt paa Privatscenerne. Da han i den Anledning var hos Kammerherren, holdt denne (ifølge Lindstrøms Beretning til mig) følgende lille Præken for ham: „De siger, De vil bort herfra, men saadan noget gør man ikke, Hr. Lindstrøm, naar man har nydt den Ære at være bleven ansat ved det kgl. Teater.“ Da Lindstrøm spagfærdig bemærkede, at hans Gage var saa beskeden, at man andensteds havde tilbudt ham det dobbelte, svarede Fallesen: „Hr. Lindstrøm — jeg kunde uden Tvivl tjene 12000 Kr. — det dobbelte af min Gage som Teaterchef —

ved at blive Overkellner i „National“; men jeg gør det ikke, Hr. Lindstrøm — jeg gør det ikke!“

Sikkert var Fallesen ofte ærgerlig og forstemt over Vanskelighederne ved sin Stilling, men han elskede den dog og vilde trods sine 77 Aar ikke give op, til Døden havde Bud efter ham. —

Nu blev Teatrets Ledelse fordelt paa to Hænder: en Chefspost, hos hvem Overledelsen og Administrationen laa (honoreret med 2000 Kr.) og en Direktør, der havde den kunstneriske Ledelse.

Greve C. *Danneskjold-Samsø* (populært kaldet „Teatergreven“) blev saaledes Fallesens Efterfølger. I meget forskellig fra ham. Grev Danneskjold var ligesom Fallesen fornem og afmaalt i Holdning, men han var langt roligere af Temperament, forstandig og overvejende, og altid loyal mod sine Medarbejdere, hvad ikke kunde siges om Fallesen, der ofte forraadte dem. I mange Aar havde jeg ved Premièrer min Plads ved Siden af Greven, og vi talte meget sammen. Han var fra sine unge Dage en Teatrets Elsker, hans Dom var sikker og rammende, — en enkelt Gang kunde han med et Glimt i Øjet tilhviske mig: „Synes De ikke, det er forfærdeligt?“ Paa ingen Maade var Grev Danneskjold den utilnærmelige Stivstikker, som mange af Personalet troede. Men han var flink til at „dulme“ dem.

Dagen efter hans Død skrev jeg en fordringsløs lille Minderune om Grev Danneskjold i Berl. Tid. Morgenen efter fik jeg et anonymt Brev, der kun indeholdt Ordet „Spytslikker!“ Jeg brast i Latter, thi det var dog en absurd Tanke at kunne „slikke Spyt“ efter en død Mand. Med min udprægede Sans for Skrifttræk jeg engang har set, og ved at sammenholde dem med nogle Breve i mit Arkiv, var jeg ikke længe om at fastslaa hvem den psykologisk saa fine Anonymus var, der altsaa paa denne barnlige Maade har villet give Luft for sin Uvilje mod den Bortgange.

Professor *Peter Hansen* blev valgt til kunstnerisk Leder.

Han havde bag sig sin danske Litteraturhistorie og havde nylig omskrevet Overskous Teaterhistorie i en sober og læselig Stil, — men at indlade sig paa ny Kildestudier var ikke Peter Hansens Sag. Muligvis var det disse litterære Arbejder, som havde henledet Opmærksomheden paa hans Navn, men muligvis ogsaa et Ønske fra den ny Instruktør, *Emil Poulsen*. Peter Hansen var en højt kultiveret Mand. Han havde Publikumstække. Som Studenterforeningens ledende Senior havde han anført skandinaviske Studenter-tog og vist sig som en slagfærdig Taler, der ogsaa kunde skrive en god Vise; som smidig og meget vidende Journalist havde han under Pseudonym Cabiro forsynet først „Dag-bladet“, siden det af ham redigerede fine, litterære Organ „Nær og Fjern“ med læseværdige Artikler. Han tilhørte de bevarende Klasser, men var snarere tolerant end fanatisk. Overhovedet et Mønster paa en akademisk Samfundsborger. Og en litterær Storbedrift udførte han ved sin Oversættelse af Goethes „Faust“, et smukt og smagfuldt Arbejde, om end formelt lidt for frit behandlet. Og naar dertil kom to ypperlige Gengivelser af Molières „Amphitryon“ og „Misanthropen“, der viste hans versificatoriske Finfølelse og Slagfærdighed, skulde man jo synes, at Peter Hansen havde gode Betingelser for at være artistisk Direktør.

Han var en Litteraturens Mand, men en Teatrets blev han ikke. Han saa det som sin Opgave at docere dansk Litteraturhistorie paa Scenen, og saaledes blev hans Direktorat for en stor Del en Skolescene, længe før Navnet var kendt. Peter Hansen satte paa Programmet Heibergs Ungdomsdrama „Pottemager Walther“ og hans ganske uspillelige filosofiske Drama „Fata Morgana“, grov P. V. Jacobsens „Trolddom“ op af Glemselen. Fortræffelige Af-tener for den højeste Gymnasieklasse, men hans Repertoire havde ikke megen Tilknytning til Livet. Og hurtigt løb han træet. Hans Arbejdslyst svækkedes, Teatret blev den

ikke længere energiske Mand til en Mare. Han holdt kun ud i sex Aar. En Aften betroede han mig: „Naar Folk siger om mig, at jeg er begyndt at drikke, har det forbandede Teater Skylden.“

Som Retræte fik han Censorembedet, som hans Smag og Kultur gjorde Peter Hansen kvalificeret til. Hans sidste Censur blev dog ikke for det kgl. Teater. Som ledende Senior havde jeg foranstaltet en Prisudskrivning for en Studenterkomedie og bedet Studenterforeningens gamle prøvede Ven, Skuespiller *Peter Jerndorff*, og Peter Hansen sammen med mig at fungere som Censorer. Præmien tilfaldt enstemmig den unge *Rus Aage Lind*, der siden gjorde sit Navn kendt ved en Række højst indtagende lyriske Vers. Det var den sidste Komedie i Studenterkomediens klassiske Stil, som blev spillet; men den pegede ved sin Titel: „Overgangsaaar“ ogsaa frem mod en ny Tid, og gjorde stor og fortjent Lykke. Da jeg sagde til Etatsraad Peter Hansen, at jeg selvfølgelig skulde erindre at sende ham Billetter til Førsteopførelsen, kom et vemodigt Smil over hans Læber: „Det er ikke saa sikkert, at jeg kan komme, men send dem til min Familie.“ Kort efter lagde han sig ind paa en Klinik for at blive opereret for en Leversygdom, men stod ikke Operationen igennem. Ved Sørgehøjtideligheden holdt Provst *Fenger Talen*, saa personlig, saa elskelig-naiv som altid: „Faust“ brød han sig nu ikke saa meget om (nej, hvordan kunde Provst Fenger det?) „jeg sønnes nu bedre om Teaterhistorien.“ Det kgl. Teaters Personale var kun sparsomt repræsenteret — men det var jo ogsaa fem Aar siden Etatsraaden havde været deres Direktør, og Skuespillerfolket har ofte en lidt kort Hukommelse. End ikke en Æresvagt om Kisten var opstillet. Professionelle Ligbærere førte Kisten ud. Jeg kom til at tænke paa Slutningsordene i „Werther“: „Handwerker trugen ihn“.

Peter Hansens Efterfølger, Skuespildigteren *Einar Chri-*

stiansen var derimod Teatermand helt igennem. Fra han i sit tyvende Aar havde faaet sin første Familiekomedie spillet havde han gennem en lang Række Arbejder vist, at han var fortrolig med Teatrets Teknik og dets Personale. Og det var ikke Regissørstykker Einar Christiansen skrev. Værker som „Fædreland“, „Cosmus“ og Slægtsromanen „Otilie“ vil altid give ham en fortrinlig Plads i Dansk Litteraturs Historie. Engang hørte jeg i en Kres en Forfatter af ligegyldige Sødsuppebøger ytre: „Einar Christiansen er en meget maadelig Forfatter.“ Jeg var lige ved at sige: „Det kan De selv være!“

Naar Christiansen aldrig fik nogen større Sukces paa sine Arbejder, laa dette i hans udprægede Reservation for alt hvad der kunde smage af Reklame. Paa Tomandshaand kunde han være fornøjelig og sige sin Mening lige ud, men kun faa fandt Vej ind til den tilknappede og egocentriske Mand. Han var ikke fornem i ydre Forstand, men han var det i indre. Mange Venner vandt han sig ikke og brød sig neppe heller om det. Livet havde forkælet ham, økonomisk var han udmærket stillet, og en fin gammel Moder sørgede for sin ugifte Søns Velbefindende.

Paa Teatret var han ens mod alle, kunde med Sindsro tage en Han- eller Hun-Primadonnas Beklagelser, og han havde stort praktisk Handelag, blev ikke nervøs og opfarende. Personalet elskede ikke denne kolde, klare Mand, i hvis Bøger dog bankede saa varmt et Hjerte, men respekterede ham for hans Dygtighed. Og i Christiansens Direktionsperiode kom baade paa Skuespillets og Operaens Omraade flere betydende Nyheder frem end forhen. Men ogsaa her var hans Princip: lad Tingene tale for sig selv. Al Reklame var ham forhadet. Man kan kalde Einar Christiansen egoistisk — eller maaske lidt storsnudet, han var den dygtigste Direktør Teatret længe havde havt. Efter ni Aars Slid gav han op. Men da der siden kom Trængsels-tider for Teatret, sendte man igen Bud efter Doktoren.

Han kom, gav gode Raad, men vilde intet Ansvar have. Siden levede han med og for sine kostbare Bøger.

Efter Greve Danneskjolds Død blev Departementschef i Kultusministeriet *A. P. Weis* udset til at være Chef, mens *Karl Mantzius*, den lærdeste af Teatrets Skuespillere, skulde beklæde Direktørstolen. Mantzius fik sikkert derved et stort Ønske opfyldt, thi ærgerrig var han i højeste Grad. Et Menneske af eminent Dygtighed og af en meget sammensat Karakter. Som sin Fader, Kristian Mantzius, var Karl et meget lidenskabeligt Gemyt, og som denne uhyre saarbar overfor formentlige Krænkelser; men han havde slet ikke Faderens stormende Fribyttternatur, og gemte sig bag en Roens og Ironiens Skal, som dog ofte var ved at brydes. I det Ydre kunde Karl Mantzius undertiden være forlegen; men stod han paa Scenen, var han sikker nok.

Vi havde engang i hans Hjem en Samtale om Skuespillerens Indlevelse i Situationen, naar han var kommen fra Kulissen. Der herskede jo saa mange afvigende Opfattelser: nogle holdt for, at Skuespilleren nok skulde illudere, men i sit Indre bevare Ro og Overlegenhed; andre, at om hans Fantasi ikke førte ham til at føle sig identisk med den Person han skulde fremstille, kunde Illusionen aldrig naaes. Mantzius gik en Mellemvej: naar jeg staar i Kulissen og venter paa Stikordet, véd jeg selvfølgelig, at jeg hedder Karl Mantzius og ikke Kong Lear, søger heller ikke at foregøgle min Fantasi noget i den Retning. Men er jeg kommen ind paa de skraa Brædder og Situationen giver Mulighed for kunstnerisk Arbejde, griber og fastholder jeg den og glemmer alt andet. Og dog hændte det mig forleden, at jeg i det store Slutningsopgør i „Den gamle Præst“ pludselig kom til at tænke paa et Foredrag jeg næste Aften skulde holde i Hillerød. Og dog løb Taarerne mig ned ad Kinden.

Oftere var jeg Gæst hos Karl Mantzius, og da kunde han være en charmerende Vært, naturlig, ja til Tider helt kaad.

Saa lod han Masken falde ; men der skulde ikke meget til for at vække hans Mistro. Skuespillere fra hans eget Teater var næsten aldrig blandt Gæsterne, derimod nok nogle fra andre Scener. Kritik kunde han ikke døje, og jeg tror han saa paa mig mindre som Teaterkritiker end som Medlem af det lærde Lav og Ven af Huset. Da jeg engang i Omtale af fjerde Bind af hans „Skuespilkunstens Historie“ havde skrevet, at det dog var fejlagtigt af ham at gengive „Opera comique“ som „komisk Opera“ istedenfor „Komedie med Musik“ eller „Syngespil“, saa han i nogen Tid lidt skævt til mig. Og jeg paa min Side blev lidt krænket, da vi en Aften mødtes ved et Gæstespil af Coquelin i Folketeatret. Han spurgte: „Hvorfor er Deres Hustru her ikke?“ — Jeg svarede: „Der er kun sendt én Billet til Pressen.“ — „Naa, saa skal han vel skældes ud.“ Det var ikke fint tænkt og sagt, men viste hans Mistænksomhed overfor Journalisterne.

Mantzius' Direktorat begyndte straalende. Han havde lagt et udmærket Repertoire, som dette fremragende Arbejds menneske gennemførte med stor Energi og med et Førsteklasses Personale. Sin Chef, Hr. Weis, oversaa han vist nærmest, havde i hvert Fald ikke megen Respekt for hans Afgørelser. Og da Sæsonen gik ud, kunde der for første Gang i Teaterhistorien indbetales til Finanshovedkassen et Overskud. Ganske vist var det kun paa 11 Øre, men alligevel et straalende Resultat.

Men det er ikke saa lige en Sag for en Skuespiller at springe alle Colleger forbi og blive placeret i Direktørstolen. Misundelsen har altid haft en frodig Grobund paa Teatret. Og da Mantzius ved enkelte Lejligheder mulig havde vist en Uforsigtighed, som med lidt god Vilje kunde fortolkes grimt, tog ildesindede Rygter et saadant Omfang, at Blodet skød ham op i Kinderne og han efter et treaarigt Direktorat trodsigt erklærede, at nu kunde det være nok. Han begærede sin Afsked ved Udgangen af sin fjerde Sæ-

son. Han „skaar Baandet over“, som han sagde i Afskeds-epilogen.

Den sidste Aften han fungerede, var en Galaforestilling til Ære for den hollandske Dronning. Han havde ventet, at Chefen havde indstillet ham som andre af Teatrets højere Embedsmænd til en Udmærkelse, hvad Mantzius' Forfængelighed var meget følsom overfor. Da den udeblev, forlod han forbitret Teatret efter at have kastet sine Nøgler paa Gulvet i Chefens Kontor.

Et Par Aar efter var jeg sammen med Departementschef Weis hos Betty Hennings. Han udtalte sig ret skarpt om Mantzius. „Da véd jeg dog ikke rettere,“ bemærkede jeg, „end at Departementschefen, mens Krisen stod paa, indrykkede en Artikel i Berl. Tid. til hans Forsvar.“ — „Tværtimod, saa har De ikke forstaaet at læse mellem Linjerne.“

Men nu skulde der altsaa igen en nyartistisk Direktør ved Kgl. Teater, — og hvem skulde det være? Adskillige Stemmer samlede sig om *Johannes Nielsen*, men han var f. T. Direktør ved Dagmar-teatret og kunde ikke blive fri det første Aar ifølge sin Kontrakt. Mit Navn var ogsaa paa Tapetet, og en Aften fik jeg Besøg af kgl. Skuespiller *Jerndorff*, der kom som Udsending fra nogle af sine Colleger for at drøfte Situationen med mig. I den Anledning havde jeg en Konference med Højskoleforstander, Kultusminister *Jakob Appel*. At han var stemt for Johs. Nielsen, der var udgaaet fra en Højskole og havde stærk Føling med Hjemstavnskunsten, overraskede mig ikke, og dertil var intet at sige. Men aldrig har jeg været ude for saa hoven og uforstaaende, ja gennemvigtig Embedsmand. Han betragtede Teatret fra oven nedefter som en kedsommelig Bagatel og ytrede i fuldt Alvor: „Ja, hvad har egentlig saadan en Direktør at bestille? Han skriver op om Torsdagen hvad for Stykker der skal spilles i den kommende Uge.“ O sancta simplicitas! Hvad mon Hr. Appel vilde have sagt,

hvis en anden udtalte sig paa lignende haanlige Maade om hans Askov.

Min naadige Skæbne bevarede mig fra at blive Teatrets Rendegarn.

Men det gjaldt altsaa om at finde en Direktør for et Aar, inden Johs. Nielsen kunde træde til. Var der nogen, som vilde være villig til at gaa ind paa dette Arrangement à la „Konge for een Dag“? Jo, der var en Mand i Danmark, som var villig til at beklæde et „Ehrenamt“ for kortere Tid, hvad enten det nu var som Formand for Forfatterforeningen eller Direktør for Kgl. Teater. Saa havde man faaet en ny Fjer i Hatten. Denne Mand var Apoteker og Forfatter *Otto Benzon*.

I sine yngre Dage Typen paa en Salonradikal. Paa den vittigste og mest rapkæftede Maade havde han i „En Skandale“ udleveret det daværende højere Bourgeoisi med dets Fordomme og Hykleri til Grinet. Det var en fortjenstfuld Gerning, selv om han var nær ved at save den Gren af han selv sad paa. I Aarenes Løb var hans Indignation ogsaa falmet noget, og den røde Farve var skiftet til blegrosa. Fra radikal blev Otto Benzon i Aarenes Løb moderat og Samfundsstøtte. Naa, det blev hans Sag, og nu var han altsaa indstillet paa at værne og vogte den kgl. Scene — i ét Aar.

Nogle Dage efter hans Udnævnelse, da jeg passede min Biblioteksgerning, blev det mig meldt, at Hr. Otto Benzon gerne vilde tale med mig. Det var en forrygende Snestorm, Gæsten lignede en Julenisse. Benzon gik strax til Sagen: om jeg var vred paa ham, fordi hans Valg havde omstødt min Kandidatur? Jeg svarede ham, at det skulde ikke staa os imellem. Men saa begyndte han i de blideste Toner: om jeg ikke nok som Teaterkritiker vilde vedblive at vise samme Velvilje som hidtil og ikke lade mig bevæge af en mulig Uvilje mod den ny Direktør? Jeg stejlede unægtelig overfor en saadan Tankegang, men tog mig i det

og sagde køligt: „For den Sags Skyld, Hr. Benzon, havde De saamænd ikke behøvet at ulejlige Dem ud i det slemme Snevejr.“

Lad mig endnu ganske kort mindes nogle af de bortgangne Teaterledere, med hvilke jeg kom i Berøring.

I Folketeatret tronede fra 1884 til Aarhundredskiftet *Sev. Abrahams*. Netop tronede, endskøndt hans Kontor var det skumleste og fattigste i den ganske By (det paastodes, at det havde været Elefantbur dengang „Hippodromen“ drev Cirkus). Thi Abrahams var en selvfølende, stormægtig Mand, imposant at skue. Han havde større Kulturfernis end de fleste af Datidens Skuespillere, var Søn af den ansete Notarius og Professor N. C. L. Abrahams og havde arvet dennes franske Indstilling. Fransk var endnu det „fine“ Sprog. I „bedre“ Hjem holdt man „Revue des deux mondes“. Tysk var ikke velset efter 1864; om Engelsk bekymrede Akademikerne og Overklassen sig ikke. Det var forbeholdt Købmænd og Skippere, og engelsk Sport var først nu ved at bane sig Vej. Severin Abrahams foretog sin aarlige Pariserrejse og var „plus royal que le roi“, — han talte et særdeles affekteret Fransk, sagde *Chambagne* for *Champagne*. Naar han „creerede“ en Rolle som Verdensmand eller fransk Adelsmand — *Champs Elysées* flyttet til Nørregade — var han rigtig i sit Es; saa beherskede han med Overlegenhed og Godtkøbsfilosofi Situationen, — saa „spillede (udtalt *billede*) han fint“. Underligt at tænke paa, at denne høje Herre før og efter sit store Spil maatte trække sig tilbage til en Garderobe, oppe mod Taget, som han delte med Inspektør Dorph-Petersen og Regissør Hellemann. Heden var frygtelig, Gassen stank, — det var et værre Karlekammer.

Men saadan var der i det gamle Folketeater. Jeg erfarede det selv som ret ivrig Studenterskuespiller. I 1888 gav vi et Lystspil af Ove Rode, der dengang var i sin skønneste ung-

dommelige Glorie. Aaret efter spillede vi Gogols „Revisoren“. Og endelig i 1901 præsenterede vi en akademisk Kulmination med *Vilh. Andersens* Dramatisering af „Den krøllede Fritz“. Ikke mindre end fire professionelle Skuespillere, alle Akademikere (*Jerndorff, Poul Nielsen, Axel Madsen, Dorph-Petersen*) medvirkede. —

Abrahams gjorde gode Miner til slet Spil, men kunde tilsidst ikke holde sit Teater oven Vande. Da han 1900 trak sig tilbage, sagde han: „For første Gang kan jeg med Glæde se Træerne grønnes herude paa Boulevarden.“ Men Glæden blev kort. Kort efter gik han bort.

Dorph-Petersen, hans Efterfølger, var bedre Forretningsmand, og et usædvanligt Held fulgte ham. Efter syv Sæsoner trak han sig tilbage og flyttede ud paa Landet, hvor han ifølge sin Slægt og hele Habitus hørte langt mere hjemme. Enhver, der stod for *Dorph-Petersen* uden at kende ham, maatte anslaa dette hundrede Procents Mandfolk til at være en højtstillet Agrar. Rank og venlig var han, men ogsaa myndig. Man syntes, at en Herregaard med frisk Luft havde passet ham bedre end Teatrets støvfyldte Atmosfære.

Paa Dagmar-teatret regerede *Christen Riis-Knudsen*. Han satte nok sine Penge, men ikke sin Tro til paa Gennemførelsen af et klassisk Repertoire. Paa sin Vis gjorde han Teatret til noget af en Verdensscene, besjælet af en glødende Idealisme. Golde Spottere kunde længe nok smile ad denne Mand, som havde en Svaghed for kostbare Rustninger à la Meiningerne, — hans Rige var af en anden Verden end det københavnske Milieu, og han tingede aldrig. Skøndt han havde maattet betale dyre Lærepenge, bevarede han Troen paa sine Guder. Kort før sin Død besøgte han mig paa Biblioteket. „Maa jeg tage det Løfte af Dem, inden jeg gaar herfra, at De vil skrive Ernst v. d. Reckes Eftermæle“.

Holger Hofmann havde den bedste Vilje til at skabe et

smukt Teater, og han havde rene Hænder. Bernard Shaw var hans Yndling, og jeg oversatte til ham „Den hellige Johanne“. Men han fik aldrig Lykken med sig. „Ogsaa jeg vilde saa gerne en eneste Gang opleve en Sukces,“ sagde han beskedent. Den indfandt sig otte Dage efter, at han havde givet op, og med et Stykke han selv havde indstuderet.

I 25 Aar sad *Ivar Schmidt* som Direktør for det ny Teater, en Blanding af en Købmand og en Teatrets Elsker, og med megen Respekt for Værdierne. Artistisk indstillet var han ikke; men naar han syslede med Scenens Indretning, skabte et „Bühnenbild“, hvad han gjorde med stor Smag, var han lykkelig. Jubilæumsdagen fejrede han paa Skydebanen; men da var Fundamentet allerede udhulet. Mange Sorger havde han i sit Liv, men han bar dem med Fatning. Men da han havde maattet opgive sit kære Teater, svandt han hen. Man havde givet ham en Slags Æresbolig — et Par Værelser ude i Teatret, — og her lukkede Ivar Schmidt sine Øjne.

WILLIAM BLOCH

En sikrere teatralsk Indføling end alle Teaterlederne havde *William Bloch*, Instruktør ved Kgl. Teater i to Perioder, tilsammen over tyve Aar. Hans Indsats for dansk Teater blev overordentlig betydningsfuld. Sandt nok, han havde sin Begrænsning, — den tragiske Stil laa ikke rigtig for hans Stemme, og romantisk indstillet var han ikke. En Realist tværtimod, der vilde give Virkeligheden hvad der tilkom den, men som i Virkelighedens Skildring hverken manglede Fantasi eller Opfindsomhed. Den Holberg-ske Komædie omskabte han fra Litteratur til Hverdagsbilleder med pulserende Liv fra Fortidens København. Blochs Løsen var Natur og Sandhed. Derfor var al Affek-

tation og Overdrivelse ham imod, og han stod fremmed overfor en Herman Bangs fanatiske og hidsende Sceneinstruktion. Hans Princip var at holde Skuespillerne „i Humør“, at interessere dem for Opgaven, og klog og behersket som han var, lykkedes det ham i Reglen at faa dem derhen hvor han vilde. Men han foretrak at gøre det med blide Midler, at overbevise og bringe til Forstaaelse gennem Samtale fremfor at tordne og gale, — og derved skræmme. Bloch blev ikke træt af at indprente de unge Skuespillere, at et Stykke ikke blot spilles paa Scenen, men ogsaa bagved Scenen; og at hvad der foregaar i Mellemakten har lige saa megen Betydning for Rollens Anlæg som hvad der foregaar i Akten. Alt skulde være velforberedt og ligge fast, — ellers ingen Virkning.

Det hændte, at Forfatteren *Sven Lange*, som havde dramatiseret Jakob Knudsens „Den gamle Præst“, vilde prøve sine Kræfter som Sceneinstruktør. Hen imod Prøvernes Slutning bad han Will. Bloch komme tilstede. Det store Møde i Forsamlingshuset tager sin Begyndelse. Alle Statisterne sidder bomstille — det hele er dødt. „Men, Hr. Lange, der er dog Liv over saadan en Forsamling, Deltagerne maa smaasnakke og røre paa sig.“ — „Aah, det kommer altsammen om Aftenen.“ — „Nej, Hr. Lange, intet kommer af sig selv; hvad der ikke er paa Prøven, kommer heller ikke om Aftenen.“

Skuespillerne arbejdede gerne under Blochs sikre Haand, forstod at han hjalp dem, og havde stor Respekt for ham. Selv en *Olaf Poulsen*, der jo nok vidste hvordan han skulde spille Komædie, bøjede sig for ham. Det var paa en af de første Prøver paa Mirbeaus „Forretning er Forretning“, hvor Olaf spillede den mægtige Hovedrolle. Bloch saa strax, at Figuren var galt anlagt, men sagde foreløbig intet, til Olaf spurgte: „Hvad synes Du, William“? — „Vi kan jo gaa op paa mit Værelse og tale lidt om Sagerne.“ Da de sad dér, begyndte Bloch: „Ja, ser Du,

Olaf, det Du laver er jo paa sin Vis meget interessant — jeg har slet ikke tænkt mig det kunde gøres paa den Maade, det er virkelig originalt.“ — „Det glæder mig Du er tilfreds, William.“ — „Ja, jeg kan jo nok være tilfreds, men tror Du egentlig ikke at Forfatteren har tænkt sig ham noget anderledes . . .“ Og nu udviklede Bloch i en Analyse Figuren psykologisk. Olaf Poulsen sad tavs nogle Øjeblikke, saa sagde han blot: „Tak skal Du ha'! Nu ved jeg hvordan den skal være.“ Paa den følgende Prøve var den helt omlagt. Bloch var en Fødselshjælper og en stor Diplomat. Var han begyndt med at sige, at dette var helt misforstaaet, havde Olaf Poulsen blot givet Rollen fra sig.

Jo vist gjaldt det om at holde Skuespillerne i Humør, men lidt Myndighed maatte ogsaa til. Atter en lille Scene med *Olaf Poulsen*, udspillet nogle Aar tidligere ved Indstuderingen af „Aladdin“ i 1890. Han var kun med i det første Billede som Mustafa. Da det en Dag var prøvet, sagde Olaf: „Ja, saa gaar jeg.“ — „Nej, Du maa blive, vi skal ha' den Scene om igen, naar vi er færdige med nogle af de andre.“ Men Olaf Poulsen gik — over til à Porta; og da hans Scene skulde repeteres, var han der ikke. Bloch: „Regissør *Fredstrup*, vil De gennemsøge Teatret — selv de unævnelige Steder — og se om De kan finde Hr. Poulsen.“ Noget efter kommer *Fredstrup* tilbage med den Besked, at Hr. Poulsen ikke er paa Teatret. „Nuvel, saa gaar vi videre . . .“ Et Kvarterstid efter dukker Olaf frem med en tydelig skranten Samvittighed. „Ja her er jeg saa, nu kan vi ta' den Scene om.“ — „Nej vi kan ikke,“ svarer Bloch, „Du er udebleven fra Prøven og jeg maa indstille dig til den højeste Mulkt, 50 Kr. Vil De notere det, Hr. *Fredstrup*.“ — Olaf Poulsen i en dæmpet, let truende Tone: „Det skulde Du ikke gøre, William!“ — „Jo, det er netop hvad jeg skal gøre.“ Mulkten blev idømt. „Om den nogensinde blev betalt, vogtede jeg mig vel for at spørge om,“ sagde Bloch med et lunt Smil.

Enhver maatte faa denne smukke, kloge og gennemurbane Mand kær. Han talte stille, sagte, forstaaende, fri for al Rethaveri, morede sig over Livets Smaating og havde et underfundigt Lune. Intet Under, at *H. C. Andersen* paa en af sine Rejser — i 1872 — havde kaaret denne belevne unge Mand til sin Følgesvend. Bloch var henrykt, ikke saa meget for Æren, som fordi han skulde ud at se noget af Verden. Dermed gik det nu saa som saa, thi Andersen var nervøs og vilde helst hele Tiden have sin Ledsager om sig, og Bloch sukkede tit efter den gyldne Frihed. Bloch fortalte mig nogle Smaatræk fra denne Rejse, der mulig kan have Interesse som „Anderseniana.“

Den første Morgen de var i Hamborg, vilde Bloch gerne ud og se lidt af Byen. „Lad gaa,“ sagde Andersen, „men hvor længe bliver De borte?“ — „Aah det véd jeg ikke saa nøje.“ — „Jo, jeg maa vide det bestemt. Skal vi sige to Timer, De er her igen paa Hotellet Kl. 11.“ Bloch gik, løb lidt forkert og kom først igen 11¹/₄. Han fandt Andersen i den højeste Ophidselse: „De Skurk — De utaknemlige Menneske. Jeg maatte jo tro, De var kommet til en Ulykke. Jeg stod i Begreb med at telegrafere til Deres Forældre“ . . . Lidt efter: „Naa jeg kan jo nok forstaa, at et ungt Menneske vil se sig om i Verden.“ Saa var den nervøse Angst som blæst bort.

Til Middagsselskab i Wien hos Venner af Andersen, der forguder ham. Men han er gnaven og pirrelig og paastaar pludselig, at der har været en Knappenaal i Suppen, som han har slugt. Stor Opstandelse og Forstemning. Selskabet ødelagt. Andersen siger, at han maa hen til en Læge. Da han sammen med Bloch kommer ned paa Gaden, vinker denne ad en Vogn og spørger Andersen, om de først skal køre hjem til Hotellet. — „Vrøvl, vi skal jo i Teatret.“ Igen et Anfald af hysterisk Nervøsitet, saa hurtigt svunden som kommen.

Foran en Café i Milano. De sidder foran deres gelato.

Bloch kigger i en Avis og ser, at der er Revolter i Byen. Et Skud. — „Hvad var det?“ spørger Andersen. — „Det var vist en Sporvogn, der svingede om et Hjørne.“ — „Naa ikke andet,“ — Andersen griber beroliget efter en Avis. Lidt efter nyt Skud. — „Næ, hør nu!“ — „Ja det var vist igen en Sporvogn.“ — „Der maa være mange Sporvogne i denne By.“

William Bloch saa med en Kunstners Øje paa de Smaa-ting, hvoraf Livet opbygges.

OLAF POULSEN

At skrive og tale om henfarne Skuespillere er en utilfredsstillende Opgave, og at læse om dem muligt endnu mere utilfredsstillende. Thi det lader sig kun vanskeligt gøre blot gennem Ordet at fastholde det, som engang var Øjeblikket. Hvorledes gøre Blinket i Øjet, Holdningen, Mimiken og Stemmeklangen hos en bortgangen Skuespiller anskueligt for den, der ikke selv har oplevet det? Det lader sig gøre at analysere hans Opfattelse af en verdenskendt Skikkelse — en Hamlet, en Shylock; men Prikken over I'et naas ikke ad den Vej. Forskellige Tidsaldres Spillemaade kan derimod nok paavises, og vil jeg fremhæve et Moment, hvor min Ungdoms Teater afviger fra det nuværende, bliver det Replikens Kunst. Næsten alle Skuespillere fra den svundne Generation havde i høj Grad Replik. Den sad der, den var tydelig og klar, næsten plastisk; der var Rum omkring. Det gjaldt ikke blot det kgl. Teaters Skuespillere — en Peter Jerndorff, en Betty Hennings, en Anna Bloch kunde hviske en Replik, saa den hørtes i hver Krog af Tilskuerrummet, — de kunde forcere Tempoet lige til Prestissimo, og ingen Stavelse gik dog tabt. Mange af Privatscenens Folk — en Sophus Neumann, Hellemann, Fjelstrup, Lindstrøm — jeg nævner

Navne i Flæng, havde samme Evne til at løfte Repliken og faa Luft om den. Det vilde være uretfærdigt at paastaa, at ikke adskillige af vore førende nuværende Skuespillere raader over denne Replikens Kunst og Forstaaelsen af Pausens Værdi, som ofte siger mere end Ordet. Men mange, altfor mange af de Unge har ikke lært Talens Kunst (ligesom mange moderne Malere ikke kan tegne). De lader Ordene glide over i hinanden uden Akcentuering og Frasering; det bliver til en sproglig Grød, saa det ofte er umuligt at fatte, hvad der bliver sagt deroppe. Og det Krav kan Publikum i hvert Fald forlange tilfredsstillet. Jeg vil slet ikke paastaa, at disse unge Skuespillere tager deres Opgaver mindre alvorligt; men deres Teknik er ikke i Orden. Og naar det nu og da paa Rigsdag og i Aviser er sagt, at Højdansk er det Sprog, som tales paa det kgl. Teaters Scene, saa har jeg nu og da tænkt: Gud Fader bevare os!

Olaf Poulsen var selvfølgelig en Replikens Mester, som han var en Scenens — under alle Omskiftelser og i alle Forklædninger. Mange store Skuespillere har jeg oplevet — i Indland og Udland, men i Frodighed overgik han dem alle. Jeg tænker her ikke paa hans lystige Improvisationer og Gøgleri, men i den Væxt lige nede fra Urgrunden, som skød op i hver Skikkelse han skabte. Hans mest smittende Spøg var forankret i Kunsten. Let og letsindig tog han ikke paa Opgaven. Alt var forberedt. Selv til en Figur, som han havde fremstillet flere hundrede Gange, kunde han møde flere Timer forud i sin Garderobe; og han havde den sande Kunstners Nervøsitet, kunde staa i Spænding i Kulissen og vente paa sit Stikord. Selv Farcen var for ham Alvor, fordi hans kunstneriske Respekt var saa uhyre. Til en ung debuterende Skuespiller, som havde været uforsigtig nok til at ytre: „Det er underligt, Hr. Poulsen, men jeg er ikke det mindste nervøs,“ sagde han: „Er Du ikke nervøs, min Dreng, saa bliver Du saagu heller aldrig

Kunstner.“ Let var han ikke at spille sammen med, thi det kunde hænde, at han i sin kunstneriske Overdaadighed „tog“ Scenen og knuste sine Medspillende. Det maatte være en megen dreven Skuespiller, som kunde tage Kampen op med ham.

Denne store Ener kunde være favnende, vittig og charmerende. Han kunde ogsaa være det modsatte: chikanøs, indesluttet og lunefuld. Jeg tror den store Humor og Alvoren ofte havde Tvekamp i hans Sjæl. Først sent gjorde jeg Olaf Poulsens personlige Bekendtskab, og det paa en nok saa ejendommelig Maade. Ved en Middag hos hans gode Ven Grosserer *Francis Zachariae* i Fredensborg havde jeg faaet Plads skraas overfor Olaf Poulsen. Han syntes den Dag temmelig tvær, men aabnede endelig Munden for et Holbergsk Citat. Jeg svarede ham med et andet. Han saa lidt missende forundret over paa mig, bød paa et nyt Citat. Jeg fangede igen Bolden, og saadan fortsatte vi endnu nogen Tid, til han sagde: „Hør Du kan din Holberg, ja nu siger jeg Du.“ Jeg blev Olafs sidste Dusbroder.

Efter Bordet blev han siddende og trak mig ned ved Siden af sig. „Nu skal jeg fortælle Dig noget om *Phister*. Det var min Læremester. Han lærte mig nu først at spille Henrik.“ Da jeg bemærkede, at jeg syntes hans Henrik i „Abracadabra“ var den allerbedste, lyste hans Øjne: „Siger Du det — og det var den eneste Henrik, som Phister ikke havde indstuderet med mig!“ Phister var hans store Forbillede, ja næsten hans Gud, og Olaf fortalte mig en Prøve paa hans Metode.

„Ser Du, det var en Aften han skulde spille Ole i det forbandede rørstrømske Skidt „Abekatten“. Saa siger han: Gaa over og se paa det og kom saa bagefter op i min Garderobe. Der var jo denne sentimentale Vise „Dengang jeg var i Deres Aar“ . . . og „Frøken det gaar aldrig over“. Phister sang den, saa jeg fik Vand i Øjnene, og rundt omkring mig i Parterret sad de og snøftede. — Naa, jeg op

til Phister. „Hvad synes Du saa om min Sang?“ — „Det var dejligt, Mester.“ — „Vrøvl Dreng, det var *Staccato*.“ *Staccato* gir jo saadan udmærket Bævvær, og det lærte jeg den Aften af Phister og glemte det ikke siden, da jeg selv spillede Ole“ —

Længe vovede han ikke at spille „Jeppe“ for Phisters Skygge, der ligesom magttog ham. Først i sine sidste Leveaar, da han havde forladt Scenen og vegeterede ude i Fredensborg, emanciperede han sig. Olaf havde indkasseret en meget smuk Summa paa sin Afskedsforestilling og bagefter gennemtrawlet Provinsen, hvad ogsaa havde givet nogle Dalere. I store Bundter af 10 Kronesedler laa Pengene opstablet i hans Chatol. Will. Bloch fortalte mig nu følgende: En Dag besøgte han Olaf, som tilsidst trak ham hen for Chatollet, som han aabnede med den Replik: „Se, William, *det* kunde Phister ikke gøre! Dér ligger 27.000 Kr.“ Olaf var endelig bleven Overmand! Blochs Bemærkning om denne uforstandige Pengeanbringelse, at den jo kunde brænde, blev afvist med et: „Ti dog stille med den skrækkelige Tanke!“

Hvor slagfærdig Olaf Poulsen kunde være, og hvordan han egentlig kunde tage Teatret i sin hule Haand, fortalte Bloch mig ogsaa.

Der spillede en Aften den gamle franske Farce „Doktoren imod sin Vilje“. Olaf var Sganarel, og hans Havgasse af Kone var Fru *Walleen* (tidl. Mantzius). Sganarel er paa Scenen i alle tre Akter, mens Konen kun er inde i første og tredje. Nu begav dette sig i en Periode hvor Fru Walleen var meget distrahit og hengiven til teosofiske Grublerier. Da Tæppet skal gaa op for tredje Akt, der indledes med en Skændescene mellem Sganarel og Konen, opdager Bloch, som staar i Kulissen, at Fru Walleen ikke er der. „Hurtigt op i hendes Garderobe og hent Fruen.“ Melding: Pynstekonen siger, at Fru Walleen klædte sig om efter første Akt og gik hjem. — Hvad nu? Bloch siger til

Regissøren, at der ikke er andet for, end at han maa gaa foran Tæppet og meddele Publikum, at Forestillingen ikke kan fortsættes paa Grund af Fru Wallens Sygdom. Da hører han en Røst bag sig: „Lad mig!“ Det er Olaf. — „Men hvad vil Du gøre? Det hele er jo umuligt.“ — „Lad mig! lad Tæppet gaa!“

Og Tæppet gik. Og ind traadte Olaf og afleverede omtrent følgende Monolog: „Hvis min Kone nu var her — men hun er her inte, for hun er gaaet hjem — saa véd jeg nok hvad hun vilde sige“ . . . og saa gav han med Suf-flørens Assistance hele Konens Replik. „Og saa vilde jeg svare hende saadan . . .“ Paa den Maade spillede Olaf hele Scenen til Ende og reddede Teatret ud af en fatal Situation —

Selv om nu ingen, som ikke har oplevet Olaf Poulsen, kan gøre sig en Forestilling om hvad hans Kunst betød, er det kun smukt og retfærdigt, at hans Navn bevares gennem Mindestuerne i Fredensborg, skabte ved hans Ven Zachariaes Initiativ og Rundhaandethed.

Til sidst kun nogle Ord om mit eget Forhold til Teatret i de mange Aar jeg sad der som Recensent.

Da Emil Poulsen i 1867 forlod Filologien for at gaa til Scenen, skrev hans Ven, Kritikeren *Clemens Petersen*, at dermed maatte destoværre deres Omgang afbrydes, da en Skuespiller ikke kunde være Ven med en Journalist, der skrev om Teatret.

For mit Vedkommende forstod jeg ikke disse strenge Ord. Clemens Petersen maa have manglet Evne til at skelne mellem det officielle og private. Kan en Huslæge eksempelvis ikke være sin Patients Ven? Jeg i hvert Fald mente mig istand til at kunne gøre Skel mellem de to Ting. Adskillige Skuespillere omgikkes jeg, enkelte var Gæster i mit Hjem eller jeg hos dem; men aldrig faldt det mig ind at blande de to Ting sammen. Stod de paa Scenen var de for mig kun Skuespilleren eller Skuespillerinden N. N.

Vistnok har man sagt til mig: „Mærkeligt saa køligt De tog paa X igaar — han (eller hun) er jo Deres Ven.“ For mig blev kun at svare: „Kommer det Sagen ved? Naar han staar paa Scenen, er han bare Skuespilleren.“ Selvfølgelig har en Kritiker ogsaa sine Sym- og Antipatier, men de maa være kunstnerisk begrundet og har intet med Privatlivet at skaffe.

Denne min redelige Vilje til — saa vidt det menneskeligt er muligt — altid at være upartisk, tror jeg stiltiende blev respekteret af Teatrets Folk. Jeg havde kun faa og ubetydelige Konflikter med de letbevægelige Kunstnere, om end maaske Fjender i det skjulte.

Engang en lille Polemik over et Kostumespørgsmaal med *Johannes Poulsen*, der altid havde Tilbøjelighed til at foretrække det maleriske for det sande. En anden Gang sendte den altid stræbende, yndige *Emma Thomsen* mig et Brev, hvori hun bebrejdede mig at have misforstaaet hendes Tolkning af en Rolle. Men det var alt. Ofte fik jeg Tilslutning, og jeg tror, fordi jeg skrev ud fra det Princip: hellere at se paa hvad en Forestilling giver end hvad den ikke giver — hellere at betone, hvad der lykkes for en Skuespiller end hvad der ikke lykkes. Hellere positiv end negativ. Paa denne Skala førte jeg min Teaterkritik, indtil jeg — særdeles mærkeligt — blev anmodet om at gaa, fordi jeg ikke var „upartisk“. Men det er en anden Historie, som jeg ikke skal komme ind paa. Der er mange Labyrinter og Krogveje paa et Teater — og en Redaktion.

FRA TONERNES VERDEN

„Du holde Kunst,
in wie viel grauen Stunden . . .“

Musiken, Tonernes Verden — min inderste Drift. Derfor maa jeg give mig selv Lov til for nogle Øjeblikke at forlade Beskuerens Stade og udenfor Programmet fortælle lidt om min egen Indstilling og Kærlighed til Musiken. Allerede som lille Barn lyttede jeg opmærksomt, naar jeg hørte Toner, og kunde tidligt bevare Melodier i min Erindring. Fra mit tiende til mit fjortende Aar stod jeg op hver Sommermorgen i Juni og Juli Kl. 5 $\frac{1}{2}$ for at begive mig ind i Rosenborg Have — ikke for at bruge Brønd, men for at lytte til Tonerne fra det Syvmands Hornorkester, som i otte Uger fra 6 $\frac{1}{2}$ —8 hver Morgen forlystede Brøndgæsterne, mens de vandrede rundt i Haven for at fordøje Vandet. Jeg gik imidlertid ikke omkring, men stod som fastnaglet foran Musiktribunen for ikke at gaa glip af en Tone. Nu var det et meget godt Orkester, som spillede under Anførsel af Hoboist i Livgarden *N. F. Høyer*. Programmet var naturligvis lettere Sager, efter at først hver Morgen Salmen „Af Højheden oprunden er“ var afviklet, Udtog af Operaer, Karakterstykker og Danse. Adskilligt af denne Operamusik var endnu fra „Italienernes“ Tid, og jeg er maaske den eneste nulevende, som kan nynne store Finaler fra forlængst begravede Operaer af Bellini og Donizetti. Det varede ikke længe, inden Musikerne blev mine gode Venner, jeg hjalp til med at bære Nodebøger frem og tilbage til Tribunen og kendte snart hvert Nummer i Bøgerne. I Praxis lærte jeg efterhaanden

hvert Instruments Ejendommelighed, vidste, at en Piccolo-Cornet stod i Es, en Cornet i B, en Tuba i F osv. Stor og værdituld Musik oplevede jeg jo ikke i disse uforglemmelige Timer i Rosenborg Have, men det var en god musikalsk Forberedelsesskole.

Om Eftermiddagen, naar Lektierne var læste, begyndte min Musik-Leg igen. Friluftslæg under Hujen og Skraalen med Jævnaaldrende undgik jeg helst, hengav mig derimod med Lidenskab til min Yndlingsbeskæftigelse — at skrive Noder. De fleste af mine Lommepege gik til Indkøb af Nodepapir hos Wilh. Hansen — i alle Formater, det store med de mange Systemer til Partiturer, og det lille bekvemme i Lommeformat til Militærmusik. Og saa maalede jeg løs — væltede til min Moders Bekymring ofte Blækflasken over Bordet; snart skrev jeg Noder af, snart rent imaginære og hensigtsløse, thi af Theori og Harmoni havde Drengen jo intet lært. Hr. Høyer beundrede min Nodeskrift, sagde, at han gerne vilde have brugt min Assistance, men der var jo det, at var der Fejlskrift i Partituret, hvorfra Stemmen udskreves, kunde en professionel Musiker bedre se den end jeg. Thi jeg havde kun faaet en Smule Klaverundervisning af den sædvanlige Slags af en Lærerinde; den interesserede mig mindre, derimod havde jeg forelsket mig i min billige Violin, af hvilken jeg uden at kende Grebene fremlokkede Melodier. Violinist vilde jeg nu være, det stod fast. Jeg var dengang tolv Aar.

Min Søster havde Samspil med *Anton Svendsen* i vort Hjem. Jeg vidste god Besked med, at Anton Svendsen var kgl. Kapelmusikus og regnedes for Københavns fineste Violinist. En Dag fortalte min Søster ham om min Passion for Violinen, og jeg blev da kaldt ind for at give Prøver paa mit formentlige Talent. Jeg dirrede af Nervøsitet ved at skulle spille for den store Mand og gjorde derfor mine Sager mindre godt end jeg plejede. Svendsen sagde, at det jo var ganske net, men det var der flere, som

kunde gøre den Slags. Derimod interesserede det ham meget at kaste et Blik paa mine selvlavede Partiturer, og han bemærkede, at jeg nok havde Anlæg for Musiken og burde gaa den Vej. Ved Middagsbordet spurgte min Fader, hvad Svendsen havde sagt, og da han hørte, at mit Violinspil var rost med Forbehold, erklærede han, at saa blev der ikke noget af den Ting. Jeg stortudede. Saa sagde Fader: „Vilde Du da saa gerne opnaa maaske en Gang at spille Second-Violin i Casinos Orkester?“ Muligt, at det ikke var blevet til mere. Nu kom jeg ind i Latinskolen, og en Latinskoledreng havde dengang ikke megen Tid til at dyrke Musiken. Ved Universitetet kendtes den endnu ikke som Fag.

Lidet anede jeg dengang, at Anton Svendsen og jeg mange Aar efter skulde komme til at sidde sammen i Bestyrelsen i „Kammermusikforeningen“, han som Formand, jeg som Sekretær.

To Aar efter at jeg var bleven Student kom jeg i Berøring med den ærefrygtindgydende *Niels W. Gade*, Danmarks Musikpave. Universitetets Guldmedalje var bleven mig tilkendt, og den skulde overrækkes mig ved en Fest i Anledning af Kongens 70 Aars-Fødselsdag. Solennitets-salen var fuld af Rigets Dignitarer, lige foran mig havde Professor Gade sin Plads. Da jeg vendte tilbage til min Stol efter at have været oppe ved Katedret og modtaget Medaljen, vendte Gade sig om, trykkede min Haand og sagde: „Til Lykke, min unge Ven, De bliver saagu nok til noget!“ Jeg var lykkelig over at modtage dette Haandtryk fra den danske Musiks Stormester. Men saa fangedes Gades Opmærksomhed af den næste Pristager, en Kvinde — noget hidtil ukendt i Universitetets Annaler. Det var Frk. *Anna Hude*. Der havde staaet stor Gny om hendes Navn nogle Aar forud. Hun havde lavet Ballade i Læderstræde, affyret to Revolverskud paa aaben Gade mod sin formentlige Forfører, en Læge *Lerbeck*, der Natten efter

hængte sig i sine Seler i Arresten. Frk. Hude idømtes et Aars Fængsel, men benaadedes snart. Professor Gade var højlig interesseret: „Sig mig, min Ven . . . er det hende med Vov-Vov?“

Niels W. Gade lukkede sine Øjne to Aar efter. Maaske følte han selv, at han stod ved Udgangen af en musikalsk Periode, og at — som hans Ord engang faldt — „der ikke kunde gøres mere ud af det“, hvormed han mente den nationalfarvede romantiske Musik.

Der var dem, som i *P. E. Lange-Müller* vilde se Gades Arvtager i den danske Musik. Gade viste dog ikke sin yngre Collega større Opmærksomhed, var klar over hans tekniske Brist; og Lange-Müller — skøndt selv de lyse Nætters Tonedigter — mente paa sin Side, at det nu kunde være nok med musikalske Illustrationer af Kæmpehøje, Bøgeskov og Maaneskin paa Søen. Lange-Müllers Musik var nok podet paa Romantikens Stamtræ; men han gik sine egne Veje, var personligere, opfindsommere i Modulationen, og hans musikalske Blomster havde ofte en dybere, stærkere Farve end Gades blaa Kærminder.

Jeg elskede Lange-Müllers Musiksprog, og da jeg var ledende Senior, arrangerede jeg en Festaften i Studenterforeningen for at hylde ham, — det var første Gang det skete. Jeg besøgte ham i den Anledning for at bede ham komme tilstede og selv bestemme Programmet. En fin og skrøbelig Mand, med et sjælfuldt og intelligent Udtryk, vidnende om høj Slægtskultur. Overmaade pertentlig, naar det gjaldt Udførelsen af hans Musik. Som Modsætning maa jeg mindes *Anton Rubinstein*, som under et Besøg i Kammermusikforeningen blev spurgt om hvordan han tænkte sig Foredraget af sin Kvartet, som skulde spilles, og svarede: „Nur immer stark spielen!“ Lange-Müller elskede ikke det robuste. Som hans Toner var dæmpede, var hans Tale det. Han led af kroniske Hovedsmerter, gik derfor sjældent ud; men i Studenterforeningen vilde han

dog forsøge at komme. Og jeg tror, han følte sig lykkelig ved at føle den Varme, som slog ham imøde. Men næste Dag maatte han bøde derfor. Salens Hede, Tobaksosen og Nattesædet havde været for meget for ham.

Men Gade anede ikke, at en af hans unge Konservatorieelever, Spillemandssønnen *Carl Nielsen* var den, som skulde lægge Torpedoer under Romantikens Ark og revolutionere det danske Musikliv.

Det var i Sommeren 1888, at den friske og indtagende Fyenbo første Gang præsenterede sig for et større Publikum i Tivolis Glassal, dirigerende sit Opus I, lille Suite for Strygeorkester. Yndig og indsmigrende Musik; men mere i Familie med Gade og Schumann end med — Carl Nielsen. Han havde endnu ikke fundet sig selv. Abonnenterne og mange med dem fandt, at den unge Carl Nielsen saa allerkærest ud; der var noget saa troskyldigt over ham. Det var nu helt galt Bestik, thi hvor mild og from han end kunde tage sig ud, hvor smilende, spøgeful, venlig — kort sagt i alle Maader charmerende —, troskyldig og naiv var Carl Nielsen ikke. Snarere i Ordets bedste Forstand særdeles beregnende.

En bitter Musikerstemme lød ved hans Død: „Carl Nielsen rev alt det ned, som Gade havde bygget op“. Det var falsk sagt, thi Carl Nielsen havde stor Respekt for Mestrene og rev ikke ned; men derimod byggede han videre paa et nyt Fundament. Til hans noget ældre Studiekammerat *Gustav Helsted* havde Gade sagt, da Helsted præsenterede ham en Kvartet med nogle „Radikalisme“: „Hør, De er nok bange for at sige noget, som andre har sagt før Dem. Det har jeg aldrig været.“ Ja, det var just det Carl Nielsen var bange for. Han vilde helst være sig selv og ikke ligne nogen anden. Stedet er ikke her til at uddybe Carl Nielsens kunstneriske Principer. Men det blev ham snart klart, at Tonerne havde deres Mission i sig selv uden at burde søge Tilflugt i fortællende og altfor

følelsesbetonede Momenter, som havde ført ud i romantisk Efterklang og en Blindgade. Det ældre Slægtled fandt til en Begyndelse Carl Nielsens Musik altfor abstrakt og haard, og selv en Kammermusikens Ypperstepræstinde, *Agnes Adler*, sagde til mig, da vi Side om Side paahørte første Sats af hans Esdur-Kvartet: „Uha, det er som Hund og Kat slaas, saadan river han i Strengene“. Men man skal vel vogte sig for at udtale sin Mening, efter at have hørt et Musikstykke kun én Gang. Da nogen spurgte Johs. Brahms om han ikke selv var meget tilfreds med sin tredje Symfoni, svarede han: „Véd det ikke — maa høre den flere Gange“.

Saa meget blev snart forstaaet, at Formen havde Carl Nielsens allerstørste Opmærksomhed. Derfor tillod han sig i en Artikel i „Tilskueren“ at hæve Mozart, Formens Mester, paa Beethovens Bekostning, som han før eller senere spaaede Glemsel, mens Mozart evigt vilde leve. Det var jo frygtelig ensidigt, og Artiklen vakte en Del Forargelse. Men det var tydeligt, at Carl Nielsen mere var Forstandsmenneske end Følelsesmenneske; al Sentimentalitet var ham forhadet. Men fordi han gik til Bunds i sig selv og vandrede sit Talents egne og sære Veje, blev han den originale Tonesætter, som ikke mindede om nogen anden. Han fandt ganske sin egen Stil. Da vi engang brevvexlede om Intervallernes Natur og jeg hævdede, at visse bestemte Intervaller var karakteristiske for hans Skrivemaade, svarede han: „Det vil jeg da ikke haabe, for saa er der jo ved at gaa Maner i mig“.

Langsomt, men sikkert steg Carl Nielsens Stjerne. De unge Musikere slog begejstret Kres om ham, og selv udenfor de Professionelles Rækker dannede sig en Carl Nielsen-Klike. Med Operaen om Kong Saul slog han et stort Slag; et herligt og modent Værk, men nok lidt for indviklet for et større Teaterpublikum. Men nogle Aar efter erobrede han alle Hjerter ved sin friske, fornøjelige og

humørrige „Mascarade“, til hvilken *Vilhelm Andersen* havde givet ham Texten. En særlig og uforglemmelig Erin- dring knytter sig for mig til denne Episode. Vilh. Ander- sen ringede til mig en Eftermiddag, om min Kone og jeg vilde komme derover om Aftenen, for Carl Nielsen vilde indfinde sig og spille og synge „Mascarade“, der nu var færdig. Det blev i Sandhed en „Uraufführung“. Carl Nielsen bredte sit Manuscript ud ved Flygelet og tog fat. Han bad mig vende Partiturets Blade for ham. Det var lettere sagt end gjort, for Noderne var noterede med Blyant og lignede mest Flueben. Med mit Kendskab til Partitur- læsning kom jeg dog uden Afbrydelse godt derfra. Behø- ver jeg at fortælle, at vi var begejstrede over denne lune- rige og skæmtefulde Musik, rig paa overraskende Paa- fund. En Festmusik i den hævdvundne Marsch- eller Polo- naisestil leverede Carl Nielsen aldrig i sin Uvilje mod det opstyltede og Forkærlighed for det jævne; her kunde han omvendt komme lidt for langt ned, som da han til „Mo- deren“ komponerede en Festmarsch, der snarere virkede som en Træsko-Marsch til Skomagerbas. Men over hans Mascarade-Musik var virkelig Fest. Den var baade ge- mytlig og gemytlig.

Carl Nielsen havde i nogle Aar været Violinist i Kapellet, men havde træt af den daglige opslidende Teatertjeneste trukket sig tilbage herfra. Nu vilde han alligevel være udøvende Musiker, — han vilde dirigere i stor Stil, hvad enten dette nu skyldtes Ærgerrighed eller økonomiske Motiver. Men her kendte den ellers saa nøjeregnende Mand ikke sin egen Begrænsning. Det er ikke altid, at en stor Komponist er en god Dirigent, — der er Exempler nok herpaa. Og Carl Nielsen var ingen Undtagelse. Hans Taktstok førtes som en Slev i en Gryde, og han desorien- terede Musikerne. En yndet Musiker-Vits lød: Naar Carl Nielsen siger: „Se paa mig, mine Herrer, saa skal vi nok komme ud af det, saa passer det.“ Ved at overvære hans

Direktion, kom jeg ofte til at tænke paa nogle Ord af Kapelmester *Felix Mottl* i München: „Enten kan man dirigere, eller man kan det ikke; og hvis man ikke kan det, lærer man det aldrig“. Carl Nielsen lærte det aldrig.

Johan Svendsen, den herlige Orkesterleder, havde dirigeret for sidste Gang 1. Juni 1908. Med sin Rytme og sin eminente Klangsans havde han bragt det kgl. Kapel paa et meget højt Stade. Og dette var naaet med de færreste ydre Midler. Aldrig har jeg set en Dirigent bruge saa smaa og stilfærdige Taktslag, aldrig hævede han venstre Arm for at understrege et Fortissimo. Alt skete gennem Øjet og den udefinerbare Aura, som forbinder en Dirigent med hans Musikere.

Anden Kapelmester, *Frederik Rung*, om hvem Svendsen sagde: „Aldrig har jeg kendt en Mand med saa stor Dygtighed og saa lille et Talent“, stod rede til at efterfølge ham. Man kunde være aldeles sikker paa Rung; hans Øre var det skarpeste i hele Byen, og han slog ubarmhertig ned paa den mindste Fejl. Ingen skulde prøve paa at „snyde“ under ham. Streng var han og derfor ikke syndelig afholdt, og Krese indenfor og udenfor Teatret fik det bragt derhen, at Carl Nielsen skulde ansættes sideordnet med Rung; ja der blev endda givet Nielsen det Fortrin, at han maatte udsøge sig de Operaer han vilde dirigere. Og han var just ikke beskeden, naar han dirigerede f. Ex. baade „Tannhäuser“ og „Mestersangerne“ og endda aspirerede til den endnu ikke opførte „Tristan“, — mærkeligt nok, da den sidste jo maatte synes at ligge helt udenfor Carl Niensens musikalske Idealer. Rung var ikke uden Grund fortørnet og gik til Svendsen: „Hvad skal jeg gøre?“ Svendsen: „Vent og se“ —, han kendte aabenbart Carl Niensens Dirigent-Kvalifikationer bedre end denne selv gjorde det.

Carl Nielsen var saaledes ansat som kgl. Kapelmester og dirigerede den første Aften Boieldieus gamle Syngespil

„Den hvide Dame“. Hele hans Menighed var i Teatret og udgød sig efter Ouverturen i et demonstrativt, helt frenetisk Bifald, — fuldkommen latterligt, thi der er saa vist ingen Faldgruber i denne Ouverture, der næsten spiller sig af sig selv. Senere gik det ikke saa glat. Jeg sad en Aften ved Siden af *Fr. Rung*, da Carl Nielsen dirigerede „Tannhäuser“. Rung bemærkede ironisk: „Meget net præsteret af Hr. Nielsen, kun Skade, at han tager de langsomme Tempi hurtigt, og de hurtige langsomt“. Om Tempi kan nu altid diskuteres. Men Rung fik sin Revanche. En Aften under Opførelsen af „Mignon“ gik det helt galt. Carl Nielsen, som nok havde undervurderet denne Operas Vanskeligheder, gav i første Akts Finale fejlt Taktslag; nogle blandt Koret fulgte ham, andre ikke, ligeledes nede i Kapellet. Fuldstændig Forvirring. Spillet maatte afbrydes, og Instrumenterne nedlægges. *Anton Svendsen* sagde til mig: „Vi vilde saa gerne have reddet ham, men det var virkelig umuligt“. Intet Under, at Carl Nielsen erklærede, at han var bleven syg og ikke kunde fortsætte. Saa gik der Ilbud til *Fr. Rung*, og det blev til en meget lang Pause. Da han kom ned paa Teatret, blev han modtaget af en af de Medvirkende med et: „Gud ske Lov, der kommer vor Redningsmand!“ Rung svarede: „Man syntes jo ellers ikke at have Brug for mig“.

En Aften efter „Mestersangerne“ mødte jeg en Kapelmusikus og spurgte ham hvordan Aftenen var gaaet. Hans Svar var: „Vi kan jo allesammen saa godt lide Carl, derfor saa vi slet ikke paa ham, men spillede som vi var vant til fra *Svendsens Tid*“.

Carl Nielsen indsaa omsider det uholdbare i sin Stilling som kgl. Kapelmester og trak sig ud af det. Men Dirigent-Drømmen havde han dog ikke ladet fare. Da Musikforeningens mangeaarige Dirigent, *Franz Neruda*, døde i 1915, arbejdede et Parti stærkt for, at Posten skulde tilbydes Carl Nielsen som Landets førende Komponist —

saaledes som Tilfældet havde været med Niels W. Gade; men glemte, at denne ogsaa havde været en stor Dirigent. Nuvel „Musikforeningen“ fik virkelig megen Glæde af Carl Nielsen — som Komponist. Hans Korværker „Fyenssk Foraar“ og „Hymnus amoris“, hans fjerde og femte Symfoni, fik alle deres Førsteopførelse her. Naar han stod overfor sine egne Arbejder, var han sikrere. Men en Aften skete det virkelig under Opførelsen af Beethovens IX Symfoni, at i den vanskelige Adagio ($^{12}/_8$) kom Clarinetter og Violiner flere Takter fra hinanden. Orkestret kunde slet ikke følge hans mærkelige Taktslag.

Som Dirigent var Carl Nielsen særdeles maadelig; men dybere og originalere blev han for hvert nyt Værk han skabte. At der bragtes ham Fakkeltog paa hans 60 Aarsdag var vel fortjent. Og ingen, der har kendt ham, vil glemme Carl Nielsens Ynde, den han saa smukt gav Udtryk for i sine Erindringer fra de unge Aar — en af de fineste Bøger i vor Memoire-Litteratur. —

Fini Henriques var Carl Nielsens Jevnaldrende. Fini saa med Beundring op til Carls polyfonale Højder, men foretrak at holde sig paa en mindre kunstig og mere tilgængelig Plan. Fini kan vel klassificeres som en moderniseret Romantiker. Johan Svendsen havde været hans Læremester, og Finis mægtige Musikalitet gjorde det ham let at beherske det store Orkester, mens han i sin Melodiføring bevarede et romantisk Drag. Han var den sidste blandt de unge Musikere af den Type. Men hans Fantasi og Opfindsomhed gjorde ham til langt mere end en Epigon. Ved sin sprælske og humørfyldte Fremtoning naaede han den største Popularitet hos Publikum, og naar han strøg sin Violin, var der Jubel, skøndt der kunstnerisk set nok kunde være et og andet at bemærke om hans Violinspil. Fini elskede at optræde som musikalsk Klown i stor Stil, men han vidste godt selv, at det var Narrestreger. Til

Tider kunde han affekttere en barnlig Naivetet og stille sig dum an, men Fini var saamænd klog nok. Det viste hans vittige Bemærkninger og hans Rapkæftethed. Ved en Prøve, hvor han dirigerede sin Musik til „Vølund Smed“ og *Drachmann* i Parkettet overværede Prøven, raabte denne: „Orkestret spiller for stærkt, jeg kan ikke høre hvad de siger oppe paa Scenen“. Fini vendte sig om og replicerede omgaaende: „Det kan jo være det samme — De kender det jo“.

Præcision var ikke Finis stærke Side. En Aften i „Kammermusikforeningen“, hvor han skulde føre to Kvartetter, kom han under et af de Paaskud, som Fini altid var flink til at hale op af Lommen, utilbørlig sent. I Pausen sagde jeg til ham, at det var kedeligt for et Medlem, som boede i Birkerød, at han nu ikke kunde faa den Beethoven-Kvartet, som han holdt saa meget af, hørt til Ende. „Den skal jeg nok faa færdig, saa han kan komme med Toget“, svarede Fini. Og uden kunstneriske Skrupler afviklede han nu Beethoven i et forrygende Tempo. Det gik som Lyn og Torden. Den Kvartet plejede at have en Spilletid af 32 Minutter. Nu blev den serveret i Løbet af 23.

Det dristigste præsterede Fini dog en Aften, han var engageret til at spille i Slagelse Musikforening. Klokken nærmede sig stærkt 8, og for en Sikkerheds Skyld ringede man til hans Hjem i København. Finis Stemme lød i Telefonen: „Aa ja, det er sandt ... det har jeg glemt ... men nu kommer jeg strax (!!)" Ved en Automobils Hjælp lykkedes det Fini at vise sig paa Podiet lidt efter 9^{1/2}. Paa Programmet stod bl. a. Sarasates „Zigeunerweisen“. Til sin Klaverpartner siger Fini: „Du har jo Noderne?“ — „Nej, Fini, Du sagde, Du vilde tage dem med.“ — „Det har jeg saagu glemt — hør Du, saa improviserer vi noget i ungarsk Stil — Du ved saadan med lange Strøg og Triller paa E-Strengen og Hulk paa G-Strengen, og Du laver Akkorder og Løb som paa et Cymbal ... det gaar nok“.

Og den musikalske Gavtyvestreg gik over al Forventning. Salen klappede og larmede og vilde have Stykket da *capo*. „Men *det* kunde vi jo ikke,“ tilføjede Fini grinende, da han fortalte mig Historien om sin ungarske Rhapsodi i Slagelse.

Jeg havde givet ham en Operatext — „Handsken“ hed den — at arbejde med. Og Fini var lykkelig over Sujettet. Desværre kom der kun et Par Temaer ud deraf. Thi Fini havde paa det Tidspunkt kulmineret, og hans Fantasi havde ikke mere sin gamle Svingkraft.

Adskillige „Kammersangere“ har jeg kendt, baade i Indland og Udland. Og blandt Indehaverne af denne snart lidt forhistoriske Titel vil jeg forsøge at danne et Firkløver, skøndt de fire Kammersangere var af højst forskelligt Format.

Først „Skrammerkammer Sang“ — som gamle *Peter Schram* med sit barokke Lune yndede at benævne sig selv. En herlig Skikkelse, den alderstegne Herre. Markante Ansigtstræk, krøllet kridhvidt Haar; rank som en gammel Riddersmand foretog han sin Vandring, ja han *skred* rundt omkring Teatret, selv i Sommermaanederne, naar det var lukket. Thi Schram var Teatrets med Hud og Haar og var fra en Tid, da det krævedes, at en Sanger ogsaa skulde kunne optræde i Skuespillet. En psykologisk Analyse af sine Roller indlod han sig vist ikke paa, men han havde et usvigeligt Teaterinstinkt og en mægtig Fantasi, — med to, tre Streger var Figuren færdig, og saa stod den der. Mefistofeles, Leporello, Don Bartolo, — ofte har jeg set den sidste paa fremmede Scener; ingen naaede Schram i hans naragtige og uhyggelige Grandezza. Men paa hans ældre Dage svigtede jo Stemmen. *Hans v. Bülow*, der saa Schram som Gessler i „Wilhelm Tell“, kaldte ham „Pulterkammersanger“.

I Studenterforeningen elskede han at komme og diver-

tere Studenterne med sine gammeldags lystige Sange. Især den om Tømmermanden Søren, „hvis Kone sad i stor Bedrift hun havde fjorten Børen“, tog Kegler. Og som det ægte Teaterbarn Schram var kunde han ikke faa Ros nok. *Phister* sagde: „Om han kunde faa Portnerens Kat til at rose sig, vilde Schram taknemlig høre paa den“.

Ogsaa *Niels Juel Simonsen* kom i Foreningen, og naar han oplod sin mægtige Røst, dirrede de store Metallysekroner. En dejlig Baryton havde han af en egen blød Fylde, dog sang han slemt Staccato. Men musikalsk var han, saa at han altid klarede sig i de Partier, som han ifølge sin Magelighed aldrig rigtig fik lært — hverken Text eller Musik. Ejendommeligt var det virkelig at høre hans „Hans Sachs“; der var ikke mange af de Noder Wagner havde skrevet, men han slap alligevel igennem ved sit udmærkede Øre. En stor og stærk Mand var Simonsen, han saa noget brøsig ud, men var i Virkeligheden yderst godmodig, naar det da ikke drejede sig om at nogen skulde overtage en af hans Roller. Som Marsk Stig var han imponerende at skue og illuderede helt ud, skøndt Simonsen var temmelig stupid. Sin kgl. Skydebroder-Sjæl og sit Vaabenbroder-Sind fornægtede han aldrig, og uden at frygte for at sætte Stemmen paa Spil strøede han i Grams ved alle Lejligheder. Niels Juel vilde være den store Folkesanger.

Et bomstærkt Helbred havde han, men han skaanede det ikke. Han var de „smaa Timers“ svorne Ven. Ofte hørte man i Senioratsværelset Lørdag Nat en Pikken paa Ruden ud til Haven. Det var Simonsen, som begærede at indlades, efter at alle Porte var stængte. Han blev hjulpet ind ad Vinduet, og en Flaske Cognac stillet for ham. Simonsen var ingen Ven af mange Ord. Omsider kom det: „Skaal Hr. Kandidat!“ Tavshed, ny Glas tømmes. „Hvorledes lever Deres Moder? Hendes Skaal“. Efter disse Præliminaries kunde vi Seniorer ganske roligt

trække os tilbage og overlade Kammersangeren til sig selv.

Diktionen var ikke hans stærke Side. Han kunde ikke lide de mørke Vokaler. Derfor sang han: *Fliv*, Fugl, *fliv* —, og ved Gentagelser var det jo nok til at vække Grinet hos lattermilde unge Studenter. Det vilde jeg ikke ud-sætte Simonsen for, det var utaknemligt, og da Foreningens fortræffelige unge Husdigter *Carl Dumreicher* havde digtet en meget smuk Cantate til H. C. Andersens Jubilæum, fandt jeg det tryggere at bede *Peter Cornelius* foredrage Solopartiet deri. Men det tog Simonsen mig meget ilde op. Til en af mine Senioratscolleger sagde han: „Jeg kender ikke Clausen mere — at give Solopartiet til „den anden“ — og jeg som har kendt H. C. Andersen!“ Forøvrigt var Cornelius' Indstilling til Partiet ikke altfor poetisk. Da jeg spurgte, om han ikke fandt Texten meget smuk, svarede han: „Der er saa mange Konsonanter“. —

Vilhelm Herold stod milevidt over Simonsen i Intelligens, mens de paa Forfængelighedens Marked stod nogenlunde pari. Ofte havde jeg Lejlighed til at mødes med ham paa det gæstfri Palsgaard, og det var en vaagen, munter og interesseret Mand jeg traf. I tyve Aar havde han været den førende dramatiske Sanger herhjemme. Underligt at dette egentlig grimme Menneske med de blege og udviskede Ansigtstræk, de buskede røde Øjenbryn og det tynde blonde Haar kunde illudere som en Skønhedsaabenbaring. Det var mere end Maskeringskunst og Costume, det skyldtes en dramatisk Fantasi, og saa naturligtvis hans skønne baarne Stemme med den lysende, daarende Klang; den var i og for sig ikke særlig stærk og havde intet af Tenorsmeldet, men han forstod at afstemme den efter Situationen. I tolv straalende Afskedsforestillinger havde han vist hvad han evnede. Saa var det forbi. Stemmen brast lige efter Kulminationen. Han var dengang femti Aar, og det var tidligt at lægge op. Han havde dog mange Inter-

esser at trøste sig med, virkede ogsaa som Lærer ved Operaskolen. Men for en Primadonna — af begge Køn — er det altid vemodigt at se tilbage paa Triumfer, der ikke kommer igen, og han fortalte tit og gerne om de svundne Dage. Thi som Herold havde behersket Scenen, saadan var det bleven hans Vane ogsaa at beherske Samtalen i Privatlivet. Han elskede at føre Ordet ved et Middagsbord; hvad enten det nu var en Bog han lige havde læst eller en Erindring fra den store Tid — ud skulde det. Han tog ikke sig selv højtidelig, men han var docerende —, vist en Reminiscens fra den Tid han havde været Skolelærer.

Let havde det ikke været for Herold at vinde frem som Sanger. Ved den første Prøve vilde Teatret ikke acceptere ham, hans bornholmske Dialekt var for fremtrædende. Og Herold som netop havde haabet paa et Plus her, fordi Teaterchefen havde været Kommandant paa hans Fødeø! „Jeg vil gerne gøre Kammerherren opmærksom paa, at jeg er Bornholmer“, bemærkede han. „Ja, jeg kan høre det“, svarede *Fallesen* tørt.

Bedre gik det ikke Herold, da han søgte Foretræde for *Gade*, der godt kunde være tvær og afvisende. „Hvad vil De saa synge?“ — Ja, Herold vilde gerne synge Joseph (den kendte Arie fra Méhuls Opera „Alt min fjortende Vaar jeg skued“). — „Naa“ — sagde *Gade* maliciøst — „det er vel den: „Och hade jag varit i Josephs ort — så vet jag nog, hvad jag hade gjort“.

En Aften havde Herold og jeg en stor Disput om Wagner, som Herold, skøndt han havde sunget „Lohengrin“, ikke kunde lide. Den gængse godtkøbs Indvending, at Wagner lod Orkestret overdøve Sangerne, afviste jeg; tværtimod lod Wagner jo Orkestret tie eller blot ledsage, hvor Sangeren havde en større Passage. Herold blev trængt op i en Krog, men saa kom det: „Wagner slider paa Stemmen og ødelægger den“. — Ja naturligvis, naar Stemmen ikke kan holde dertil. Det var mere ud fra en

Tenorsangers Synspunkt end ud fra et musikalsk, at Herold foer saa haardt frem mod Wagner. Selv havde han jo aldrig været rigtig Wagnersanger. *Cosi fan tutte*. —

Til Wagnersanger i stor Stil udviklede sig derimod *Peter Cornelius* — eller Cornelius Petersen, som hans Navn oprindelig var. En Jernnatur arbejdede Side om Side med en mægtig Energi.

Et Naturbarn var Cornelius, en Landboers Søn, født oppe i Nordsjælland, og hans Kærlighed til Naturen og Dyrene bevarede sig. Ingen kunde glæde sig som han, naar en Paaskemorgen et Lam var kommen til Verden i hans Stald, dengang han selv fik Hus og Gaard at raade over. Han bevarede Barnets naive og ligefremme Indstilling til alt hvad der mødte ham, en vis sanselig Indstilling, som klædte ham.

Tidligt maatte han arbejde for Føden. Kaarene hjemme var bleven smaa, og Cornelius søgte til Byen, hvor han fandt en Plads blandt Køkkenpersonalet hos à Porta. Altid maatte han tralle, og gennem Køkkenlemmen blev en musikalsk Gæst opmærksom paa denne herlige Naturrøst. Og Eventyret endte med, at Køkkenkarlen, som ikke kunde læse Noder; som kun havde faaet den nødtørftigste Undervisning i Almueskolen; som ikke havde Begreb om fremmede Sprog, — at han blev ikke blot vor hjemlige Operascenes typiske Wagnerrepræsentant, men at han kom til at synge paa tysk i Bayreuth, og paa engelsk i Covent-Garden. Jeg havde nok paa Fornemmelsen, at Kendskabet til de fremmede Sprog ikke stak synderlig dybt, og at Cornelius talte et mere ejendommeligt end grammatikalsk korrekt Tysk. Lige meget, — det var dog en kolossal Opgave at tilegne sig disse Texter, selv om Cornelius maaske ikke forstod hvert Ord i de fremmede Sprog.

Et Folkets Barn var han, og en Folkets Sanger vilde han ogsaa være, — en Niels Juel Simonsens Arvtager.

Og som denne aagrede han ikke med sit Pund. Altid villig, altid sangglad. Hvad Cornelius engang havde tilegnet sig, glemte han ikke. Fem Aar efter sin Afskedsforestilling sprang han uden Prøve — for at hjælpe Teatret — en Aften ind og sang „Tannhäuser“. —

Det var næsten en Selvfølge, at Cornelius lod sig vælge til Formand for den i 1911 stiftede „Danske Richard Wagner-Forening“. Ophavsmanden var dog ikke ham, men Kontorchef *William Behrend*, der var en stor Wagner-Enthusiast og naturligvis blev Næstformand, medens man bad mig fungere som Sekretær. Tidspunktet for Wagner-Foreningens Stiftelse kunde muligt synes lidt besynderligt, da Teatret kort forinden havde givet hele to Serier af Nibelungen-Ring (det er ikke sket siden). Men som Behrend sagde: „Det er aldrig for sent at gøre gammel Uret god igen“. Og det havde unægtelig ogsaa varet længe, inden Mesteren havde faaet Foden indenfor i Danmark. Naturligvis kunde der i denne Forening ikke blive Tale om ofte at afholde kostbare Orkesterkoncerter. Hensigten var: i mindre Former, ved Foredrag og Demonstrationer, at bringe Publikum til større Forstaaelse af Wagners Egenart. Det lykkedes ogsaa i 25 Aar at holde Foreningen oppe, saa maatte et dalende Medlemstal medføre, at Virksomheden indstilledes, især da fra Teatrets Side saa godt som intet blev gjort for at vedligeholde Interessen for nogle af Verdens største Kunstværker.

William Behrend mindede i sin Fremtoning om en tysk Professor fra „Fliegende Blätter“-Tiden: duknakket, langt Haar, nærsynet, og en ejendommelig lidt kvækkende faldsetagtig Stemme. Hans borgerlige Stilling var en Magistratsembedsmands, men Musikens Kultur og Røgt laa hans Sind og Tanker nærmere. Han var vel funderet i de sidste Aarhundreders Musikhistorie, hvad hans Haandbog vidner om, og som Musikkritiker viste han Viden og Smag. Hans Artikler blev gerne læst og sagde ofte det

rigtige og afgørende. Kunstnerne satte gennemgaaende mindre Pris paa dem — thi Behrend var flinkere til at fremhæve Fejl end til at paapege Fortrin. Han fik Ord for at være „sur“, og det var sandt, at hans Kritik var mere negativ end positiv; sjældent kom et opmuntrende Ord fra hans nøjeregnende Pen. Men han vidste Besked.

I Wagner-Foreningen kom vi naturligvis til at arbejde sammen, men jeg følte ingen større Glæde ved dette Samarbejde. Thi Will. Behrend var ikke den Mand, som respekterede Aftaler, og Hensynet til hans egen Bekvemmelighed og øjeblikkelige Stemning var større end Hensynet til andre. To Gange havde han bestemt sig til at holde Foredrag, den ene Gang om Wagner og Liszt, den anden Gang om Wagner og Gade. Men begge Gange slog han om Eftermiddagen contra til de Foredrag, som var annonceret til to Timer senere, foregivende Hovedpine og Uoplagthed. Jeg maatte springe ind og redde Situationen, extempore Foredrag af en Times Varighed uden mindste Forberedelse. Heldigvis var jeg saa meget hjemme i Emnerne, at jeg kunde gøre det. Men det var selvfølgelig en Kraftanstrengelse. Det var ansvarsløst handlet baade mod Publikum og mig. Kun i Sagens Interesse fortsatte jeg dette Samarbejde med den udpræget egocentrisk indstillede Mand.

Wagner-Foreningen bød ofte Kunst af allerførste Klasse. Et Par Sæsoner gennemgik den tyske Kapelmester *Ed. Mörike* en Del af Wagners Værker tematisk og analytisk. Foruden de hjemlige Kræfter, hvor Cornelius med Beredvillighed trak det største Læs, kunde vi byde paa saa fremragende Navne som Bassangeren *Alex. Kipnis*; *Nanna Larsen-Todsén*; *Lauritz Melchior*; den betagende Wagner-Sangerinde i allerstørste Stil *Berta Morena*; og til en stor Orkesterkoncert Mesterens Søn *Siegfried* som Dirigent.

En rigtig Jernvinteraften med Is og Sne anno 1922 hentedede jeg *Siegfried Wagner* paa Hovedbanegaarden. Ud af Kupeen traadte en stilfærdig Mand, bleg og melankolsk at

skue. Han havde forud skrevet til mig om han muligvis kunde komme til at bo privat her i Byen, — det var jo den tyske Inflationens slemme Dage, og et Hotelværelse vilde have kostet ham Titusinder af Mark. Cornelius, den altid aabne og gæstfri, havde rømmet et Værelse i sit Hjem paa Triangelen, opstillet en Seng og tapetseret det i elskelig Naivitet med Wagner-Portrætter. Velment, men lidt overflødigt for Sønnen Siegfried. Da vi sad bænkedede ved Aftensbordet, sagde den glade Bægervinger Cornelius opmuntrende til Siegfried: „Nu skal De ha' en dansk Snaps“; men fik den nedslaaende Besked: „Trinke kein' Alkohol!“ Cornelius blev lidt lang i Ansigtet, for en Snaps var dog virkelig hyggelig en kold Aften. Siegfried Wagner var overhovedet særdeles beskeden i sine materielle Krav. Til Orkesterprøverne medførte han blot to tørre Semler.

Næste Dag overantvordede Cornelius Siegfried Wagner til mig, for at jeg kunde underholde ham paa bedste Maade. Jeg viste ham hvad jeg mente kunde interessere ham. Oprindelig havde han været uddannet som Arkitekt. Den Bygning, som mest fængslede ham, var Holmens Kirke; han fandt det genialt som Gavlen var bygget ned i Kanalen. Iøvrigt var han en Mand af ikke almindelige Kundskaber. I Glyptoteket tydede han med stor Lethed de græske Inscriptioner. Jeg gjorde mig selvfølgelig en Glæde af paa Kgl. Bibliotek at præsentere ham for Edda-Haandskriftet. Da jeg slog op paa Stedet, hvor Brynhild og Sigurd mødes paa Hindarfjeldet, og hun vaagner af Dvalen med de berømte Ord: Hil Dig Sol!, var han ganske betaget og sagde: „Wie würde es Papa gefreut dies zu sehen.“ Det var ellers paafaldende, at Siegfried hellere talte om sin Morfader — Franz Liszt — end om sin Fader.

Ved Koncerten, hvor foruden ham Cornelius, Berta Morena og Victor Schiøler medvirkede („Sie haben ein Bombenprogramm gemacht“, sagde han), viste Siegfried Wagner sig som en præcis og paalidelig Dirigent; men større Glans

stod der hverken af hans Ledelse eller af det Operafragment han fremførte af sig selv. Det er ikke altid let at skulle løfte Arven efter en berømt Fader. —

Et andet Besøg mindes jeg af en af tysk Musiks store Herrer, *Richard Strauss*. Orkesterforeningen havde faaet det Indfald at arrangere en Monstre-Koncert og havde engageret den berømte Komponist til at dirigere. Beethovens A-dur Symfoni skulde være Hovednumret. Det var nu en mindre lykkelig Tanke. Thi det kommer ikke saa meget an paa hvor stort et Orkester er, som hvordan det spiller. Et mindre samspillet kan give bedre Klang end et større tilfældigt sammensat. Og det Orkester, som nu var stablet op, var i høj Grad tilfældigt. Her var omkring Hundrede Strygere, og det syntes næsten som Byens Kafeer var trawlede for at faa det størst mulige Antal samlet, som kunde traktere en Violin.

Dagen kom. Strauss havde rejst om Natten, var ikke særlig morgenglad, — og han blev ikke gladere under Prøven. Han havde jo ment at kunne nøjes med en enkelt Prøve i den Tanke, at han skulde dirigere et sammenspillet og rutineret Orkester overfor et kendt Program. Stor var hans Overraskelse over dette Strygerkorps, hvoraf nogle gav Opstrøg, naar andre gav Nedstrøg. Han bankede af: „Maa jeg spørge Dem, mine Herrer, om det er Meningen, at jeg skal lære Dem at spille Violin“? Han opgav snart at corrigere, og om Aftenen afviklede han Programmet hurtigst muligt. Den Koncert var ingen Ørenlyst.

Bagefter havde Foreningens Bestyrelse samlet Hædersgæsten, Musikerne og Musikinteresserede til en Souper i den mindre Sal. Traktementet var det obligate danske kolde Bord med Øl og Snaps. Mesteren anbragt ved Siden af den maadeligt tysk-talende Formand. Strauss er i ondt Lune. Han fryser og henter sin Pels, som han ifører sig. „Trinke kein Bier“. Formanden skikker Bud efter en halv

Flaske Rødvin, som bliver stillet foran den tavse Strauss. Lige for ham paa den anden Side Bordet er den gamle Vexelmægler *Martin Henriques* (populært kaldet „Gøglerhøvdingen“) anbragt. Han prøver velvilligt paa at drage den ordknappe Mester ind i en Konversation og titulerer stadigt Strauss „Hr. Professor“. Denne svarer tilsidst lidt bidsk: „Bin nicht Professor.“ Hr. Henriques trøster ham: „Na nu, was Sie nicht sind, können Sie ja werden!“ — Sublim Tanke! Rich. Strauss, en af Verdens navnkundigste Komponister, med Udsigt til at blive „Professor“ — en Titel som enhver tysk Konservatorielærer smykker sig med.

Ogsaa med vore hjemlige Dirigenter kom jeg oftere i Berøring. Der var de to Ledere af Tivolis Koncertsal, *Joachim Andersen* og *Fr. Schnedler-Petersen*.

Lumbyernes Dynasti i „Tivoli“ forsvandt med *Georg Lumbye*, en Mand, som nok havde Evner, men ikke tilstrækkelig Energi til at følge med Tiden. Han havde efterfulgt *Balduin Dahl*, der ikke var „nogen almindelig Trompeter“ — som Chr. Winther skrev om ham, men hvis Selvtillid ikke stod i Forhold til hans musikalske Fundament. Han havde havt sin store Dag, da Gade ved en Prøve i „Musikforeningen“ havde peget ned paa ham og sagt: „Dér staar den Mand, som fortsætter vort Arbejde om Sommeren“ (ved Symfoniopførelser). Med sin statelige Skikkelse, sit med Bajuzkinos bearbejdede flotte og stive Overskæg à la Napoleon III, sit mægtige brede Skjortebryst tog han sig elegant nok ud. Men det var dog Musik i den lettere Stil han bedst klarede. „Jeg er ikke enig med Richard Wagner, — men jeg spiller ham“, sagde Balduin Dahl med nedladende Grandseigneur-Mine. Et — ogsaa fysisk — Nederlag oplevede han, da han en Aften i Begyndelsen af 1880erne havde hyldet Feltmarskal Moltke, som tilfældig var Gæst i Koncertsalen, ved at lade Orkestret intonere

„Heil Dir im Siegeskranz“. Det var uforsigtigt, thi der sad endnu Ar i mange Sind efter 1864. Og hvilken Ballade der blev i „Tivoli“ de følgende Aftener! Dahl blev udhysset og udpebet, og jeg husker, at en Pianist *Løser* var engageret til at udfylde Pausen mellem Numrene, fordi Politivedtægten forbød Pibning under Musiken. I samme Øjeblik et Musikstykke var færdigt, tog Hr. *Løser* fat og dundrede paa Klaveret. For ikke at udsætte sig for Prygl og Overlast, lejede Dahl en Baad, der fra Koncertsalens Bagside kunde ro ham over til Vestervold. Men denne Episode gav ham et Knæk.

Der kom en ny Gænge i Tingene, da *Joachim Andersen* i 1900 blev Koncertsalens Dirigent. Oprindelig Kapellist havde han som en fremragende Flautist søgt ud i det Fremmede og havde fundet Plads i Hans v. Bülow's filharmoniske Orkester, hvor Bülow nu og da havde betroet ham at lede Prøver. Paa Grund af en Overanstrengelse i Læberne havde han nu opgivet Fløjten, da han i 1893 kom hertil og viste sin musikalske Habilitet i en Række Orkesterkoncerter. *Joachim Andersen* var ikke nogen dybtgaaende Musiker, — stod han overfor en helt ny Opgave, kunde han tage mærkeligt Fejl af Tempi, men Taktstokken faldt ham let og myndigt i Haanden. Hans Programvalg var sikkert — en Blanding af den værdifulde og lettere Musik, som Etablissementet krævede det —, og han fik en Disciplin indført i Orkestret, som i de senere Aar havde gebærdet sig som det vilde. Musikerne elskede ham ikke, kaldte ham for „Preusseren“, men han havde Myndighed. Der var Præcision og Smeld over hans Musik. Verdensmand var han til Fingerspidserne, yderst elegant og med en Nakkeskilning, som kunde konkurrere med enhver tysk Garderløjtnants. Musiken i „Tivoli“ fik gennem *Joachim Andersen* en Renæssance.

Desværre blev hans Virketid kun sex Saisoner. Hans amerikansk fødte Enke tog ved sin Bortrejse det Løfte

af Efterfølgeren, *Fr. Schnedler-Petersen*, at denne vilde vaage over de gode Programmer. Og det Løfte holdt han troligt, ja i den Grad, at han nu og da satte Orkestret ud for Opgaver, det ikke rigtigt magtede. Thi her var Schnedler-Petersens svage Side som Dirigent: han var for eftergivende og godmodig overfor et Orkester, som i Aarenes Løb kunde trænge til Fornyelse. Og der blev efterhaanden nogen Slendrian. Men udmærket var han, naar han skulde følge en Solist. Dér viste hans musikalske Paapasselighed sig. Alle fremmede Gæster havde kun gode Ord om hans Direktion.

Sidst — men ikke mindst — *Kammermusikforeningen*. Her er baade Oplevelse og Oplivelse at hente. Timer, der kalder til Begejstring, og Timer, der kalder til Fred.

I 1868 blev Foreningen stiftet i den unge Cellist, Franz Nerudas Hjem, og den gaar saaledes ind i sit 73de Aar med uforandret Bevarelse af sin Egenart. Den har været Moder til forskellige Sammenslutninger om Kammermusik under alle Former, men *den* har ikke skiftet Ansigt. Det er ikke til Koncerter dens Medlemmer paa de ugentlige Aftener fra Oktobers Begyndelse til Aprils Udgang indfinder sig; men det er til musikalske Møder uden ydre Præntioner og Apparat, hvor der gøres en Indsats baade af dem, der yder, og af dem der nyder. Her er en gensidig Forstaaelse, og derfor medvirker Kunstnerne saa gerne og giver deres Bedste. Den usynlige Gnist, Auraen, springer over. Thi her er gode Lyttere. Mange af Medlemmerne er musikalske Amatører, der trofaste gennem Aarene kender Mozarts, Beethovens og Schuberts Kvartetter som deres Fadervor, og kan følge hver Nuance i Udførelsen. Saa vexles et Blik, eller et Nik tværs gennem Tobaksrøgen, der siger saa meget som: Hørte Du det? Et Smil bryder frem eller et Øje dugges. Thi som Neruda engang fortalte mig: da han som lille Dreng fulgtes med sin Fa-

milie paa Koncerttournée nede i det mähriske Fødeland, stak han i at stortude, da han hørte en Beethovensk Adagio. „Hvorfor græder Du?“ spurgte Faderen. — „Fordi det er saa dejligt.“

Selvfølgelig et rent musikalsk Paradis kan heller ikke Kammermusikforeningen blive. Der kan være Aftener, hvor hverken Kompositionen eller dens Udførelse lokker til Begejstring; men — sagde Neruda — „det er en god Forening, fordi de Folk kan høre baade Fortrin og Fejl.“

Et musikalsk Frimureri kan man godt kalde den. Den rummer Folk af alle Aldre og alle Klasser. Stærkest er Malere, Billedhuggere og Læger repræsenteret. Ofte kan der sidde over en halv Snes Læger paa en Aften, — den 85aarige Professor *Schmiegelow* giver sjældent op, hverken for Mørkelægning eller for Is og Sne paa Gaden. For flere af dem er det som en Forberedelse til næste Morgens ansvarsfulde Gerning. Her er ingen Koncerttvang, ingen Krav til Paaklædning; man sætter sig hvor det passer og tænder sin Cigar og lytter til Musiken. Her er paa samme Tid højt til Loftet — det sørger de store Mestre for — og stille Hygge. Ingen andre Steder i Verden har jeg truffet en musikalsk Sammenslutning netop af denne frie Karakter.

Da den blev stiftet, kunde Damerne kun undtagelsesvis som Gæster faa Adgang til Mænds Foreninger. Og Kammermusikforeningen har bevaret sit Præg som en musikalsk Mandfolkeklub. Ulogisk — ræsonnerede nogle fremskridtslystne Medlemmer — hvorfor ikke give vore Damer Adgang til samme Musiknydelse? Det var i og for sig rigtigt, — det vilde bare forandre Foreningens Præg og føre Koncertsals-Tone derind. Styrelsen gjorde gode Miner til slet Spil og erklærede hyklerisk paa Generalforsamlingen, at man selvfølgelig intet kunde have imod at give Damer Adgang; men, tilføjede Formanden — og her gjorde Anton Svendsen et diplomatisk Mesterstykke — „saa maa

selvfølgelig Medlemmerne indstille Cigarerne.“ *Saa* faldt Forslaget med dundrende Majoritet.

Franz Neruda havde været en højst indtagende Formand, ikke overdreven energisk i Retning af nye Ideer. Han hævdede, at Foreningen i første Række skulde være de store Klassikeres Hjemsted, og saadan er det bleven ved at være. Der var noget meget hyggeligt over hans Person, som kunde glæde sig over en barnlig Vits og et Ordspil. Og som Deltager i en Kvartet var *Neruda* en Førsterangs-Cellist.

Ved hans Død i 1915 kom *Anton Svendsen* i Højsædet. Og han fyldte Pladsen med en vis Festivitas og Værdighed. Hans storlokkede, furede Rembrandt-Fysiognomi fortalte, at her boede en Kunstnersjæl. *Svendsen* var hurtig, foretagsom, ganske usentimental og ikke helt fri for Luner. Til Tider kunde han være kort for Hovedet og lidt affejende; til andre overmaade elskværdig og imødekommende. Det første fik mest yngre Colleger at mærke, det sidste oftest de musikalske „Civilister“. Som Fører for Kvartetten var han brillant med stor Routine og musikalsk Kultur. Hans Spil gjorde sig bedst gældende i en allegro energico, hvor hans Temperament rigtig udfoldede sig. En Beethovens Adagio kunde falde meget tørt ud; han var mere fornuftbestemt end følelsesbetonet. Men lige til det sidste viste han en forbavsende Kraft og Overlegenhed. Paa Kammermusikforeningens allerførste Aften, 5. December 1868 havde *Anton Svendsen* været Primarius i Mozarts Divertissemento i Ddur. Sexti Aar senere, da han var 82 Aar, førte han an i samme Stykke med en Grandezza og Styrke, som i Sandhed forbavsede. Det var enestaaende. *Anton Svendsen* var en stor Arbejder i Musikens Vingård.

Blandt „Civilisterne“ indtog *Angul Hammerich* i sine Velmagtsdage en fremskudt Plads i Foreningens Liv som overhovedet i Musiklivet herhjemme. Han var den første,

som erhvervede Doktorgraden for en musikhistorisk Afhandling; han havde fremdraget Spørgsmaalet om hvordan de gamle Lurer havde været anvendt og mente at kunne paavise, at de havde været blæst i Kvinter; og sidst, men ikke mindst, grundlagde han med største Energi det musikhistoriske Museum. Hammerich fungerede som Sekretær, var altid veloplagt og fornøjelig, men overlod det daglige Slid til Kassereren, den lille ivrige Bagermester *Aug. Lösekrout*, der var en energisk Festarrangør, naar Lejligheden tilbød sig. Han var Amatør paa Violinen og vikarierede nogle Gange i det kgl. Kapel. Da der en Aften havde vist sig usædvanlig mange Vikarer til „Lohengrin“, der kræver usædvanlig fin Violinklang i Forspillet, ankede den vittige og tit næsvise Musikjournalist *Robert Henriques* herover med Tilføjende: Blandt Violinerne saas endog en kendt Bagermester — havde det endda været ved Hornene! —

De stiger frem af Taagen — de mange herlige Kunstnere, som bragte Stemning og Glæde dernede, og som nu er vandret bort for at give Plads for en ny Generation, der visselig ikke tager sig Opgaven lettere og er besjælet af en kunstnerisk Ærgerrighed for at hævde Kammermusikens Standard. Der var *Ludvig Holm*, den fine Musiker, som vidste hvordan alt skulde være, men som Nervøsitet og Distraktion ofte hindrede i at gøre det, som han gerne vilde. Der var den lille undersætsige *Frederik Marke*, der med sit Krushaar og sine Brilller saa grangivelig mindede om Schubert og med sin mærkelig sødmefyldte Tone var den fødte Tolker af Mozart og Schubert. Ikke længe er det siden vi mistede Spillemanden af Guds Naade, *Peder Møller*, den fødte Violinist, et herligt og aabent Menneske, forenende Barnets Friskhed og Umiddelbarhed med den modne Kunstners fuldendte Teknik. *Peder Møller* var saa velsignet uimponeret og uhøjtidelig og kunde more sig lidt over „min Ven Krøltoppens“ (d. v. s. Anton Svendsens) Højtidelighed og Korrekthed. Og endelig *Agnes Adler*, Fru

Musicas ægte Fosterdatter. Hun kunde som ingen anden faa det haarde Instrument, Klaveret til at klinge. Altid var der ypperlig Balance i hendes Spil, og altid var Farven forskellig, om det var Beethoven, Schubert eller en mere moderne Komponist hun havde under Hænder. Et vidunderligt musikalsk Instinkt. Det sagdes, at hun ikke var saa god som Pædagog; jeg vil gerne tro det, thi hendes store Venlighed gjorde hende det vist svært at vise den fornødne Strenghed. Men høre — det kunde Agnes Adler. Jeg spurgte hende om hendes Mening om en yngre Kollega. „Jo, hun er dygtig — hun spiller alt det, som staar i Noderne.“ Det fortryllende ved Agnes Adler var, at hun spillede det, som ikke stod i Noderne.

Slægt skal følge Slægters Gang, men Tonen vil ikke forstumme oppe i den gamle Kammermusikforening.

Saa lad mig da slutte disse spredte Optegnelser om mit Forhold til Musiken. I Praxis indskrænkede det sig til, at jeg nogle Gange har dirigeret Musiken i „Akademisk Orkester“ og andensteds. Men jeg har været en god og taknemlig Lytter, og for ham er der jo ogsaa en Plads i Musikens Rige.

Min borirevne, udmærkede Ven, Politiinspektør *Chr. Schepelern-Larsen* sagde engang om mig, at jeg havde „et syngende Sind“. Han havde Ret — altid har det tonet i mig.

Gives der en Sjælevandring, haaber jeg at komme an ved Musiken i næste Omgang.

NAVNEREGISTER

Achen, G., Maler	71
Adler, Agnes, Pianist	164. 185
Abrahams, Sev., Teaterdirektør	144—45
Albeck, Admiral	48
Andersen, H. C., Digter	149—50
Andersen, Joach., Kapelmester	180
Andersen, Vilh., Professor	58. 66. 145. 165
Appel, Jakob, Minister	142
Arentzen, Kr., Litt.historiker	84—86
Beckett, Francis, Kunsthistoriker	105
Behrend, Will., Musikkritiker	175—76
Benedictsen, Åge Meyer, Folkeforsker	104
Bentzon, Harriet	58
Benzon, Otto, Forf.	71. 143—44
Bergstrøm, Hj., Forfatter	101. 129
Bissen, Vilh., Billedhugger	71
Björnson, Björnstjerne, Digter	49. 64—70
Björnson, Caroline	65—66
Blangstrup, Chr., Redaktør	99—102
Bloch, William, Instruktør	146—50. 153
Blöndal, S., Bibliotekar	76
Bobé, Louis, Dr.	37. 63
Bojesen, Ernst, Forlægger	46. 60. 76. 94—96
Bosse, M., se: Dolcke, M.	
Brandes, Edv., Dr.	46
Brandes, Georg, Dr.	15. 32. 62. 70—74
Brosbøll, C., Forfatter	27
Bruun, Chr., Overbibliotekar	36—40
Buntzen, Andr., Journalist	99. 115
Bülow, Hans v., Musiker	170
Carr, amer. Minister	51
Christensen, fh. Vinhandler	35

Christensen, Alfr., Politiker	22
Christiansen, E., Teaterdirektør, Forfatter	59. 138—40
Cornelius, P., Kammersanger	172. 174—75
Dahl, Balduin, Musikdirigent	179—80
Dahlerup, Verner, Biblioteksassistent	42
Danneskjold-Samsøe, C., Teaterchef	60. 136
Dolcke, M. v., Skuespillerinde	67—70
Dorph-Petersen, I. F. S., Teaterdirektør	145
Drachmann, Holger, Digter	55—64. 169
Dumreicher, C., Forfatter	172
Elberling, Carl, Bibliotekar	43—45
Erslev, Kr., Professor	78. 121—22
Fallesen, M., Teaterchef	133—36. 173
Fenger, M., Provst	138
Frederik VII	68
Fredstrup, A., Regissør	148
Friis, Aage, Professor	78. 101
Gade, N. W., Komponist	161—62. 163. 173
Gigas, Emil, Bibliotekar	45—46
Glückstadt, Emil, Bankchef	55
Gross, A., Administrator	105
Gudmundsson, V., Docent	51
Guldbrandsen, N., Politiker	100
Gulmann, Chr., Redaktør	102—3
Hall, C., Minister	68
Halvorsen, J. B., Bibliotekar	106—7
Hammerich, Angul, Professor	183—84
Hansen, Johan, Generalkonsul	125
Hansen, Octavius, Politiker	22
Hansen, Peter, Professor	136—38
Hartmann, Axel, Pianist	18
Hegel, Jakob, Forlægger	66
Heide, Axel, Bankchef	29
Helsted, Gustav, Komponist	161
Hennings, Betty, Skuespillerinde	124
Henriques, Fini, Komponist	168—70
Henriques, Martin, Vexelmægler	179
Henriques, Robert, Journalist	184
Herold, Vilh., Kammersanger	61. 172—74
Hofman, Holger, Teaterdirektør	145—46
Holm, Edv., Professor	78. 120—21
Holm, Ludv., Koncertmester	184

Hude, Anna, Dr.	161
Høffding, Har., Professor	114—15
Høyer, Edg., Forfatter	134—35
Høyer, N. F., Hoboist	159
Ibsen, Henrik, Digter	57. 65. 107
Jensen, Fr., Redaktionssekretær	99
Jensen, L., Bibliotekstjener	30—31. 36
Jerndorff, P., Skuespiller	138. 142. 145
Kiefer, Sekretær	63
Kierkegaard, Søren	87—89
Kinzi, Fr., Kalligraf	37
Kipnis, Alex., Kammersanger	176
Kjerulf, Chas., Musiker	55. 60. 61
Krossing, N., Litterat	68
Lange, H. O., Overbibliotekar	40. 47
Lange, Sven, Forfatter	147
Lange-Müller, P. E., Komponist	39. 162
Larsen, A. C., Bibliotekar	31—35. 72
Larsen, Karl, Forfatter	55. 59—60. 79—82
Larsen, Soph., Bibliotekar	116
Larsen-Todsén, N., Kammersangerinde	176
Larssen, Anna, Skuespillerinde	63
Lerbeck, Læge	161
Levin, Carl, Censor	101
Levin, Poul, Forfatter	90—93. 101
Liebe, C., HRadvokat	46
Liebenberg, F. L., Litterat	49
Lind, Aage, Forfatter	138
Lindstrøm, V., Skuespiller	135
Lumbye, G., Musikdirigent	170
Lørup, Aug., Overberider	19
Lösekraut, Aug., Bagermester	184
Löser, C., Pianist	180
Madsen, Axel, Skuespiller	145
Madvig, J. N., Professor	114
Manicus, E., Redaktør	97
Mantzius, Karl, Skuespiller	55. 59. 140—42
Marke, Fr., Kapelmusikus	184
Martensen, Jul., Bibliotekar	45—46
Matzen, Henning, Professor	22
Melchior, Lauritz, Kammersanger	176
Michaëlis, Soph., Forfatter	60

Morena, Berta, Kammersangerinde	176
Münter, A. B., Kommandør	48—49
Möller, P. L., Forfatter	43
Møller, Peder, Kammermusikus	184
Mörike, Ed., Kapelmester	176
Nansen, Peter, Forfatter, Forlagsdirektør	65. 66. 93—94
Nathansen, M., Redaktør	98
Neruda, Franz, Musiker	167. 181. 183
Nielsen, Amanda — alias Edith	56
Nielsen, Carl, Komponist	163—68
Nielsen, Johs., Teaterdirektør	142
Nielsen, Poul, Skuespiller	145
Næser, A., Etatsraad	98
Olsen, Regine, se Schlegel.	
Paludan, Jul., Professor	127—28
Petersen, Clemens, Journalist	49. 154
Petersen, Julius, Dr. med.	114
Phillipsen, Gustav, Boghandler	22. 32
Phister, L., Skuespiller	152—53
Ploug, Carl, Redaktør	22
Pontoppidan, Henr., Forfatter	71
Poulsen, Emil, Skuespiller	137
Poulsen, Johs., Skuespiller	155
Poulsen, Olaf, Skuespiller	147—48. 150—54
Recke, E. v. d., Forfatter	27—30
Reventlow, Ed., ORsagf., Greve	33
Riis-Knudsen, C., Teaterdirektør	29. 145
Rist, P. Fr., Oberst, Forfatter	71. 75—78
Rode, Helge, Forfatter	81
Rode, Ove, Redaktør	23. 144
Rubinstein, Anton, Komponist	162
Rung, Fr., Kapelmester	166—67
Ryder, Vilh., Læge	118
Sally, A., ORsagfører, Administrator	98
Schäfer, Dietr., Professor	83
Scheibelein, Børstenbinder	22
Schepelern-Larsen, Chr., Polititiinspektør	185
Schiøler, V., Pianist	177
Schlegel, Geheimeraad	87—89
Schlegel, Regine, f. Olsen	86—89
Schmidt, Ivar, Teaterdirektør	146
Schmiegelow, E., Professor	182

Schnedler-Petersen, Fr., Kapelmester	181
Schram, P., Kammersanger	170—71
Siesbye, O., Docent	116—20
Simonsen, N. J., Kammersanger	171—72
Slott-Møller, Agnes, Maler	35
Sommer, Admiral	48
Steenstrup, Johs., Professor	122—25
Stefansson, Jón, Dr.	49—52
Stephens, Geo, Professor	128—29
Strauss, Rich., Komponist	178—79
Svendsen, Anton, Kapelmusicus	160. 167. 183
Svendsen, Johan, Kapelmester	166
Tegner, Hans, Professor	76
Thode, Daniela, f. Bülow	107
Thode, Hertha, f. Tegner	108—9
Thode, Henry, Kunsthistoriker	107—9
Thoma, Hans, Maler	108
Thomsen, Emma, Skuespillerinde	155
Thomsen, Vilh., Professor	128
Troels-Lund, Historiker	82—84
Ussing, I. L., Professor	36. 115—16
Wagner, Cosima	108
Wagner, Siegfr., Musiker	176—78
Vahl, Johs., Bibliotekar	40. 43
Wahle, Jul., Arkivdirektør	110
Walleen, S., Skuespillerinde	153
Weeke, C., Bibliotekar	43
Weis, A. P., Departementschef	140—42
Wimmer, Ludv., Professor	126—27
Winther, Chr., Digter	18. 179
Zachariae, Francis, Grosserer	152

Julius Clausens Erindringer

For de Mennesker, der holder af at læse Memoirer, vil Bibliotekar Julius Clausens Erindringsbog „Mennesker paa min Vej“ være en interessant og fængslende Oplevelse. De vil finde et roligt Behag ved at sidde i Selskab med Minderne fra et langt Menneskeliv, velordnede, velskrevne, klare og uden overflødig Snak. Bogen maner en Tid frem, som nu er Historie, og saa har den den Charme, at mange af de Mennesker og Begivenheder, der omtales, ikke er mere fjerne, end at alle har hørt om dem og maaske medoplevet nogle af dem. Julius Clausen skriver i sit Forord: „Jeg har paa de Pladser, hvor Livet har anbragt mig, lært saa mange Mennesker — og ofte betydelige Mennesker — at kende i højst forskellige Stillinger, at det har fristet mig til et Forsøg paa at tegne et Portræt af dem, med mig selv som Baggrundsfigur og Iagttagere.“ Og det Program har han gennemført. Han trækker ikke sit eget Jeg i Forgrunden, det er Tiden og dens Mennesker, Erindringerne handler om.

Bogen indledes med et Afsnit om København for en Menneskealder siden, dengang man betalte 3 % i Kommuneskat, og en Flaske rød eller hvid Bordvin kostede 55 Øre, en morsom Skildring fuld af Atmosfære. Saa følger Afsnit, der hedder „Fra det gamle kongelige Bibliotek“ og „Blandt Digtere og Skribenter“ — Drachmann, Bjørnson, Georg Brandes, Poul Levin, Oberst Rist, Karl Larsen, Søren Kierkegaards Forlovede og mange andre portrætteres — og han fortæller adskillige levende Smaatræk om dem. Videre er der nogle Interiører og Portrætter fra Universitetet og to store afsluttende Afsnit „Fra Teatrets Verden“ og „Fra Tonernes Verden“.

Julius Clausen, der har været Medudgiver af 50 Bind af andres Memoirer og Breve, har selv skrevet en baade interessant og fornøjelig Erindringsbog.

Gyldendal

